

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

SCHOOL PĀLI SERIES.

III PĀLI UNSEENS.

BY

C. DUROISELLE, M.R.A.S.,
Professor of Pāli, Rangoon College.

(ALL RIGHTS RESERVED.)

RANGOON :
PRINTED AT THE BRITISH BURMA PRESS,
1907.

PREFACE.

Matriculation students will be required to translate some *unseen* Pāli passages into English; to do so successfully they must be acquainted with many more words than those contained in their Reader, for an unseen passage, however short, will probably contain a few words which the student who has read his Reader only may not know; the present little volume is intended as a help to the student in the acquisition of a larger stock of words; it is hoped it will also serve another purpose: that of rousing in him a genuine interest in the language, without which there is but little hope of his ever making any marked progress in his study.

The book is divided into four parts. The first, consisting of sentences and short extracts, may be read during the first few months of the first year. From this point, I have given, except in two instances, stories complete in themselves, as better calculated to sustain the interest of the young student. Part II consists of Jātaka stories, the first seventeen of which are taken from Fausboll's monumental edition of the complete collection. The two next pieces, Prince Janaka and Young Prince Tēmiya, are extracts from the Mahānipāta, the last volume of the Jātakas; but in preparing them I have not followed Fausboll, but the Burmese recension. Scholars will at once perceive that, as has been remarked by Fausboll himself, the Burmese recension differs considerably from the Sinhalese, and their opinion may perhaps coincide with that of the venerable scholar, that it would be desirable that an edition of the Mahānipāta according to Burmese manuscripts be prepared. I had at my disposal several manuscripts in the Bernard Free Library; copies of the Mahānipāta are plentiful in Burma.

Part III consists of eight stories which have not, as far as I am aware, yet been edited in Roman characters. Nos. 1, 2

and 8 are from the Dhammapāda-aṭṭhakathā: VIII 8 (Dighāyukumāravatthu), IV 12 (Garahadinnavatthu) and IV 8 (Visākhāya Vatthu), respectively. I have compared the Sinhalese edition (1898) and several manuscripts in the Bernard Free Library. Nos. 3, 4 and 5 are from a work extremely scarce in Burma and, from informations received from Ceylon, equally so in the latter country, it is called: Dasa Vatthu, and is a collection of stories illustrating the benefits accruing from gifts made to the Buddhist clergy. It contains seven *angas* of leaves. No. 6 is from the Pañcakaṅguttara-aṭṭhakathā and No. 7 is an extract from the Devatā-Saṃyutta-aṭṭhakathā.

Some of the longer extracts in Part I are from the Rasavāhini.

Most of the verses which make up Part IV have also not yet been edited. In the selections from the Lokanīti and from the Dhammanīti, two collections of pithy sayings very much read in monastic schools in Burma, scholars will find verses from the Dhammapāda and some others clearly imitated from the Sanskrit of the Hitopadesa and Pañcatantra. The text of the Lokanīti is extremely corrupt; I have corrected it here and there, and hope I have made no new mistakes; the metre is generally faulty. I have drawn largely upon the Rasavāhini, owing to the simplicity, elegance and fluency of its language.

But the selection which will most probably interest scholars is the last: a few stanzas from the Hitopadesa in Pāli. A great many Sanskrit works are known in Burma; these are principally works on medicine, astronomy and astrology and were translated into Burmese a century or so ago. The two epics, and particularly the Ramayana were known very early in the Irrawaddy Valley, as I have had occasion to shew elsewhere. The Hitopadesa was known much later and, to the majority of the people, not in its entirety, for only the prastāvikā and the first chapter were ever put into the vernacular in three separate tran-

slations. One of these, the "Pāli Hitopadesa", by a learned Buddhist monk, contains a great number of the verses in the *prastāvikā* and *Mitralābha*, the prose portions being in Burmese. The rendering of the Sanskrit into Pāli verses is extremely well done. Some thirty years ago, a brahman from Manipur put into Pāli the verses of the *prastāvikā* only. It is from this latter translation that our extract is taken. The brahman follows very closely his original, it is almost a word for word translation. I have given only a very few stanzas ; the text of these two translations will probably be soon published.

I have given no critical notes nor different readings for the simple reason that this is merely a school book, and that, to the juvenile reader, they would have been perfectly useless.

RANGOON:
30th December 1907. }

C. DUROISELLE.

TO TEACHERS.

The first part (pp. 1—24) may easily be read during the first few months of the 1st year of the Matriculation Course ; parts II and III should be distributed over the two remaining years. Part IV also should be read during those two years a few stanzas at a time, which when read and understood, the students should be made to turn into prose order, leading them, by degrees and as far as is possible, to use, in so doing, other words than those found in the stanzas.

Whenever a passage is given to be translated, either in the class room or at home, the teacher should explain the passage *grammatically* and point out every construction which might embarrass the students ; he might make them analyze it with advantage.

There are, in the “Pali Unseens”, many words and expressions not to be found in Childers’ Dictionary, to facilitate the task of both, Masters and pupils, a vocabulary is being prepared, but it will contain only such words as are not to be found in the “Vocabulary” which forms No. II of this series.

TABLE OF CONTENTS.

	PAGE.
Preface	
To Teachers	v
PART I.	
Sentences and short Extracts	i
PART II.	
JĀTAKAS.	
1. Bherivāda-Jātaka	25
2. Kañcanakkhandha-Jātaka	25
3. Dubbaca-Jātaka	26
4. Dubbalakaṭṭha-Jātaka	27
5. Asātarūpa-Jātaka	28
6. Kimpakka-Jātaka	28
7. Sañjiva-Jātaka	29
8. Mitacinta-Jātaka	30
9. Visavanta-Jātaka	31
10. Sakunagghi-Jātaka	32
11. Amba-Jātaka	33
12. Kāka-Jātaka	34
13. Makkaṭa-Jātaka	35
14. Kūṭavāṇija-Jātaka	36
15. Sigāla-Jātaka	38
16. Varaṇa-Jātaka	39
17. Bīlāra-Jātaka	41
18. Prince Janaka	42
19. Young Prince Temiya	48

PART III. **MISCELLANEOUS.**

	PAGE.
1. A Frustrated Ogre	56
2. Buddhists and Jains	59
3. The Story of Citta	67
4. Mallikā, the Flower-Girl who became a Queen	75
5. The Great Reward of a Small Alms	80
6. Princess Sumanā	82
7. A Disaster in Mid-Ocean	87
8. Visākhā, the Millionaire's Daughter	88

PART IV. **POETRY.**

1. Selections from the Lokanīti	117
2. Selections from the Dhammanīti	125
3. Selections from the Rasavāhinī	
1. Buddha's Name	130
2. The Good Man	131
3. Alms-giving	132
4. Story of a Cow-herd Boy	133
5. The Ways of the World	134
6. Evil Results of destroying Life	134
7. The Evil Results of Lying	135
8. The Evil Results of Drinking Liquors	136
9. A Young Warrior to his Parents	137
10. Duṭṭhagāmini's Son	138
11. The Story of a Deva	139
12. A Vision of Hell	140
4. A few stanzas from the Introduction to the Hitopadesa in Pāli.	146

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

PĀLI UNSEENS.

PART I.

SENTENCES AND SHORT EXTRACTS.

1. Sā theram geham pavesesi.
2. Ehi, mā kalaham akāsi !
3. Eko mahāmaccho nadiyam vasi.
4. Sakunā rukkhagge niliyimsu.
5. Satthā tena yācito atitam āhari.
6. Thero utthāya gamanākāram dassesi.
7. So timsayojanamattam eva agamāsi.
8. Bahū hatthi vaṇitasarīrā ahesum.
9. So tath'eva jīvitakkhayam pāpuṇi.
10. Tesam pana putto dussilo pāpadhammo.
11. Mam mā khādi, jīvitam me dehi !
12. Sihā palāyitvā araṇṇam pavisimsu.
13. Dvāre adhivatthā devatā dvāram vivari.
14. „Tumhākam dassanattham āgato 'mhi ” ti.
15. Antogabbhe gandhatelappadipo jhāyati.
16. Tattha ekā yakkhinī ajarūpena vicarati.
17. Rājā tussitvā Bodhisattassa rajjena pūjesi.
18. Tasmiṃ kāle manussā yebhuyyena suram pivanti.
19. Nagaradvārorane dve kākā nisinnā honti.

20. Evaṃ Bodhisatto antevāsikassa ovādaṃ adāsi.
21. Tadā rañño uyyāne bahū makkaṭṭā vasanti.
22. Sujātā tassā vacanaṃ sutvā tuṭṭhāmānasā.
23. Te „sādhū ” ti sampatiṇṇhitvā tathā akaṃsu.
24. Tato paṭṭhāya taṃ ṭhānaṃ Ratanagharacetiyaṃ
nāma jātaṃ.
25. Eko kāko gantvā taṃ atthaṃ Bodhisattassa ārocesi.
26. Satthā bhikkhusaṅghaparivuto ekapasse aṭṭhāsi.
27. Ummāre pādaṃ ṭhapetvā ṭhitako va oloketi.
28. Yathā me dhanacchedo na hoti tathā kariṇsāmi.
29. Taṃ divasam eva sāyaṇhasamaye Sirimā kālaṃ
akāsi.
30. Imassa pāsāṇassa heṭṭhā udakena bhavitabbaṃ.
31. Tava mayā saddhiṃ antaravithiyā gamaṇaṃ na
yuttaṃ.
32. Punādivase tāpaso gāmaṇāsino āpucchitvā pakkhā-
mi.
33. Nāhaṃ ummattikā, tvaṃ pana maṃ akāraṇena pari-
bhāsasi.
34. Manussā nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṅkarimsu.
35. Bhagavā Bārāṇasiyaṃ viharati Isipatane Migadāye.
36. Sakalanagaraṃ devanagaraṃ viya alaṅkatapaṭṭiyat-
taṃ ahosi.
37. Tadā assamato avidūre ekasmiṃ vammikapāde
tittiro vasati.
38. Sukapotaṃ ca ito c'ito caranta naṃ nagaraṃ sampā-
puṇi.
39. Kāsiṇṇhe ekasmiṃ nigame eko mahāvibhavo seṭṭhi
ahosi.
40. So ekena māsaṇa maṃsaṃ kiṇitvā āharitvā tassā
adāsi.
41. Ahaṃ khudāya piṇito, bhattena me attho.

42. Te yāvadattham khāditvā avasesam tattha tattha chaddenti.
43. So sāmaṇerassa pāde udarena nippajjitvā „vissajjehi man ” ti ārādhesi.
44. So asso ekassa pi attano piṭṭhim ārohitum na deti.
45. Sā kenacid eva rogena kālam katvā Tāvatisesu nibbatti.
46. „Ko 'si tvaṇ ? ” ti „Puṇṇo nām' āhan ” ti.
47. Aham daliddo, na sakkā ettakam dhanam dātum.
48. Kin te ajja katam ?
49. Tassā pādamūle nippajjitvā „ayye, khamāhi me ! ” ti āha.
50. Sā „sādhū, ayye ” ti utthāya attano geham gacchati.
51. Sā ca „eko pativimsa na sakkā dvidhā kātun ” ti āha.
52. Dārako tassā anke sīsam katvā niddam okkami.
53. So andhe jiṇṇe mātāpitaro poseti.
54. Yad aniccam tam dukkham, yaṁ dukkham tad anat-tam.
55. So „ime yuttam kathenti ” ti tesam vacanam pa-ticchi.
56. Rājā tassa purisassa coraghātakammaṁ adāsi.
57. Eko puriso gilānabhikkhum disvā tassa sappim adāsi.
58. So āṅgavijjāya cheko hoti.
59. Amaccā tam attham rañño ārocesum.
60. Punadivase rājā mahāraham dānam sajjāpesi.
61. Sā kumārikā Buddhasāsane ativa pasannā.
62. Manussā megham disvā ito c' ito ca vegena palāyimsu.

63. Te ubho pi kanditvā roditvā aññamaññaṃ ālingitvā
atthaṃsu.
64. Tena samayena corā pabbatā oruyha paccantaṃ
paharanti.
65. Bhimaseno yuddhabherisaddaṃ sutvā va kampituṃ
āraddho.
66. Devo pāvassi; suriyo pi atthaṅgato; andhakāraṃ
jātaṃ.
67. So ekadivasaṃ cintesi „Kim me gharāvāsenā? nik-
khamitvā pabbajissāmi” ti.
68. Tasmim samaye pañcasatā corā aṭavito nagaraṃ
āgantvā rattibhāge corakammaṃ karonti.
69. Sace idha añño koci āgacchati taṃ iminā muggarena
paharitvā ekappahāren’ eva mārehi!
70. Sattthāraṃ vihāraṃ pavesetvā vārena vārena paṭijag-
ganti.
71. So ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ
vācesī.
72. Tasmim khaṇe eko piṇḍacāriko bhikkhu tassā
nivesanaṃ agamāsi.
73. N’eva goṇānaṃ udakaṃ ahosi, na manussānaṃ
yāgubhattaṃ vā.
74. Ekadivāsen’ eva timsayojanamaggaṃ padasā gantvā
Rājagahaṃ pāvisi.
75. So cintesi „Ayaṃ dukkarakārikā nāma bhodhāya
maggo na hoti” ti.
76. Setṭhi ekadivasaṃ nivesanā nikkhamitvā rājupaṭ-
thānaṃ agamāsi.
77. Imaṃ pañhaṃ sutvā māṇavesu eko pi jānituṃ samat-
tho nāhosi.
78. Bhagavā tesāṃ cetasā cetoparivitakkaṃ aññāya
theraṃ gāthāya ajjhabhāsi.

79. So seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto pitu aṇṇayena seṭṭhitṭhānaṃ pāpuni.
80. Tasmim̐ yeva khaṇe Māro „Bodhisattaṃ nivattessaṃ!” ti āgantvā ākāse ṭhito.
81. Manussā allamaṃsaṃ khādītva sesaṃ sukkhāpetvā vallūraṃ akaṃsu.
82. Tumhe maṃ anāpucchitvā paṣatamattaṃ pi udakaṃ mā valañjayittha.
83. Atha Brahmā Sahampati „Nassati vata bho loko ! Vinassati vata bho loko !” ti.
84. Atha Bodhisatto nadītire ṭhatvā Channaṃ pucchi „Kiṃ nāma ayaṃ nadi?” ti.
85. Rājā „Kiṃkāraṇā mama putto khippaṃ paṭinivat-tati?” ti pucchi.
86. Bodhisatto pi kho rathavaraṃ āruya mahantena yasena nagaraṃ pāvisi.
87. Brāhmaṇo pi 'ssa sariraṃ jhāpetvā ālāhaṇe rodana-parāyano ahosi.
88. Satthā Ānandatheraṃ āmantetvā „Gaccha, Ānanda, taṃ yakkhinaṃ pakkosāhi” ti āha.
89. Sakko devānamindo agadaritakaṃ āharitvā adāsi; satthā taṃ paribhuñji.
90. Rājā dūtavacanaṃ sutvā vegena nagarā nikkhamitvā tassa santikaṃ gato.
91. Rañña aggamaheṣiyā varo dinno „Bhadde, yaṃ icchasi taṃ vedeyyāsi” ti.
92. Nāgarā vithiyo sodhetvā vālukaṃ vikiritvā lājāpup-phāni vikiriṃsu.
93. Dve bhātarō vāṇijā Buddhaṃ ca Dhammaṃ ca sara-ṇaṃ gantvā dhevācika-upāsakā ahesuṃ.
94. Mahājano Dasabalassa rūpaggappattaṃ attabhāvaṃ passanto tittim̐ kātuṃ nāsakkhi.

95. Sā aparabhāge kālam katvā Tāvātimsabhavane
yojanasatubbedhe kanakavimāne nibbatti.
96. Aññatarā itthi udakabhājanam gahetvā udakatthāya
udapānābhimukhī gacchati.
97. Rājā Satthu sāsanaṃ pesesi „Bhante, Jivakassa
kaniṭṭhabhagini Sirimā kālam akāsi” ti.
98. Bodhisatto rajjaṃ rañño yeva paṭidatvā rājānaṃ
pañcasu silesu paṭṭhapi.
99. So thero katabhattakicco āsanadānaṃ rojanadānādi-
paṭisaṃyuttaṃ dhammakathaṃ katvā pakkāmi.
100. Brāhmaṇo yaṃ yaṃ sā icchatī taṃ taṃ āharitvā
dāti, dāso viya sabbakiccāni karoti.
101. Bodhisatto pucchi „Cattāro pāde bhūmiyaṃ aṭṭha-
petvā kasmā eken’eva ṭhito ’si ?” ti.
102. Bhayaṃ me, samma, uppannaṃ, sabbaṃ dhanam
parikkhīṇaṃ, upatthambo me hohi.
103. Dipaṅkarassa pana Bhagavato aparabhāge ekaṃ
asaṅkheyyaṃ atikkamitvā Koṇḍañño nāma Sat-
thā udapādi.
104. Bhagavā janapadacārikaṃ caranto mahatā bikkhu-
saṅghena saddhiṃ Kosalajanapade yena Thū-
ṇaṃ nāma brāhmaṇagāmo tad avasari.
105. Tadā Bodhisatto Vijitāvi nāma cakkavatti hutvā
koṭisatasahassasaṅkhassa Buddhapamukhassa
bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ adāsi.
106. Daharā „Ayaṃ mahallako amhehi pucchitaṃ aka-
thetvā apucchitaṃ kathesi” ti taṃ paribhāsivā
pakkamiṃsu.
107. Tāpaso kujjhitvā tiṇhaṃ kuṭhāriṃ ukkhipitvā ekap-
pahāren’eva taṃ jivitaṃ kkhayaṃ pāpesi.
108. Atitasmim Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bodhisatto musikarājā hutvā araṇṇhe vasati.

109. Suko „Na esa mañ hitakāmatāya pakkosati, givañ
pana me valetvā māretukāmo” ti cintesi.
110. Te bhaññañ vikkinitvā dviguṇaṃ catugguṇaṃ bho-
gañ labhitvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ eva aga-
miṃsu.
111. So sigālo mūsikānaṃ āsayassa avidūre suriyābhi-
mukho vātaṃ pivanto ekena pādena aṭṭhāsi.
112. Bārāṇasīnagaravāsī eko duggatapurisso paragehe
bhatim katvā jivikaṃ kappesi.
113. Nāradaṣṣa kira Sammāsaṃbuddhaṣṣa kāle ayaṃ
dipo aññatarena nāmena pākaṭo ahosi.
114. So ekadivasaṃ aññataraṃ gāmaṃ gacchanto dve
sātake nivāsetvā mahantaṃ aṭaviṃ pāpuṇi.
115. Ath’ assa pāpapurisassa gehe asani patitvā bhariyañ
ca dve dārake ca gehen’ eva saddhiṃ jhāpesi.
116. Coraṇeṭṭhako ukkaṃ ādāya tattha gantvā taṃ disvā
gaṇetvā gehamajjhe pātetvā kapparādihi yathāru-
cim pothesi.
117. Ath’ eko sigālo ito c’ ito ca vicaranto taṃ mūsikāyu-
thaṃ disvā „imā mūsikā vancetvā khādissāmi”
ti cintesi.
118. Bārāṇasīvāsī eko seṭṭhi naditire cattālisakotidha-
naṃ nidahitvā dhanataphāya dhanapiṭṭhe sappo
hutvā nibbatti.
119. Tadā Himavante caṇḍo nidāgho ahosi, tattha tattha
pāṇiyāni chijjimsu, tiracchānā pāṇiyaṃ alabha-
mānā kilamanti.
120. Ambhākaṃ Bhagavati parinibbute Pāṭaliputtasamipe
aññatarasmim gāme aññataro duggatamanusso
vasati.
121. Eko kira kuṭumbikaputto pitari kālakate khetṭe ca
ghare ca sabbakammāni attanā va karonto mātā-
raṃ paṭijaggati.

122. So tato paṭṭhāya devamanussesu saṃsaranto mahāntaṃ dibbasampattiṃ anubhavitvā imasmiṃ bhad-dakappe ādimhi Mahāsammato nāma rājā ahoṣi.
123. „Siddhattho kiḷāpasuto va vicarati, na kiñci sippaṃ sikkhati, saṅgāme paccuppaṭṭhite kiṃ karissati?” ti āhaṃsu.
124. Rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṃ upasaṅkamitvā „Kasmā, bhante, bhikkhū māsamattaṃ mama gharaṃ nāgamimsu?” ti pucchi.
125. Sigālo „Mayi cattāro pāde paṭhaviyaṃ ṭhapente paṭhaviṃ vahituṃ na sakkoti, tasmā eken’ eva ṭṭhāmi” ti.
126. Tena kho pana samayena Rājagahe aññataram kulaṃ ahivātārogena upaddutaṃ ahoṣi. Tattha sabbe jānā matā ṭhapetvā ekaṃ itthiṃ.
127. Tadā Bodhisatto satthavāhakule paṭisandhiṃ ga-hetvā anupubbena vayappatto pañcahi sakaṭa-satehi vaṇijjaṃ karonto vicarati.
128. So „Amma, etesu assesu tava ruccanakāṃ assaṃ gaṇhā” ti āha; sā pi asse oloketvā ekaṃ sindhava-potakaṃ disvā „etaṃ me dehi” ti āha.
129. Niyyāmakō aruṇuggamanavelāya pabuddho nakkhat-taṃ oloketvā „sakaṭāni nivattetha! sakaṭāni nivattetha!” ti āha.
130. Tasmīṃ kira gāmake manussā yebhuyyēna ratana-tayamāmakā, tasmā te rāttibhāge sayantā „Namo Buddhāya!” evaṃ ādiṃ vadanti.
131. Tasmīṃ samaye Māro devaputto „Siddhattha-kumāro mayhaṃ vasaṃ atikkamitukāmo, na dāni ’ssa atikkamituṃ dassāmi” ti.
132. Tato so asappuriso maṃsaṃ khādītva gacchanto vanamajjhaṃ sampāpuṇi; atha byaggho taṃ disvā mahānādaṃ karonto gahaṇatthāya uṭṭhāsi.

133. Aññataro ahiguṇṭhiko ekaṃ makkaṭaṃ sikkhāpetvā
osadhaṃ gāhāpetvā tena sappam̐ kiḷāpento jīvi-
kaṃ kappesi.
134. Ekadivasam̐ corā corakammattāya nagaram̐ pavis-
antā nagaradvāre ekaṃ dukkhitam̐ janapadama-
nussam̐ passitvā „Hambho, kattha vasasī?” ti
pucchimsu.
135. Ekaṃ samayam̐ satta rājāno Bārāṇasim̐ parikkhi-
pitvā „Amhākaṃ rajjam̐ vā detu yuddham̐ vā”
ti Bārāṇasirañño paṇṇam̐ pesayimsu.
136. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ araññe bahunnam̐ manussānam̐
sañcaraṇamaggaṃ vyaggho chaḍḍāpeti, bahū
manusse gahetvā khādati.
137. Sā tassā rattiyaṃ paccūsasamaye kālam̐ katvā Tāvati-
śasabhavane dvādasayojanike kanakavimāṇe nib-
batti.
138. Tasmiṃ kāle Dīpaṅkaradasabalo catūhi khīṇāsava-
satasahashehi parivuto anupubbena cārikaṃ cara-
māno Rammakaṃ nāma nagaram̐ patvā Sudassa-
namahāvihāre paṭivasati.
139. Ekasmiṃ kira samaye Kosalaratṭhe devo na vassi,
sassāni milāyanti, tesu tesu ṭhānesu taḷākapokkha-
raṇisarā sussanti.
140. Evaṃ vatvā Bodhisatto attano vacanakare sakuṇe
ādāya uppatitvā aññattha gato. Bodhisattassa
pana vacanam̐ agahetvā ṭhitasakuṇā jivitakkhayam̐
pattā.

141. So vānaro attano puttāṃ disvā va „Ayaṃ vaddhento mayhaṃ yūthaṃ pariharitum na dassati, idān' eva haritabbo" ti.
142. Kanthako gīvato paṭṭhāya āyāmena aṭṭharasahatto hoti, tadanucchavikena ubbedhena samannāgato, thāmajavasampanno, sabbaseto dhotasaṅkhasadiso.
143. Tasmim samaye Bārāṇasiseṭṭhino dhītā Duṭṭhaku-mārī nāma caṇḍā ahosi pharusā, dāsakammakare akkosati paharati.
144. Tasmim kantāre sukhumavālikā muṭṭhinā gahitā hatthe na tiṭṭhati, suriyuggamanato paṭṭhāya aṅgārārāsi viya uṇhā hoti, na sakkā akkamitum.
145. Thero „evaṃ hotū" ti vatvā ṭhitako va anumodanaṃ karitvā ekasmim udakaphāsukaṭṭhāne nisiditvā bhattakiccaṃ akāsi.
146. Sāvattiyaṃ kira Adinnapubbako nāma brāhmaṇo ahosi; tena kassaci kiñci adinnapubbaṃ, tena taṃ „Adinnapubbako" tveva sañjānimsu.
147. Ath' assa pāto va kasitaṭṭhānaṃ paṃsucunṇaṃ upādāya sabbaṃ rattasuvanṇaṃ hutvā kaṇikā-rapuppharāsi viya sobhamānaṃ aṭṭhāsi.
148. Eko vejjo gāmanigamesu caritvā vejjakammaṃ karonto ekaṃ cakkhudubbalaṃ itthim disvā pucchi „Kin te aphāsukaṇ?" ti. „Cakkhūhi na passāmi" ti.

149. Bhikkhū Dhammaṣabhāyaṃ sannipatitvā nisinnā Bhagavantaṃ pucchimsu „Kiṃ, bhante, so pāpo catūsu apāyesu katarasmim nibbatto ?” ti.
150. Aññatarā itthi therāṃ passitvā „Kuto bhante āgata 'tthā ?” ti pucchitvā maggaparissamaṃ pipāsita-bhavaṃ ca ñatvā „Etha bhante” ti gehaṃ pavesetvā „Idha nisidathā” ti āsanaṃ paññāpetvā adāsi.
151. So manusso ettakaṃ puññakammaṃ katvā „bhavesu caramāno 'haṃ yaṃ yaṃ icchāmi taṃ taṃ samij-jhatū !” ti patthanaṃ akāsi.
152. Corā nagaraṃ pavisitvā rājagehe sandhiṃ chinditvā dhanasīraṃ gahetvā gacchantā rājapurisehi anubaddhā gantvā sālāya chaddetvā palāyimsu.
153. Jambudipe Mahābodhito kira dakkhiṇapasse ekaṃ paccantanagaraṃ ahoṣi. Tattha saddhāsampanno ratanattayamāmakō eko upāsako paṭivasati.
154. Eko manusso raṭṭhato raṭṭhaṃ janapadato janapadaṃ vicaranto anukkamena Candabhāgānaditīraṃ patvā nāvaṃ abhiruhitvā paratīraṃ gacchati.
155. So dārako viññutaṃ patto kālena kālaṃ dhammaṃ suṇanto gharāvāse ādīnavaṃ pabbajjāya ca āni-samsaṃ sutvā pabbajito na ciren' eva arahantaṃ pāpuṇi.
156. Kassapo nāma Sammāsambuddho pāramiyo pūretvā sabbaññutaṃ patto lokassa dukkhāpānudo suk-hāvaho paṭivasati lokaṃ nibbānamahānagaravare paripūrento.

157. Nālakagāmake āyasmato Revatattherassa upatṭhā-
kassa aññatarassa kuṭumbikassa dve dhītarō
ahesuṃ. Tāsu ekā Bhaddā nāma, itarā Subhad-
dā nāma.
158. So bhariyaṃ āha: „Bhadde, taṃ kasitaṭṭhānaṃ sab-
baṃ mama suvaṇṇaṃ hutvā paññāyati, kin nu kho
me ati-ussūre laddhabhattatāya akkhīni bhaman-
ti?” ti.
159. Mahājano Tathāgatassa vacanaṃ sutvā haṭṭhatuṭṭho
mālāgandhavilepanaṃ ādāya Rammanagarā nik-
khamitvā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā mālādihi
pūjetvā vanditvā padakkhiṇaṃ katvā Ramma-
nagaraṃ eva pāvisi.
160. Tato sā kumārikā sattāsītikoṭidhanaṃ Buddhasāsane
yeva vapitvā yāvajīvaṃ sīlaṃ rakkhitvā uposatha-
kammaṃ katvā tato cutvā suttappabuddhā viya
devaloke nibbatti.
161. Tasmim samaye Tanhā Aratī Ragā ti tisso Māra-
dhītarō „Pitā no na paññāyati, kahaṃ nu kho
etarahi?” ti olokayamānā taṃ domanassappattaṃ
bhūmim likhamānaṃ disvā pitu santikaṃ gantvā
„Kasmā 'si tāta dukkhī domanasso?” ti pucchimsu.
162. Puṇṇo pi adḍhakarisaṃmattaṃ ṭhānaṃ kasitvā jighac-
chaṃ sahitaṃ asakkonto goṇe vissajjetvā ekaṃ
rukkhacchāyaṃ pavisitvā maggaṃ olokento nisīdi.

163. Tam pana pāyāsaṃ bhuñjitvā suvaṇṇapātiṃ gahetvā
 „Sac' āhaṃ ajja Buddho bhavitum sakkhissāmi
 ayaṃ pāti paṭisoṭaṃ gacchatu, no ce sakkhissāmi
 anusotaṃ gacchatu ” ti vatvā pakkhīpi.
164. Eko manusso „Uttarapathaṃ gacchāmi ” ti addhā-
 namaggapaṭipanno gimhānamāse m a j j h a ṇ h e
 bahalātāpena kilanto hutvā rukkhacchāyaṃ pavi-
 sitvā tammūlaṃ khādanto n'sīdi.
165. So āha: „ Sādhu, samma, tayā kataṃ mama santikaṃ
 āgacchantena, tayā mama jivitaṃ dinnaṃ, mayā
 pi tava jivitūpāyaṃ kātuṃ vaṭṭati; yāv' āhaṃ
 āgacchāmi, tāv' ettha thokaṃ vissamā ” ti.
166. Sā sahatthā patte gahetuṃ vā nisīdāpetuṃ vā asak-
 konti dāsiyo āṇāpesi „ Ammā, patte gahetvā ayye
 nisīdāpetvā yāguṃ pāyetvā khajjakaṃ datvā
 bhattavelāya patte pūretvā dethā ” ti.
167. Bhagavati Sāvatthiyaṃ viharante soḷasamattā bhik-
 khū aññatarasmim̐ gāmakāvāse vasitvā vuttha-
 vassā „ Bhagavantaṃ passissāma dhammaṃ ca
 suṇissāma ” ti Sāvatthim̐ uddissa gimhasamaye
 addhānamaggaṃ paṭipannā.
168. Ito kira ekūnavutikappamatthake Vipassī nāma
 Sammāsambuddho loka uppajjitvā pavattavara-
 dhammacakko sadevakehi lokehi pūjyamāno
 Bandhumatīnagare paṭivasati.

169. Brāhmaṇi pana mahicchatāya puna ekadivasam
suvanṇarājahaṃsassa āgatakāle „Ehi tāva sāmī”
ti vatvā taṃ attano santikaṃ upagataṃ ubho hi
hatthiehi gahetvā sabbapattāni luñci.
170. Ekasmiṃ divase rattiṃ dhammasavane vattamāne
Satthari gandhakuṭṭidvāre maṇisopānaphalake
ṭhatvā bhikkhusaṅghassa sugatovādaṃ datvā gan-
dhakuṭṭiṃ pavīṭṭhe dhammasenāpati Satthāraṃ
vanditvā attano pariveṇaṃ agamāsi.
171. So rājā „Bārāṇasīṃ gahessāmī” ti caturaṅginiyā
senāya āgantvā nagaraṃ parivāretvā nagaradvāre
ṭhito attano balavāhanaṃ oloketvā „Ko ettaṃ
balavāhanaṃ jinituṃ sakkhissatī?” ti attano
senāṃ vaṇṇeti.
172. Atha taṃ Bārāṇasīraṇṇo sārathi „Ambho, kim pana
tayā attano raṇṇo guṇā kathitā?” ti vatvā „āmā”
ti vutte „yadi ete guṇā, aguṇā pana kīdisā?” ti
vatvā „ete tāva aguṇā hontu, tumhākaṃ pana
raṇṇo kīdisā guṇā?” ti.
173. Atīte Aṅga-Magadha-vāsino aññaamaññaṃsa raṭṭhaṃ
gacchantā ekadivasam dvinnāṃ raṭṭhānaṃ sīman-
tare ekaṃ gharaṃ nissāya vasitvā suraṃ pivitvā
macchamaṃsaṃ khādītva pāto va yānāni yojetvā
pakkamiṃsu.

174. Imasmim kira bhaddakappamhi amhākaṃ kira Bhagavato pubbe Kassapo nāma Satthā loka uppajjitvā sadevakam lokam saṃsārasāgarā tāretvā sabba-Buddhakiccāni niṭṭhapetvā atthaṅgato divasakaro viya parinibbāyi.
175. Sā Mārasenā Mārassa purato dvādasayojanāni hoti, dakkhiṇato ca vāmato ca dvādasayojanāni, pacchato yāva cakkavālapariyantam katvā tṭhitā, uddham navayojanubbedhā, yassā unnadantiyā unnādasaddo yojanasahassato paṭṭhāya paṭṭhavi-udriyanasaddo viya sūyati.
176. Sāvattiyaṃ kira aññatarā upāsikā patibbatā hutvā saddhā pasannā pañca silāni suddhāni katvā rakkhi, yathāvibhayaṃ ca dānādāni adāsi. Sā kalam katvā Tāvatisabhavane uppajji.
177. Jambudīpe kira Pāṭaliputtanagare Buddhavammo nāma vāṇijako ahosi; vāṇijakakammena jīvamāno so aparabhāge satthavāhehi saddhim gāmanigamajanapadarājadhānisu vaṇijjam payoḥmāno vicarati.
178. Atte Vipassissa Bhagavato kāle ekā gāmadārikā vihāre āhiṇṇantā ekam gilānabhikkhum disvā kampamānahadayā upasaṅkamitvā vanditvā „Bhante, ko te ābādho sarīram piḷeti?” ti,

179. Suvapotako āha : „Sāmi, Bārāṇasiyaṃ dakkhiṇadvāre mahānigrodho atthi, tatth' āhaṃ vasāmi; tava tathārūpe kicce sati mama santikaṃ āgamma „suvā!” ti saddaṃ karohi” ti vatvā mettīm thiraṃ katvā pakkāmi.
180. Ath' assa mittadūbhino vacanena rājapurisā muttāharaṇi ca taṇi ca gahetvā sabhaṇḍakaṃ purisaṃ raṇiṇo dassesum; atha rājā sabhaṇḍakaṃ coraṃ disvā kuddho „Imaṃ netvā dakkhiṇadvāre jīvasūle uttāsethā” ti āṇāpesi.
181. Jambudīpasmiṃ kira pubbe mahānidāgho ahosi; tadā nidāghasuriyena sakiraṇakarā vāpipokkharāṇi nadigirikandaraṇi jharādisu udakaṃ nissesam katvā pītaṃ iva udae parikkhīṇe macchakacchapādayo yebhuyyena vināsaṃ pattā.
182. Pesuniko bhikkhu ekaṃ buddhantaraṃ nīraye pacitvā imasmiṃ buddhuppāde Rājagahassa avidūre pūtimukhapeto hutvā nibbatti. Tassa kāyo suvaṇṇavaṇṇo ahosi, mukhato pana puḷavakā nikkhamitvā ito c' ito ca mukhaṃ khādanti.
183. Rājā purise „Sace so amanusso bhavissati nagarā nikkhamitvā antaradhāyissati; sace devatā bhavissati ākāseṇa gacchissati; sace nāgo bhavissati paṭhaviyaṃ nimujjitvā gamissati; sace manusso bhavissati yathā laddhaṃ bhikkhaṃ paribhuñjissati” ti.

184. Lakkhaṇakusālā brāhmaṇā lakkhaṇasampattiṃ disvā
„Puññasampanno mahārāja kumāro, tumbhākaṃ
accayena rajjaṃ pāpuṇissati, pañcāvudhakamme
paññāto pākato Jambudīpe aggapuriso bhavissati”
ti vyākariṃsu.
185. Gharamanussā utṭhahitvā sīghaṃ sīghaṃ dhāvanta
ito c’ ito ca olokentā taṃ purisaṃ sandhidvāre
ṭhitam disvā „hare duṭṭhacorā!” ti gahetvā
hatthapāde muggarādihi uppothetvā rañño dasse-
sum „ayaṃ, deva, coro, sandhimukhe gahito” ti.
186. Manussā āhaṃsu : „Bhante Sumedha, na tvaṃ jānāsi :
Dīpaṅkaradasabalo sammāsambodhiṃ patvā pa-
vattavaradhammacakko cārikaṃ caramāno amhā-
kaṃ nagaraṃ patvā Sudassanamahāvihāre paṭiva-
sati, mayan taṃ Bhagavantam nimantayimha, tass’
etaṃ Buddhassa Bhagavato āgamanamaggaṃ
alaṅkaromā ” ti.
187. Tadā devabrahmanāgasupannaṇādayo sannipatitvā
dibbamayehi gandhamālādihi Bhagavantam pūja-
yamānā thomayamānā namassamānā aṭṭhaṃsu ;
tasmīn pana samāgame Bhagavā madhurassaraṃ
nicchārento brahmaghosena catusaccapaṭisaṃ-
yutam dhammaṃ deseti.
188. Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente
Bodhisatto Himavantapadese sihayoniyam nib-
batti. Tassa kaniṭṭhā cha bhātaro ekā ca

bhagini ahosi. Sabbe pi Kañcanaguhāyaṃ va-
santi. Tassā pana guhāya avidūre Rajatapabbate
ekā phalikaguhā atthi. Tatth' eko sigālo vasati.

189. Tasmim kira samaye Bārāṇasirājā nagarato nik-
khamma susajjit' uyyānaṃ pavisitvā sapuriso
kīṭitvā majjhantikasamaye suphullitaṃ pañcapa-
dumasaññhannaṃ maṅgalapokkharāṇim disvā
nahāyitukāmo sabbābharaṇāni omuñcitvā rāja-
purise paṭipādetvā nahāyitum otari.

190. So balavagone ca bhaddanaṅgalañ ca gahetvā
„Bhadde, nāgarā nakkhattaṃ kiṇanti, ahaṃ dalid-
datāya bhatim kātum gamissāmi, mayham pi tāva
ajja diguṇaṃ nivāpaṃ pacitvā bhattaṃ āharey-
yāsi” ti bhariyaṃ vatvā khettaṃ agamāsi.

191. N' atthi citte pasannamhi
appikā nāma dakkhiṇā
Tathāgate vā Sambuddhe
atha vā tassa sāvake ti.

Sā pan' esā kathā sakala-Jambudīpe vitthāritā
ahosi. Manussā samaṇabrāhmaṇakapaṇiddhi-
kavaṇibbakānaṃ yathāvibhavaṃ dānāni denti
gehaṅgaṇe pāṇiyaṃ upaṭṭhāpenti dvārakoṭṭha-
kesu āsanāni paṭṭhapenti.

192. Jambudīpe kira pubbe Pāṭaliputtanagare sattāsīti-
koṭṭinihitadhanaṃ ekaṃ seṭṭhikulaṃ ahosi; tassa
pana seṭṭhino ekā yeva dhītā ahosi nāmena Bud-
dhenī nāmā. Tassā sattavassikakāle mātāpitaro
kālaṃ akāmsu; tasmim kule sabbāṃ sāpateyyaṃ
tassā yeva ahosi.

193. Ito kira ekatimsatime kappe Sikhī nāma Sam-
māsambuddho samatimsapāramiyo pūretvā pa-
ramābhisambodhiṃ patvā sadevakam lokam
saṃsāarakantārā uttārento dhammaratanavassam
vassāpento dhammabheriṃ paharanto dhammake-
tum ussāpento ekasmiṃ samaye vivekam anubrū-
hento araṇṇāyatanam pāvisi.
194. Evaṃ so tassā purimattabhāve katakammaṃ pakāsetvā
„Idāni puṇṇakamme appamādā bhavā ’ti anusāsi.
Sā therassa dhammadesanam sutvā paramasoma-
nassā tato paṭṭhāya dānādisu niratā puṇṇāni
karontī ten’ eva somanassena sotāpannā ariyasā-
vikā ahosi.
195. Aññataro manusso mantam parivattetvā nāsāvātena
manussamāraṇamantam jānāti. Tathā hi hat-
thapādakaṇṇanāsāsīsādisu yaṇ kiñci chejjabhej-
jam kattukāmo mantam parivatetvā nāsāvātam
vissajjeti, tam tam ṭhānam chijjati bhijjati. Evaṃ
mahānubhāvo so manto.
196. Jambudīpe Candabhāgā nāma gaṅgātīre Homagā-
mo nāma atthi; tasmiṃ eko Marutto nāma
brāhmaṇo paṭivasati. Tadā so vohārattthāya Tak-
kasilam gantvā geham āgacchanto antarāmagge
ekāya sālāya kuṭṭharogāturam sunakham disvā
kāruṇṇena nilavallim takkambilena madditvā
pāyesi.

197. Atha te ubho pi therā dutiyadivase aññamaññaṃ
anālapitvā pattacīvaraṃ ādāya gāme piṇḍāya
caritvā piṇḍapātaṃ ādāya attano vasanaṭṭhāne
yeva paribhujitvā sāmīcimattam pi akatvā taṃ
divasaṃ tatth' eva vasitvā vibhātāya ca rattiya
aññamaññaṃ anārocetvā va yathāphāsukaṭṭha-
naṃ agamaṃsu.
198. Bhagavati Sāvattiyaṃ viharante uposathadivase
sambahulā upāsakā upāsikā uposathikā hutvā
purebhattaṃ yathāvivhavaṃ dānādīni datvā
kālass' eva bhujitvā suddhavatthanivatthā sud-
dhuttarāsangā gandhamālādīhatthā pacchābhat-
taṃ vihāraṃ gantvā manobhāvaṇīye bhikkhū
payirupāsitvā sāyaṇhe dhammaṃ suṇanti.
199. „ Bhikkhave, ayaṃ brāhmaṇo atite nirantaraṃ pañ-
cajātisatāni mayhaṃ pitā ahosi, pañcajātisatāni
cullapitā, pañcajātisatāni mahāpitā, esāpi brāh-
maṇi nirantaram eva pañcajātisatāni mātā
ahosi, pañcajātisatāni cullamātā, pañcajātisatāni
mahāmātā, ev' āhaṃ diyaddhajātisahasasāṃ brāh-
maṇassa hatthe saṃvaddho, diyaddhajātisahas-
saṃ brāhmaṇiṃyā hatthe saṃvaddho ” ti.
200. Kosalarañño kira eko amacco rājānaṃ ārādhetaṃ
paccantaḡāme rājabaliṃ labhitvā corehi saddhiṃ ekato
hutaṃ „Ahaṃ manusse ādāya araññaṃ pavississāmi, tumhe
gāmaṃ vilumpitvā upaddhaṃ mayhaṃ dadeyyāthā ” ti
vatvā pageva manusse sannipātetvā araññaṃ gantvā,
coresu āgantvā gāviyo ghātetvā maṃsaṃ khāditvā

gāmaṃ vilumpitvā gatesu sāyaṇhasamaye mahājanapari-
vuto āgacchati. Tassa na ciren' eva taṃ kammaṃ
pākaṭaṃ jātaṃ.

201. So coraghātaḥ mahallako khīṇāyuko dubbalo
maraṇamañcaparāyano hutvā maraṇavedanādukkhena
mahantena bhayānakena saddena vissaraṃ viravanto
nimilitena cakkhunā bhayānakaṃ narakaggijālapajja-
lanta-ayakūṭamuggaradhare nirayapāle ca passanto
nipanno hoti. Tato tassa paṭivissagehe manussā tassa
bhayānakasaddasavanena gehaṃ chaddetvā palāyimsu.

202. Tasmim samaye Padumuttaro nāma Bhagavā Haṃ-
savatinagare paṭivasanto devabrahmādi-parivuto catusac-
capaṭisaṃyuttaṃ dhammaṃ desento nisinno hoti. Tadā
eko tāpaso ākāseṇa gacchanto mahājanasamāgamāṃ ca
Bhagavato sarīrato nikkhantacchabbaṇṇaramsiyo ca disvā
„kim etan?" ti vimhito ākāse otaritvā mahatiyā
Buddhalīhāya nisīditvā dhammaṃ desentaṃ Bhaga-
vantaṃ disvā pasannamānaso parisantare nisinno dham-
maṃ sutvā Bhagavantaṃ vanditvā attano assamaṃ eva
agamāsi.

203. So kira manusso pubbe Laṅkādiṇe cetiyavihārāsanne
ekasmim gāme gopālako hutvā nibbatti. So pana aññehi
gopālādārakehi saddhim gogaṇaṃ Jajjaranadiṃ otāretvā
sayam vālukā kīḷamāno vālukāthūpaṃ katvā rattam-
ālavanaṃ pavisitvā mālaṃ bhinditvā tasmim pūjetvā
udakaṃ āsīcitvā cittaṃ pasādetvā ātapanivāraṇatthaṃ
sākhāmaṇḍapaṃ katvā sāyaṃ gehaṃ gato. Rattibhāge

udaravātâbâdhena kâlam katvâ tena puññakammena imasmiñ devaloke nibbattitvâ dibbasampattim paṭilabhi.

204. Rājagaharagare kira eko Brahmabhaddiko micchādīṭṭhiko paṭivasati, tatth' eva sammādīṭṭhiko pi; tesañ ubhinnaṃ pi dve puttā ahesuñ. Te ekato kiṇṭā vaddhanti. Ath' aparabhāge guḷakiṇṭā kiṇṭānañ sammādīṭṭhikassa putto „Namo Buddhāyâ!” ti vatvā guḷaṃ khipanto divase divase jināti. Micchādīṭṭhikassa putto „Namo Brahmuno!” ti vatvā khipanto parājeti. Tato micchādīṭṭhikassa putto niccaṃ jinantañ sammādīṭṭhikaṃ kumārañ disvā „Samma, tvañ niccaṃ eva jināsi, kiṃ vatvā guḷaṃ khipasi?” ti pucchi. So „Ahañ, samma, 'Namo Buddhāyâ!' ti vatvā khipāmi” ti āha.

205. „Tvañ vyagghassa vasanaṭṭhānañ sahasā ekako va mā agamāsi, jānapadamanusse pana sannipātetvā ekaṃ vā dve vā dhanusahassāni gāhāpetvā tattha gantvā vyagghassa uṭṭhitabhāvañ ñatvā palāyitvā ekaṃ gumbaṃ pavisitvā udarena nipajjeyyāsi, jānapadā va vyagghaṃ pothetvā gaṇhissanti; tehi vyagghe gahite tvañ dantehi ekaṃ valliṃ chinditvā koṭiyaṃ gahetvā matavyagghassa santikaṃ gantvā 'Bho, ken'esa vyaggho mārīto?' ti, ahañ 'imañ vyagghaṃ goṇaṃ viya valliyaṃ bandhitvā rañño santikaṃ nessāmi' ti valliṃ atthāya gumbaṃ pavitṭho, mayā valliyaṃ anābhatāya eva ken' esa mārīto?' ti katheyyāsi ti, atha te jānapadā bhittatasitā, 'sāmi mā rañño ācikkhi' ti bahuñ dhaṇaṃ dassanti, vyaggho tayā gahito va bhavissati, rañño pi santikā bahuñ dhaṇaṃ labhissasi” ti.

206. Sāvattiyaṃ Somabrāhmaṇo Somadattabrāhmaṇo ti dve brāhmaṇā vasanti; tattha Somadattabrāhmaṇena saddhiṃ Somabrāhmaṇo yebhuyyena dūtaṃ kiṭṭhi. Ath' ekadivasaṃ Somadatto Somabrāhmaṇaṃ dūtena parājetvā tassa uttarāsaṅgaṃ ca lañchanamuddikaṃ ca gahetvā attano gehaṃ gacchanto Somabrāhmaṇassa „Ehi, gehaṃ gacchāma” ti āha. Tato Somo „Nāhaṃ, samma, ekasā-ṭako hutvā antaravithiṃ otarituṃ sakkomi, gamanato etth' eva me thānaṃ varataran” ti āha. Somadattena „Evaṃ sati, samma, imaṃ uttarāsaṅgaṃ gaṇhā” ti tassa taṃ datvā „idāni, samma, ehi” ti vutto pi nāgacchati. Puna tena so „Kasmā nāgacchasi?” ti puṭṭho „Samma, mama hatthe muddikaṃ apassantā me puttadārādayo mayā saddhiṃ kalahaṃ karonti” ti āha. Atha so „Evaṃ sante, yadā te pahoti tadā mayhaṃ dehi” ti muddikam pi datvā taṃ gahetvā gehaṃ agamāsi.

207. Ekasmiṃ samaye Sāvattiyaṃ Bālanakkhattaṃ nāma guṭṭhaṃ. Tasmiṃ nakkhatte bāladummedhajanā chārīkāya c'eva gomayena ca sarīraṃ makkhetvā sattāhaṃ asabbhaṃ bhaṇantā vicaranti; tasmiṃ nātisuhajje vā pabbajitaṃ vā disvā lajjanto nāma n'atthi, dvāre dvāre thatvā asabbhaṃ bhaṇanti; manussā tesāṃ asabbhaṃ sotuṃ asakkontā yathābalaṃ addhaṃ vā kahāpaṇaṃ vā pesenti; te tesāṃ dvāre laddhaṃ laddhaṃ gahetvā pakkamanti. Tadā pana Sāvattiyaṃ pañcakoṭṭimattā ariyasāvaka, te Satthu santikaṃ pesayimsu „Bhagavā bhante sattāhaṃ bhikkhusaṅghena saddhiṃ nagaraṃ apavisitvā vihāre yeva hotū” ti; tañ ca pana sattāhaṃ bhikkhusaṅghassa vihāre yeva yāgubhattādini sampādetvā sayam

pi gehā na nikkhamim̐su, Nakkhatte pana pariyosīte
 aṭṭhame divase Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ
 nimantevā nagaraṃ pavesetvā mahādānaṃ datvā eka-
 mantaṃ nisinnā „Bhante, atidukkhena no satta divasā
 atikkantā bālānaṃ asabbhāni suṇantānaṃ kaṇṇā bhijja-
 nākārappattā honti; koci kassaci na lajjati, tena mayaṃ
 tumhākaṃ antonagaraṃ pavisitum nādamha, mayaṃ pi
 gehato na nikkhamimhā ” ti āhaṃsu. Satthā tesam
 kathaṃ sutvā „Bālānaṃ ummedhānaṃ kiriya nāma
 evarūpā hoti, medhāvino pana dhanasāraṃ viya appa-
 mādaṃ rakkhivā amatamahānibbānasampattiṃ pāpu-
 ṇanti ” ti.

PART II.

JĀTAKAS.

I. BHERIVĀDA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto bherivādakakule nibbattitvā gāmake vasati. So „Bārāṇasiyaṃ nakkhattaṃ ghuṭṭhan” ti sutvā „samajjamāṇḍale bheriṃ vādetvā dhaṇaṃ āharissāmi” ti puttaṃ ādāya tattha gantvā bheriṃ vādetvā bahuṃ dhaṇaṃ labhi. Taṃ ādāya attano gāmaṃ gacchanto corāṭaviṃ patvā puttaṃ niraṇṭaraṃ bheriṃ vādettaṃ vāresi: „tāta, niraṇṭaraṃ avādetvā maggapaṭiṇṇaṃ issarabheriṃ viya antaraṇṭarā vādehi” ti. So pitarā vāriyamāno pi „bherisadden’ eva core palāpeṣāmi” ti vatvā niraṇṭaraṃ eva vādesi. Corā paṭhamāṃ ñeva bherisaddaṃ sutvā „issarabheri bhavissati” ti palāyitvā ativiya ekābaddhaṃ saddaṃ sutvā „nāyaṃ issarabheri bhavissati” ti āgantvā upadhāretvā dve yeva jane disvā pothetvā vilumpiṃsu. Bodhisatto „kicchena vata no laddhaṃ dhaṇaṃ ekābaddhaṃ katvā vādetto nāseṣi” ti.

2. KAÑCANAKKHANDHA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ gāmake kassako ahoṣi. So ekadivaṣaṃ aññatarasmiṃ chaḍḍhitagāmake khetṭe kaṣiṃ kaṣati. Pubbe

ca tasmim gāme eko vibhavasampanno seṭṭhi ūrumattapa-
rināhaṃ catuhatthāyāmaṃ kañcanakkhandhaṃ nidahitvā
kālaṃ akāsi. Tasmim Bodhisattassa naṅgalaṃ laggitvā
aṭṭhāsi. So „mūlasantānakaṃ bhavissati” ti paṃsum vi-
yūhanto taṃ disvā paṃsunā paṭicchādetvā divasaṃ kasitvā
atthaṃ gate suriye yuganaṅgalādini ekamante nikkhipitvā
„kañcanakkhandhaṃ gaṇhitvā gacchissāmi” ti taṃ ukkhi-
pitum nāsakkihi, asakkonto nisīditvā „ettakaṃ kucchibha-
raṇāya bhavissati, ettakaṃ nidahitvā ṭhapessāmi, ettakena
kammante saṃyojessāmi, ettakaṃ dānādipuñṇakiriyāya
bhavissati” ti cattāro koṭṭhāse akāsi. Tass’ evaṃ vibha-
takāle so kañcanakkhandho sallahuko viya ahosi. So taṃ
ukkhipitvā gharaṃ netvā catudhā vibhajitvā dānādini
puñṇāni katvā yathākammaṃ gato.

3. DUBBACA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhi-
satto laṅghananaṭakayoniyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā vayap-
patto pañṇavā upāyakusalo ahosi. So ekassa naṭassa san-
tike sattiṃ laṅghanasippaṃ sikkhitvā ācariyena saddhiṃ
sippaṃ dassento vicarati. Ācariyo pan’ assa catunnaṃ nēva
sattinaṃ laṅghanasippaṃ jānāti na pañcannaṃ. So ekadi-
vasaṃ ekasmiṃ gāmake sippaṃ dassento surāmadamatto
„pañca sattiyo laṅghissāmi” ti paṭipāṭiyā ṭhapesi. Atha
naṃ Bodhisatto āha: „Ācariya tvaṃ pañca sattī laṅghana-
sippaṃ na jānāsi, ekaṃ sattiṃ hara, sace laṅghissasi

pañcamāya sattiyā viddho marissasī" ti. So suṭṭhumattatāya „tvam pi mayhaṃ pamāṇaṃ na jānāsī" ti tassa vacanaṃ anādiyitvā catasso laṅghetvā pañcamāya sattiyā daṇḍake madhukapupphaṃ viya āvuto paridevamāno nipajji. Atha naṃ Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā imaṃ vyasaṇaṃ patto 'sī" ti.

4. DUBBALAKAṬṬHA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto Himavante rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tasmiṃ kāle Bārāṇasīrājā attano maṅgalahatthiṃ ānañjakāraṇaṃ sikkhāpetuṃ haṭṭhācariyānaṃ adāsi. Taṃ ālāne niccalaṃ bandhitvā tomarahatthā manussā parivāretvā ānañjakāraṇaṃ kārenti. So taṃ kāraṇaṃ kāriyamāno vedanā adhiyāsetuṃ asakkonto ālānaṃ bhinditvā manusse palāpetvā Himavantaṃ pāvisi. Manussā taṃ gahetuṃ asakkontā nivattiṃsu. So tattha maraṇabhīruko ahosi, vātasaddāni sutvā kampamāno maraṇabhayaatajjito soṇḍaṃ vidhunitvā vegena palāyati, ālāne bandhitvā ānañjakāraṇakālo viy' assa hoti, kāyassādaṃ vā cittassādaṃ vā alabhanto kampamāno vicarati. Rukkhadevatā naṃ disvā khandhaviṭape ṭhatvā imaṃ gātham āha:

Bahum p' etaṃ vane kaṭṭhaṃ
vāto bhañjati dubbalaṃ,
tassa ce bhāyāsī nāga
kiso nūna bhavissasī ti.

Evam devatā tassa ovādaṃ adāsi. So pi tato paṭṭhāya nibbhaya ahosi.

5. ASĀTARŪPA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe raḍḍaṃ kārente Bodhisatto tassa aggamaheṣiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhitvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ sabbasippāni uggaṇhitvā pitu accayena dhammena raḍḍaṃ kāresi. Tasmim̐ samaye Kosalarājā mahantena balena āgantvā Bārāṇasiṃ gaḥetvā taṃ rājānaṃ māretvā tass' eva aggamaheṣiṃ attano aggamaheṣiṃ akāsi. Bārāṇasirañño pana putto pitu maraṇakāle niddhamanadvārena palāyitvā balaṃ saṃharitvā Bārāṇasiṃ āgantvā avidūre nisiditvā tassa rañño paṇṇaṃ pesesi „raḍḍaṃ vā detu yuddhaṃ vā” ti. So „yuddhaṃ demī „ti paṭipaṇṇaṃ pesesi. Rājakumārassa pana mātā taṃ sāsanaṃ sutvā „yuddhena kammaṃ n' atthi, sabbadisāsu saṅcāraṃ pacchinditvā Bārāṇasinagaraṃ parivārehi, tato dārūḍakabhattaparikkhayena kilantamaṇṇaṃ nagaraṃ vinā va yuddhena gaṇhissasi” ti paṇṇaṃ pesesi. So mātu sāsanaṃ sutvā sattadivasāni saṅcāraṃ pacchinditvā nagaraṃ rundhi. Nāgarā saṅcāraṃ alabhamānā sattame divase tassa rañño siṣaṃ gaḥetvā kumārassa adamsu. Kumāro nagaraṃ pavisitvā raḍḍaṃ gaḥetvā pariyoṣāne yathākammaṃ gato.

6. KIMPAKKA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe raḍḍaṃ kārente Bodhisatto satthavāho hutvā pañcahi sakaṭasatehi pubbantā aparantaṃ gacchanto aṭavimukhaṃ patvā manusse sannipātetvā „imissā aṭaviyā visarukkhaṃ nāma atthi, mā kho

maṃ anāpucchā pubbe akhāditapubbāni phalāni khādithā " ti ovadi. Manussā aṭaviṃ atikkamitvā aṭavimukhe ekaṃ kiṃpakkarukkhaṃ phalabhāranamitasākhāṃ addasaṃsu, tassa khandhasākhapattaphalāni saṅghānavanṇarasagandhehi ambasadisān' eva. Tesu ekacce vaṇṇagandharasesu bandhitvā ambaphalasaṇṇāya phalāni khādimsu, ekacce „satthavāhaṃ pucchitvā khādissāmā" 'ti gahetvā aṭṭhaṃsu. Bodhisatto taṃ ṭhānaṃ patvā gahetvā ṭhite phalāni chaddāpetvā ye khādamānā aṭṭhaṃsu te vamaṇaṃ kāretvā tesāṃ bhesajjaṃ adāsi. Tesu ekacce ārogā jātā, paṭhamam eva khāditvā ṭhitā pana jīvitakkhayaṃ pattā. Bodhisatto pi icchitaṭṭhānaṃ sotthinā gantvā lābhaṃ labhitvā puna sakaṭṭhānam eva āgantvā dānādini puṇṇāni katvā yathākammaṃ gato.

7. SAÑJĪVA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhave brāhmaṇakule nibbattitvā vayapatto Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiyaṃ disāpāmomkkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ vāceti. Tesu māṇavesu Sañjīvo nāma māṇavo atthi. Bodhisatto tassa matakutṭhāpanamantaṃ adāsi. So utṭhāpanamantaṃ eva gahetvā paṭibāhanamantaṃ pana agahetvā ekadivasam māṇavehi saddhiṃ dāru-atthāya araṇṇiṃ gantvā ekaṃ matavyagghaṃ disvā māṇave āha : „Bho imaṃ matavyagghaṃ utṭhāpessāmi!" ti. Māṇavā „na sakkhissa-si" ti āhaṃsu. „Passantānaṃ nēva vo utṭhāpessāmi!" ti. „Sace, māṇava, sakkosi utṭhāpehi!" ti evaṃ ca pana vatvā te

māṇavā rukkhaṃ abhirūhiṃsu. Sañjivo mantāṃ parivat-
tētvā matavyagghaṃ sakkharāya pahari. Vyaggho uttāhāya
vegeṇāgantvā Sañjivaṃ galaṇāliyaṃ dasitvā jīvitaṃ kkhayaṃ
pāpetvā tatth' eva pati. Sañjivo pi tatth' eva pati. Ubho
pi ekatthāne yeva matā nipajjiṃsu. Māṇavā dāruṃ ādāya
gantvā taṃ pavattiṃ ācariyassa ārocesuṃ. Ācariyo māṇ-
ave āmantētvā „Tātā, asantapaggahakāraṇā nāma ayuttaṭ-
ṭhāne sakkārasammānaṃ karonto evarūpaṃ dukkhaṃ
paṭilabhati yevā” ti.

8. MITACINTA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente
Bārāṇasīnadiyaṃ tayo macchā ahesuṃ, Bahucintī Ap-
pacintī Mitacintī ti tesaṃ nāmāni. Te araṇṇato manus-
sapathaṃ āgamiṃsu. Tattha Mitacintī itare dve evaṃ āha :
„Ayaṃ manussapatho nāma sāsaṅko sappatibhaya, kevaṭṭā
nānappakārāni jālakuminādini khipitvā macche gaṇhanti,
mayaṃ araṇṇaṃ eva gacchāma” ti. Itare dve janā alasa-
tāya c' eva āmisagiddhatāya ca „ajja gacchāma, sve
gacchāma” ti tayo māse atikkāmesuṃ. Atha kevaṭṭā
nadiyaṃ jālaṃ khipiṃsu. Bahucintī ca Appacintī ca
gocaraṃ gaṇhantā purato gacchanti; te attano andhabāla-
tāya jālaganthaṃ asallakkhetvā jālakucchiṃ eva pavasiṃsu.
Mitacintī pacchato āgacchanto jālaganthaṃ sallakkhetvā
tesaṃ ca jālakucchiṃ paviṭṭhabhāvaṃ ṇatvā „imesaṃ
kusītānaṃ andhabālānaṃ jivitadānaṃ dassāmi” ti cintētvā

bahipassena jālakucchiṭṭhānaṃ gantvā jālakucchiṃ phāle-
tvā nikkhanto sadiso hutvā udakaṃ āloento jālassa purato
patitvā puna jālakucchiṃ pavisitvā pacchimabhāgena phāle-
tvā nikkhantasadiso udakaṃ āloento pacchimabhāge pati.
Kevaṭṭā „macchā jālaṃ phāletvā gatā” ti maññamānā
jālakoṭiyam gahetvā ukkhipimsu. Te dve pi macchā jāla-
to muñcitvā uduke patimsu. Iti tehi Mitacintiṃ nissāya
jīvitam laddham.

9. VISAVANTA-JĀTAKA.

Atite Bārāpasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bod-
hisatto pi visavejjakule nibbattitvā vejjakammena jīvikam
kappeti. Ath' ekaṃ janapadamanussam sappo ḍasi. Tas-
sa ṇātakā pamādam akatvā khippam vejjam ānayimsu.
Vejjo āha : „Kin tāva osadhena paribhāvitvā visam harāmi,
daṭṭhasappam āvāhetvā daṭṭhaṭṭhānato ten' eva visam
ākaḍḍhāpemi?” ti āha. „Sappam āvāhetvā visam ākaḍḍhā-
pehi” ti. So sappam āvāhetvā „tayā ayam daṭṭho?” ti
āha. „Āma, mayā” ti. „Tayā daṭṭhaṭṭhānato tvam yeva
mukhena visam ākaḍḍhāhi” ti. „Mayā ekavāram jahita-
visakam puna na gahitapubbam, nāham mayā jahitavisam
kaḍḍhissāmi!” ti. So dārūni āharāpetvā aggim katvā āha :
„Sace attano visam nākaḍḍhasi imam aggim pavisā!” ti.
Sappo „api aggim pavisissāmi, na c' attanā ekavāram
jahitavisam paccāvamissāmi!” ti.

Evañ ca pana vatvā aggim pavisitum pāyāsi. Atha
nam vejjo nivāretvā nam purisam osadhehi ca mantehi ca
nibbisam ārogaṃ katvā sappassa silāni datvā „ito paṭ-
thāya mā kañci viheṭhehi” ti vissajjesi.

10. SAKUNAGGHI-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhi-satto lāpasakuṇayoniyaṃ nibbattitvā naṅgalakaṭṭhakarane leḍḍuṭṭhāne vāsaṃ kappesi. So ekadivasam sakavisaye gocaragahaṇaṃ pahāya „paravisaye gocaraṃ gaheṣṣāmi” ti aṭavipariyantaṃ agamāsi. Atha naṃ tattha gocaraṃ gaṇhantaṃ disvā sakuṇagghī sahasā ajjhappattā aggahesi. So sakuṇagghiyā hariyamāno evaṃ paridevesi „Mayam eva mahā-alakkhikā, mayam appapuññā yeva, mayam agocare carimha paravisaye, sac’ ajja mayam gocare careyyāma sake pettike visaye na kho my-āyaṃ sakuṇagghī alaṃ abhaviṣṣa yadidaṃ āgato yuddhāyā ” ti. „Ko pana te lāpaka gocaro sako pettiko visayo?” ti. „Yad idaṃ naṅgalakaṭṭhakaranaṃ leḍḍuṭṭhānaṃ” ti. Atha naṃ sakuṇagghī sake bale atthaddhā amuñci „gaccha kho tvaṃ lāpa, tatthā pi gantvā na mokaṣi” ti. So tattha gantvā mahantaṃ leḍḍuṃ abhirūhitvā „ehi khodāni sakuṇagghī!” ti so taṃ avhayanto aṭṭhāsi. Sakuṇagghī sake bale thaddhā ubho pakkhe sandhāya lāpakasakuṇaṃ sahasā ajjhappattā ; yadā pana taṃ lāpo „bahumāgato kho my-āyaṃ sakuṇagghī” ti aṇṇāsi atha parivattitvā tass’ eva leḍḍussa antaraṃ paccāpādi. Sakuṇagghī vegaṃ sandhāretuṃ asakkonto tatth’ eva uraṃ paccatālesi, evaṃ so bhinnena hadayena akkhihi nikkhantehi jīvatakkhayaṃ pāpuṇi.

Tasmim pana maraṇaṃ upagate lāpo nikkhamitvā „diṭṭhā vata me paccāmittassa piṭṭhi!” ti tassa hadaye thatvā udānaṃ udānento dutiyaṃ gātham āha:

So ’haṃ nayena sampanno

pettike gocare rato

apetasattu modāmi

sampassaṃ atthaṃ attano

ti.

11. AMBA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārente Bodhisatto udiccabrahmaṇakule nibbattitvā vayappatto isipabbajjaṃ pabbajitvā pañcasata-isiparivāro pabbatapāde vihāsi. Tadā Himavante caṇḍo nidāgho ahosi, tattha tattha pāṇiyāni chijjimsu, tiracchānā pāṇiyaṃ alabhamānā kilamanti. Atha tesu tāpasesu eko tāpaso tesam pipāsādukkhaṃ disvā ekaṃ rukkhaṃ chinditvā doṇiṃ katvā pāṇiyaṃ ussiñcitvā doṇiṃ pūretvā tesam pāṇiyaṃ adāsi. Bahūsu sannipatitvā pāṇiyaṃ pivantesu tāpasassa phalāphalatthāya gamanokāso na hosi, so nirāhāro pi pāṇiyaṃ deti yeva. Migagaṇā cintesuṃ „ayaṃ ambhākaṃ pāṇiyaṃ dento phalāphalatthāya gantuṃ okāsaṃ na labhati, nirāhāratāya ativiya kilamati, handa, mayaṃ kathikaṃ karomā ” ti te kathikaṃ akaṃsu: „Ito paṭṭhāya pāṇiyaṃ pivanatthāya āgacchantena attano balānurūpena phalaṃ gahetvā va āgantabban ” ti. Tato paṭṭhāya ekeko tiracchāno attano balānurūpena madhuramadhurāni ambajambupanasādini gahetvā āgacchati; ekassa atthāya ābhataṃ phalāphalaṃ adḍhateyyasa-kaṭabhārappamaṇaṃ ahosi, pañcasatā tāpasā tad eva paribhuñjanti, atirekaṃ chaḍḍiyittha. Bodhisatto taṃ disvā „ekaṃ nāma vattasampannaṃ nissāya ettakānaṃ tāpasānaṃ phalāphalatthāya agantvā yāpanaṃ uppannaṃ, viriyaṃ nāma kātabbam evā ” ti vatvā imaṃ gātham āha:

Vāyameth 'eva puriso,
 na nibbindeyya paṇḍito,
 vāyāmassa phalaṃ passa :
 bhuttā ambā anītihaṇ   ti,

12. KĀKA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto samudde devatā hutvā nibbatti. Ath' eko kāko attano bhariyaṃ kākiṃ ādāya gocaraṃ pariyesamāno samuddatiraṃ agamāsi. Tasmiṃ kāle manussā samudda-tire khīrapāyāsamacchamaṃsasurādihi nāgabalikammaṃ katvā pakkamiṃsu. Kāko balikammaṭṭhānaṃ gantvā khīrādini disvā saddhiṃ kākiyā khīrapāyāsamacchamaṃsādini paribhuñjitvā bahuṃ suraṃ pivi. Te ubho pi surāmadamattā „samuddakīlaṃ kiḷissāmā” ti velante nisīditvā nahāyituṃ ārabhiṃsu. Ath' ekā ūmi āgantvā kākiṃ gahetvā samuddaṃ pavesesi. Taṃ eko maccho maṃsaṃ khādītva ajjhohari. Kāko „bhariyā me matā!” ti rodi paridevi. Ath' assa paridevanasaddaṃ sutvā bahū kākā sannipatitvā „kiṃkāraṇā rodaṣi?” ti pucchiṃsu. „Sahāyikā vo velante nahāyamānā ūmiyā haṭṭā” ti te sabbe pi ekarāvaṃ ravantā rodiṃsu. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „Imaṃ samuddūdakaṃ nāma ambhakaṃ kiṃ pahoti? udakaṃ ussiñcitvā samuddaṃ tucchaṃ katvā sahāyikaṃ niharissāmā” ti te mukhaṃ pūretvā pūretvā udakaṃ bahi chaddenti, loṇūdakena ca gale sussamāne utthāy' utthāya thalaṃ gantvā vissamanti. Te hanūsu kilantesu mukhesu sukkhantesu akkhiṃsu rattesu niddākilantā hutvā aññaṃaññaṃ āmantetvā „ambho, mayaṃ samudda-udakaṃ gahetvā bahi pātema, gahitagahitaṭṭhānaṃ puna udakena pūrati, samuddaṃ tucchaṃ kātuṃ na sakkhissāmā” ti.

Evañ ca pana vatvā sabbe pi te kākā „tassā kākiyā evarūpaṃ nāma tuṇḍaṃ ahoṣi, evarūpāni vaṭṭakkhīni,

evarūpaṃ chavisanṭhānaṃ, evarūpo madhurasaddo, sā no imaṃ corasamuddaṃ nissāya naṭṭhā!" ti bahuṃ vippalapiṃsu. Te evaṃ vippalapamāne samudde devatā bheravarūpaṃ dassetvā palāpesi. Evaṃ tesāṃ sotthi ahoṣi.

13. MAKKATA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto ekasmiṃ Kāsīgāmake brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkaṣilāyaṃ sippaṃ uggaṇḍitvā gharāvāsaṃ saṇṭhapesi. Ath' assa brāhmaṇi ekaṃ puttaṃ vijāyitvā puttassa ādhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇakāle kālaṃ akāsi. Bodhisatto tassā petakiccaṃ katvā „kiṃ me dāni gharāvāsenā?" ti puttaṃ gahetvā „pabbajissāmā" ti assumukhaṃ ñātimitavaggaṃ pahāya puttaṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro vāsaṃ kappesi. So ekadivasaṃ vassānakāle deve vassante sārādārūni jāletvā aggīṃ visivento phalakatthare nipajji. Putto pi 'ssa tāpasakumārako pitu pāde sambāhanto nisidi. Ath' eko vanamakkaṭako sītena piḷiyamāno tassa paṇṇasālāya taṃ aggīṃ disvā „sac' āhaṃ ettha pavissāmi 'makkaṭo' ti maṃ pothetvā niharissanti, aggīṃ visivetuṃ na labhissāmi" ti, atthi dāni me upāyo" ti „tāpasavesaṃ gahetvā kohaṇṇaṃ katvā pavississāmi" ti cintetvā ekassa matatāpasassa vakkalaṃ nivāsetvā pacchiṇ ca aṅkusakayaṭṭhiṇ ca gahetvā paṇṇasāladvāre ekaṃ tālarukkhaṃ nissāya saṅkuṭiko aṭṭhāsi. Tāpasakumārako taṃ disvā makkaṭabhāvaṃ ajānanto „eko mahallakatāpasaso sītena piḷito aggīṃ

visiveturū āgato bhaviṣṣati ti, tāpasassa kathetvā etaṃ paṇ-
nasālaṃ pavesetvā visivāpessāmi ” ti cintetvā pitaraṃ āla-
panto paṭhamam gātham āha :

Tāta, māṇavako eso
tālamūlaṃ apassito,
agārakaṇ c’ idaṃ atthi,
handā dem’ ass’ agārakan ti.

Bodhisatto puttassa vacanaṃ sutvā uttāhāya paṇnasālad-
vāre ṭhatvā oloken-to tassa makkaṭabhāvaṃ ñatvā „tāta,
maṇussānaṃ nāma evarūpaṃ mukhaṃ na hoti, makkaṭo
esa, na idha pakkositaḥ ” ti vatvā dutiyaṃ gātham āha :

Mā kho taṃ tāta pakkosi,
dūseyya ro agārakaṃ,
n’ etādisaṃ mukhaṃ hoti
brāhmaṇassa susilino ti.

Bodhisatto ekaṃ ummukaṃ gahetvā „kiṃ ettha tiṭṭhasi ?”
ti khipitvā taṃ palāpesi. Makkaṭo vakkalāni chaḍḍetvā
rukkaṃ abhirūhitvā vanasaṇḍaṃ pāvīsi. Bodhisatto
cattāro Brahmavihāre bhāvetvā brahmalokūpago ahoṣi.

14. KŪṬAVĀṆĪJA-JĀTAKA.

Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahma-datte rajjaṃ kārente Bodhi-
satto Bārāṇasiyaṃ vāṇijakule nibbatti, nāmagahaṇadivase
c’ assa Paṇḍito ti nāmaṃ akāmsu. So vayappatto añ-
ñena vāṇijena saddhiṃ ekato hutvā vāṇijaṃ karoti, tassa
Atipaṇḍito ti nāmaṃ ahoṣi. Te Bārāṇasito pañcahi saka-
ṭasatehi bhaṇḍaṃ ādāya janapadaṃ gantvā vāṇijaṃ katvā

laddhalābhā puna Bārāṇasīm āgamimsu. Atha nesaṃ
 bhaṇḍaṃ bhājanakāle Atipaṇḍito āha: „Mayā dve koṭ-
 ṭhāsā laddhabbā” ti. „Kimkāraṇā?” ti. „Tvam Paṇḍito
 ahaṃ Atipaṇḍito, Paṇḍito ekaṃ laddhum arahati, Atipaṇ-
 ḍito dve” ti. „Nanu amhākaṃ dvinnam pi bhaṇḍamūlam
 pi goṇādayo pi samasamā yeva, tvam kasmā dve koṭṭhāse
 laddhum arahasi?” ti. „Atipaṇḍitabhāvenā!” ti. Evaṃ
 te kathaṃ vaddhetvā kalahaṃ akamsu. Tato Atipaṇḍito
 „atth’ eko upāyo” ti cintetvā attano pitaraṃ ekasmiṃ
 susirarukkhe pavesetvā „tvam amhesu āgatesu ‘Atipaṇ-
 ḍito dve koṭṭhāse laddhum arahati ti’ vadeyyāsi” ti vatvā
 Bodhisattaṃ upasaṅkamitvā „samma, mayhaṃ dvinnam
 koṭṭhāsānaṃ yuttabhāvaṃ va esā rukkhadevatā jānāti, ehi,
 taṃ pucchissāmā” ti naṃ patthento „ayye rukkhadevate,
 amhākaṃ aṭṭaṃ pacchindā” ti āha. Ath’ assa pitā saraṃ
 parivattetvā „tena hi, kathethā” ’ti āha. „Ayye, ayaṃ
 Paṇḍito, ahaṃ Atipaṇḍito, amhehi ekato vohāro kato, tattha
 kena kim laddhabban?” ti. „Paṇḍitena eko koṭṭhāse,
 Atipaṇḍitena dve laddhabbā” ti. Bodhisatto evaṃ vinic-
 chitaṃ aṭṭaṃ sutvā „idāni devatābhāvaṃ vā adevatābhāvaṃ
 vā jānissāmi” ti palālaṃ āharitvā susiraṃ pūretvā aggim
 adāsi. Atipaṇḍitassa pitā jālāya puṭṭhakāle addhajhā-
 mena sarirena upari āruyha sākhaṃ gahetvā olambanto
 bhūmiyaṃ patitvā imaṃ gātham āha:

Sādhu kho Paṇḍito nāma,
 n’ atth’ eva Atipaṇḍito,
 Atipaṇḍitena puttena
 maṇ’ amhi upakūḷito ti.

Te ubho pi majjhe bhinditvā samaṇ ñeva koṭṭhāsaṃ
 gaṇhitvā yathākammaṃ gaṭā,

15. SIGĀLA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto susānavane rukkhadevatā hutvā nibbatti. Tadaṃ Bārāṇasiyaṃ nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ. Manussa „yakkhabalikammaṃ karomā” ti tesu tesu caccararacchādipphānesu macchamaṃsādini vippakiritvā kapālakesu bahusuraṃ ṭhappayimsu. Ath’ eko sigālo adḍharattasamaye niddhamanena nagaraṃ pavisitvā macchamaṃsaṃ khādinvā suraṃ pivinvā punnāgagacchantare pavisitvā yāva aruṇuggamanā niddhaṃ okkamaṃ. So pabujjhinvā ālokaṃ disvā „idāni nikkhamitum na sakkā” ti maggasamīpaṃ gantvā adissamāno nipajjinvā aññe va manusse disvā pi kiñci avatvā ekaṃ brāhmaṇaṃ mukhadhovanatthāya gacchantam disvā cintesi „brāhmaṇa dhanalolā honti, imaṃ dhanena palobhetvā yathā maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṅge nagarā niharati tathā karissāmi” ti so manussabhāsāya „brāhmaṇa!” ti āha. So nivattinvā „ko maṃ pakkosati?” ti āha. „Ahaṃ brāhmaṇa” ti. „Kimkāraṇa?” ti. „Brāhmaṇa, mayhaṃ dve kahāpaṇasatāni atthi, sace maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṅgena paṭicchadetvā yathā na koci passati tathā nagarā nikkhametum sakkosi tuyhaṃ te kahāpaṇe dassāmi” ti. Brāhmaṇo dhanalobhena „sādhū” ti sampati-chitvā taṃ tathā katvā ādāya nagarā nikkhaminvā thokaṃ agamāsi. Atha naṃ sigālo pucchi: „Kataraṃ ṭhānaṃ brāhmaṇa?” ti. „Asukaṃ nāmā” ti. „Aññaṃ thokaṃ ṭhānaṃ gacchā” ti evaṃ punappuna vadento mahāsusānaṃ patvā „idha maṃ otārehi” ti āha. Tattha naṃ otāresi. Sigālo „tena hi, brāhmaṇa, uttarisāṭakaṃ pattharā!” ti āha. So dhanalobhena patthari. Atha naṃ „imaṃ rukkhamaṇaṃ

khanāhī" ti paṭhavikhanane yojetvā brāhmaṇassa uttari-sātakam abhiruyha catūsu kaṇṇesu majjhe cā ti pañcasu ṭhānesu sariranissandaṃ pātetvā makkheta c'eva temetvā ca susānavanaṃ pāvisi. Bodhisatto rukkhaviṭape ṭhatvā imaṃ gātham āha :

Saddahāsi sigālassa
surāpītassa brāhmaṇa,
sippikānaṃ sataṃ n' atthi
kuto kaṃsasatā duve ?   ti.

Bodhisatto imaṃ gātham vatvā „gaccha, brāhmaṇa, tava sātakam dhovitvā nahāyitvā attano kammaṃ karohi" ti vatvā antaradhāyi. Brāhmaṇo tathā katvā „vañcito vat' ambhī!" ti domanassapatto pakkāmi.

16. VARAṆA-JĀTAKA.

Atite Gandhāraratṭhe Takkasilāyaṃ Bodhisatto disāpā-mokkho ācariyo hutvā pañcamāṇavakasatāni sippaṃ uggaṇhāpeti. Ath' assa te māṇavā ekadivasaṃ dāru-āharaṇattlāya araññaṃ gantvā dārūni uddharim-su. Tesam antare eko kusītamāṇavo mahantaṃ varaṇarukkhaṃ disvā „sukkarukkho eso" ti saññāya „muhuttan tāva nipajjitvā pacchā rukkhā abhirūhitvā dārūni pātetvā ādāya gamis-sāmi" ti uttarisātakam pattharivā nipajjitvā kākacchamāno niddaṃ okkami. Itare māṇavakā dārukalāpe band-

hitvā ādāya gacchantā taṃ pādena piṭṭhiyaṃ' paharitvā
 pabodhetvā agamaṃsu. Kusitamāṇavo utthāya akkhini
 puñjitvā puñjitvā avigataniddo va taṃ rukkhāṃ abhiruhitvā
 sākhaṃ gahetvā attano abhimukhaṃ ākaddhitvā bhañjanto
 bhijjitvā utthitakoṭiyā attano akkhiṃ bhindāpetvā ekena
 hatthena taṃ pidhāya ekena hatthena alladārūni bhañjitvā
 rukkhato oruyha dārukālāpaṃ bandhitvā ukkhipitvā vegena
 gantvā tehi pātitaṇaṃ dārūnaṃ upari pātesi. Taṃ divasaṇ
 ca janapadagāmakato ekakulaṃ „sve brāhmaṇavācānakāṃ
 karissāmā” ti ācariyaṃ nimantayim̐su. Ācariyo māṇa-
 vake āha : „Tātā, sve ekaṃ gāmaṃ gantabbaṃ, tumhe
 pana nirāhārā na sakkhissatha gantum, pāto va yāgum
 pacāpetvā tattha gantvā attanā laddhaṃ koṭṭhāsaṇ ca
 amhākaṃ pattakoṭṭhāsaṇ ca sabbaṃ ādāya āgacchathā” ti.
 Te pāto va yāgupācanatthāya dāsiṃ utthāpetvā „khippaṃ
 no yāgum pacāhi” ti āhaṃsu. Sā dārūni gaṇhanti upari
 ṭhitāni allavaraṇadārūni gahetvā punappuna mukhavātaṃ
 dadamānā pi aggim̐ ujjāletum asakkonti suriyaṃ utthāpesi.
 Maṇavakā „atidivā jāto, idāni na sakkā gantun” ti ācari-
 yassa santikaṃ agāmiṃsu. Ācariyo „kim, tātā, na gaccha-
 thā?” ti. „Āma, ācariya, na gat' amhā” ti. „Kimkāraṇā?”
 ti. „Asuko nāma kusitamāṇavo amhehi saddhiṃ dārūn'
 atthāya gantvā varaṇarukkhamūle niddāyitvā pacchā vegen-
 āruyha akkhiṃ bhindāpetvā allavaraṇadārūni āharitvā am-
 hehi ānītadārūnaṃ upari pakkhipi; yāgupācika tāni sukkha-
 dārusaṇṇāya gahetvā yāva suriyass' uggamanā ujjāletum
 nāsakkhi, iminā no kāraṇena gamanantarāyo jāto” ti.
 Ācariyo māṇavena katakammaṃ sutvā „andhabālānaṃ
 kammaṃ nissāya evarūpā va parihāni hoti” ti.

17. BILĀRA-JĀTAKA.

Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ karente Bodhisatto mūsikāyoniyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā buddhiṃ an-vāya mahāsarīro sūkaracchāpakasadiṣo hutvā anekasa-tamūsikāparivāro araṇṇe viharati. Ath'eko sigālo ito c' ito ca vicaranto taṃ mūsikāyūthaṃ diṣvā „imā mūsikā vañcetvā khādissāmi” ti cintetvā mūsikānaṃ āsayassa avidūre suriyābhimukho vātaṃ pivanto ekena pādeṇa aṭṭhāsi. Bodhisatto gocarāya caramāno taṃ diṣvā „silavā eko bhavissati” ti tassa santikaṃ gantvā „bhante, tvaṃ ko nāmā?” ti pucchi. „Dhammiko nāmā” ti. „Cattāro pāde” bhūmiyaṃ aṭṭhapetvā kasmā eken'eva ṭhito si?” ti. „Mayi cattāro pāde paṭhaviyaṃ ṭhapente paṭhavī vahitum na sakkoti, tasmā eken'eva tiṭṭhāmi” ti. „Mukhaṃ vivaritvā kasmā ṭhito si?” ti. „Mayaṃ aññaṃ na bhakkkhayāma, vātaṃ eva bhakkkhayāmā!” ti. „Atha kasmā suriyābhi-mukho pi tiṭṭhasi?” ti. „Suriyaṃ namassāmi” ti. Bodhisatto tassa vacanaṃ sutvā „silavā eko bhavissati” ti tato paṭṭhāya mūsikāgaṇeṇa saddhiṃ sāyapātaṃ tassa upaṭṭhānaṃ gacchati. Ath'assa upaṭṭhānaṃ katvā gamanakāle sigālo sabbapacchimāṃ mūsikaṃ gahetvā maṃsaṃ khāditvā ajjhoharitvā mukhaṃ puñchitvā tiṭṭhati. Anupubbenā mūsikāgaṇo tanuko jāto. Mūsikā „pubbe amhākaṃ ayaṃ āsayo na ppahoti, nirantarā tiṭṭhāma, idāni sithilā, evaṃ pi āsayo na pūrat'eva, kin nu kho etan?” ti Bodhisattassa taṃ pavattiṃ ārocayimāsu. Bodhisatto „kena nu kho kāraṇeṇa mūsikā tanuttaṃ gatā?” ti cintoṇo sigālo āsaṅkaṃ ṭhapetvā „vīmaṃsissāmi naṃ” ti upaṭṭhānakāle se-samūsikā purato katvā sayāṃ pacchato ahoṣi. Sigālo

tassa upari pakkhandi. Bodhisatto attano gahanatthāya pakkhantaṃ disvā nivattitvā „bho sigāla, idan te vatasa-mādānaṃ na dhamme sudhammatāya, paresaṃ pana vihiṃsanatthāya dhammadhajaṃ katvā carasi” ti.

Mūsikarājā kathento yeva uppatitvā tassa gīvāya patitvā hanukassa heṭṭhā antogalanāliyaṃ dasitvā galanāliṃ phāletvā jīvitakkhayaṃ pāpesi. Mūsikāgaṇo niyattitvā sigālaṃ murumurā ti khāditvā agamāsi. Paṭhamāṃ āgatā va kir’ assa maṃsaṃ labhiṃsu, pacchā āgatā na labhiṃsu. Tato paṭṭhāya mūsikāgaṇo nibbhayo jāto.

18. PRINCE JANAKA.

Atīte Videharaṭṭhe Mithilāyaṃ Mahājanako nāma rājā rajjaṃ kāresi. Tassa dve puttā ahesuṃ, Ariṭṭhajanako ca Polajanako cā ti; tesu rājā jeṭṭhaputtassa Upa-rajjaṃ adāsi kaniṭṭhassa Senāpatiṭṭhānaṃ. Aparabhāge Mahājanako kālaṃ akāsi. Tassa sarīrakkiccam katvā Ariṭṭhajanako rājā hutvā itarassa Uparajjaṃ adāsi. Tass’ eko pādamūliko amacco rañño santikaṃ gantvā „deva, Upa-rājā tumhe ghātetukāmo” ti āha. Rājā tassa punappunaṃ kathaṃ sutvā kaniṭṭhassa sinehaṃ bhinditvā Polajana-kaṃ saṅkhalikāhi bandhāpetvā rājanivesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā ārakkhaṃ ṭhapesi. Kumāro „sac’ āhaṃ bhātu verī ’mhi saṅkhalikā pi me mā muñcantu, dvāraṃ pi mā vivaratu; sace no verī ’mhi saṅkhalikā pi me muñcantu; dvāraṃ pi vivaratū” ti saccakiriyaṃ akāsi. Tāva-deva saṅkhalikā pi khaṇḍaṃ khaṇḍaṃ bhijjiṃsu, dvāra-ram pi vivari. So nikkhamitvā ekaṃ paṇṇatagāmaṃ

gantvā vāsam kappesi. Paccantagāma vāsino tam sañjānitvā upatthahimsu. Rājā pi tam gāhāpetum nāsakkhi.

So anupubbena paccantajanapadaṃ hatthagataṃ katvā mahāpariyāro hutvā „ahaṃ pubbe bhātu na verī; idāni pana verī 'mhi" ti mahājānaparivuto Mithilāṃ gantvā bahi. nagare khandhāvāraṃ katvā senaṃ nivāsesi. Nagaravāsino yodhā „kumāro kira āgato" ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādini gahetvā tass' eva santikaṃ āgamimsu. Aññe pi nāgarā āgamimsu. So bhātu sāsanaṃ pesesi „nāhaṃ pubbe tumhākaṃ verī; idāni pana verī 'mhi, chatthaṃ vā me detha yuddhaṃ vā" ti. Rājā tam sutvā yuddhaṃ kātum icchanto aggamahesiṃ āmantetvā „bhaddo, yuddhe jayaparājayo nāma na sakkā ñātum; sace mama antarāyo hoti tvaṃ gabbhaṃ rakkheyyāsi" ti vatvā mahatiyā senāya parivuto nagarā nikkhami. Atha naṃ yuddhe Polajanakassa yodhā jīvitaṃ kkhayaṃ pāpesuṃ. Tadā „rājā mato!" ti sutvā sakalanagare ekakolāhalaṃ jātāṃ.

Devī pi tassa matabhāvaṃ ñatvā sīghaṃ sīghaṃ suvaṇṇasārādini gahetvā pacchiyaṃ pakkhipitvā matthake pilotikaṃ attharitvā upari taṇḍule okiritvā kilīṭṭhapilotikaṃ nivāsetvā sarīraṃ virūpaṃ katvā pacchiṃ sise ṭhapetvā divādivass' eva nikkhami. Na koci naṃ sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubbattā maggaṃ ajānanti dīsā vavatthāpetum asakkonti kevalaṃ 'Kālacampānagaraṃ nāma atthi' ti sutattā „Kālacampānagaraṃ gamikā nāma atthi?" ti pucchamānā ekikā sālāyaṃ nisīdi. Kucchimhi pan' assā nibbattaṣatto na yo vā so vā; pūritapārami pana Mahāṣatto nibbatto. Tassa tejena Sakkassa bhavanaṃ kampi. Sakko āvajjanto tam kāraṇaṃ ñatvā „tassā

kucchiyaṃ nibbattasatto mahāpuñño, mayā gantūṃ vaṭṭati" ti cintetvā paṭichannayoggaṃ māpetvā tattha mañcaṃ paññāpetvā mahallakapuriso viya yoggaṃ pājento tāya nisinnasālāya dvāre thatvā „Kālacampānagaraṃ gamikā nāma atthi?" ti pucchi. „Ahaṃ tāta gamissāmi" ti. „Tena hi, yoggaṃ āruyha nisida, amma" ti. „Tāta, ahaṃ paripunnagabbhā; na sakkā mayā yoggaṃ abhirūhitūṃ, pacchito gamissāmi; imissā pana me pacchiyā okāsaṃ dehi" ti. „Amma, kiṃ vadesi; yoggaṃ pājetūṃ jānādasamattho nāma mayā sadiso n' atthi; amma, mā bhāyi, āruyha nisidā" ti. Sā „tāta, sādhu" ti vādati. So tassā ārohanakāle attano ānubhāvena vātapunṇabhastacammaṃ viya paṭhavim unnāmetvā yoggassa pacchimante āhaccāpesi. Sā abhiruyha sayane nipajjitvā va „ayaṃ devatā bhavissati" ti aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattā va niddaṃ okkanti.

Atha naṃ Sakkō tiṃsayojanamattthake ekaṃ nadiṃ patvā pabodhetvā „amma, otaritvā nadiyaṃ nhāyitvā ussisagge sāṭakayugaṃ atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge puṭakabhattaṃ atthi, taṃ bhuñjāhi" ti āha. Sa tathā katvā puṇa nipajjitvā sāyaṇhasamaye Kālacampānagaraṃ patvā dvāraṭṭālakaṇṭhāre disvā „tāta, kiṃ nagaraṃ nāma etan?" ti pucchi. „Kālacampānagaraṃ amma" ti. „Kiṃ vadesi, tāta, nanu amhākaṃ nagarato Kālacampānagaraṃ satthiyojanamatthake hoti?" „Evaṃ, amma, ahaṃ pana ujumaggaṃ jānāmi" ti. Atha naṃ dakkhiṇadvārasamipe otāretvā „amma, amhākaṃ gāmo purato va atthi; tvaṃ nagaraṃ pavisāhi" ti vatvā purato gantvā viya Sakkō antaradhāyitvā sakaṭṭhānam eva gato. Devī pi ekissā sālāyaṃ nisidi.

Tasmim khaṇe Campānagaravāsī eko disāpāmoḁkho ācariyo mantajjhāyako Brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi parivuto nhānatthāya gacchanto dūrato va oloketvā taṁ abhirūpaṁ sobhaggaṇattāṁ tattha nisinnaṁ disvā tassā kucchiyaṁ Mahāsattass' ānubhavana saha dassanena' eva kaniṭṭhabhaginiṁ viya sinehaṁ uppādetvā māṇavake bahi ṭhapetvā ekako va sālaṁ pavisitvā „bhagini, kataragā-mavāsikā tvaṇ?” ti pucchi. „Tāta, Mithilāyaṁ Aritṭha-janakarañño Aggamahesi 'mhi” ti vutte „amma, idha kasmā āgatāsi?” ti. „Tāta, Polajanakeṇa rājā mārito, ath' āhaṁ bhita 'gabbhaṁ anurakkhissāmi ti āgatā” ti. „Amma, imasmiṁ nagare te koci nātako atthi?” ti pucchi. „N' atthi tātā” ti. „Tena hi, mā cintayi; ahaṁ udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpāmoḁkho ācariyo; ahaṁ taṁ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi; tvaṁ 'bhātiko' ti maṁ vatvā pādesu gahetvā paridevā” ti āha. Sā mahāsaddaṁ katvā tassa pādesu patitvā paridevi. Dve pi aññamaññaṁ paridevimsu. Ath' assa antevāsikā mahāsaddaṁ sutvā khippaṁ upadhāvitvā „ācariya, kiṁ te hoti?” ti pucchimsu. So āha: “Kaniṭṭhabhaginiṁ me esā, asukakālaṁ nāma mayā vinā jātā” ti. Atha māṇavā „tava bhaginiṁ diṭṭhakālato paṭṭhāya mā cintayittha, ācariyā” ti āhaṁsu. So māṇave paṭicchannayoggaṁ āharāpetvā taṁ tattha nisidāpetvā māṇave āha: „Tātā, vo gantvā brāhmaṇiyā mama kaniṭṭha-bhaginibhāvaṁ kathetvā sabbakiccāni kātuṁ vadethā” ti vatvā gehaṁ pesesi. Te gantvā Brāhmaṇiyā kathesum. Atha naṁ brāhmaṇi gandhodakena nhāpetvā sayanaṁ paññāpetvā nipajjāpsesi. Atha Brāhmaṇo pi nhatvā āgato bhojanakāle “bhaginiṁ me pakkosathā.” ti pakkosāpetvā tāya saddhiṁ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva paṭijaggi.

Sā nacirass' eva suvaṇṇavaṇṇaṃ puttāṃ vijāyī. 'Mahā-janakakumāro' ti ayyākasantakaṃ nāmaṃ akāsi. So vuḍḍhamāno dārakehi saddhiṃ kiṇanto ye taṃ rosentī so asaṃbhinnakhattiyakule jātattā mahābalavatāya c' eva mānattad-dhatāya ca te dārake daḥhaṃ gahetvā paharāti. Tadā te Mahāsāld na rodanti. Tesāṃ mātāpitāro rutasaddaṃ sutvā „kena pahaṭṭā?” ti vutte „vidhavāya puttenā!” ti vadanti. Atha kumāro cintesi „ime maṃ vidhavāputto” ti abhiṇhaṃ vadanti; mama mātaraṃ pucchissāmi” ti. So ekadivasaṃ mātaraṃ pucchi „amma, ko mayhaṃ pitā?” ti. Atha naṃ mātā „tāta, Brāhmaṇo te pitā” ti vāñcesi. Punadivase pi dārake paharanto „kena pahaṭṭā?” ti „Vidhavāputtenā!” ti vutte „nanu Brāhmaṇo me pitā?” ti vatvā „Brāhmaṇo kiṃ te hotī?” ti vutte so cintesi „ime maṃ „Brāhmaṇo te kiṃ hotī?” ti vadanti; mātā me idaṃ kāraṇaṃ yathābhūtaṃ na katheti, sā attano mānena na kathessati; hotu, kathāpessāmi naṃ” ti so thaṇṇaṃ pivanto thanaṃ dantehi ḍasitvā „amma, pitaraṃ me katthehi, sace na kathesi thanaṃ te chindissāmi!” ti āha. Sā puttāṃ vañcetum asakkonti „tāta, tvaṃ Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakaraṇṇo putto; pitā te Polajanakena mārīto; ahaṃ taṃ anurakkhanti imaṃ nagaraṃ āgītā; ayaṃ brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggatī” ti kathesi. So taṃ sutvā tato paṭṭhāya 'vidhavāputto' ti vutte pi na kujjhi.

So soḷasavassabbhantare yeva tayo vede ca sabbasippāṇi ca uggaṇhi. Soḷasavassikakāle pana uttamarūpadharo ahoṣi. Atha so „pitu santakaṃ rajjaṃ gaṇhissāmi” ti cintetvā mātaraṃ pucchi „amma, kiñci dhaṇaṃ te hatṭhe aṭṭhi udāhu no? ti, ahaṃ vohāraṃ katvā dhaṇaṃ uppā-

detvā pitu santakam rajjam gaṇhissāmi” ti āha. Atha nam mātā āha : „Tāta, n’ āham tucchahatthā āgatā ; tayo me hatthe dhanasārā atthi : muttasāro maṇisāro vajirasāro ti, tesu ekeko rajjagahaṇappamāno, tam gahetvā rajjam gaṇha, mā vohāram karī” ti. „Amma, imam dhanam mayham eva upaḍḍham katvā dehi ; tam gahetvā Suvannaabhūmiṃ gantvā bahudhanam āharitvā rajjam gaṇhissāmi” ti. So upaḍḍham āharāpetvā bhaṇḍikam katvā Suvannaabhūmiṃ gamikehi vāṇijehi saddhiṃ nāvāyam bhaṇḍam āropetvā puna nivattitvā mātaram vanditvā „Amma, aham Suvannaabhūmiṃ gamissāmi” ti āha. Atha nam mātā āha : „Tāta, samuddo nāma appasiddhiko bahu-antarāyo, mā gaccha, rajjam gahaṇāya te dhanam bahū” ti. So „gacchissāmi” eva amma” ti mātaram vanditvā gehā nikkhamma nāvaṃ abhirūhi. Tam divasam eva Polajana-kassa sarire rōgo udapādi, anuṭṭhānaseyyam sayi.

Tadā sattajaṅghasatāni nāvaṃ abhirūhimsu. Nāvā sattadivasehi sattayojanasatāni gatā. Sā aticaṇḍavegena gantvā attānam vahitum nāsakkhi. Phalakāni bhinnāni, tato tato udakam uggatam. Nāvā samuddamajjhe nimuggā. Mahājano rōdanti paridevati. Nānādevatāyo namassanti. Mahāsatto pana na rodati n’ eva paridevati ; na devatāyo namassati. Nāvāya pana nimujjanabhāvaṃ natvā sappinī sakkharam omadditvā kucchipūram khāditvā dve maṭṭasāṭake telenā temetvā dalham nivāsetvā kūpakam nissāya ṭhito. Nāvāya nimujjanasamaye kūpakam utṭhahi. Mahājano macchakacchapabhakkhā jāto. Samantā udakam adḍha-usabhamattam lohitavaṇṇam ahosi. Mahāsatto kūpakamatthake ṭhito va „imāya nāma disāya Mithilānagarān”

ti disaṃ vavatthāpetvā kūpakamatthakā uppatitvā macchakacchape atikkamma mahābalavatāya usabhamatthake pati. Taṃ divasaṃ eva Polajanako kālaṃ akāsi.

19. YOUNG PRINCE TEMIYA.

Aggamahesiyā Candādeviyā puttāṃ vijāyi. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañca kumārasatāni vijāyimsu. Tasmim̐ khaṇe rājā amaccaganaparivuto mahātale nisinno ahoṣi. Ath' assa „putto te deva jāto ” ti ārocayimsu. Rājā tesāṃ vacanaṃ sutvā paṭhamāṃ puttapemaṃ uppajjitvā chaviādini chinditvā aṭṭhimañjaṃ āhacca aṭṭhāsivā abbhantare pīti uppajji, hadayaṃ sītaṃ jātāṃ. So amacce pucchi: „Tuṭṭhā ru kho tumhe mama putte jāte ? ” ti. „Kiṃ katheṭṭha, deva, mayaṃ pubbe anāthā; idāni paṇa sanāthā jātā, sāmiko no laddho ! ” ti āhaṃsu.

Rājā mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā āṇāpesi „mama puttassa parivāro laddhuṃ vaṭṭati, gaccha, tvaṃ, amaccagehesu ajja jātā dārakā ettakā nīmā ti olokehi ” ti. So „sādhū ” ti sampañicchitvā amaccagehāni gantvā olovento pañcakumārasatāni disvā pun'āgantvā rañño ārocesi. Rājā pañcannaṃ dārakasatānaṃ kumārapasāadhanāni pesetvā puna pañca dhātisatāni ca dāpesi. Mahāsaṭṭassa paṇa catusaṭṭhi dhātiyo adāsi ¹. Catusaṭṭhidhātiyo datvā mahaṇṭaṃ sakkāraṃ katvā Candādeviyā pi varaṃ adāsi. Sā pi gahitakāṃ katvā ṭhāpesi.

1. A few lines have been here omitted.

Rājā kumārassa nāmagahanadivase lakkhaṇapāṭhake Brāhmaṇe pakkosāpetvā tesam mahantaṃ sakkāraṃ katvā kumārassa antarāyabhāvaṃ pucchi. Te tassa lakkhaṇasampattiṃ disvā „mahārāja, dhañṇapuñṇalakkhaṇasampanno ayaṃ kumāro ; tiṭṭhatu eko dipo, antamaso dvisahassa-parivārānaṃ catunnaṃ pi mahādīpānaṃ rajjaṃ kāretuṃ samattho hoti ; nāssa koci antarāyo paññāyati” ti vadimsu. Rājā tesam vacanaṃ sutvā tussitvā kumārassa nāmaṃ karonto yasmā kumārassa jātadivase sakala-kāsiraṭṭhe devo vassi yasmā ca rañño c’eva amaccānaṃ ca hadayaṃ sīlalaṃ jātaṃ yasmā ca temiyamāno jāto tasmā ‘Temiyakumāro’ ti ’ssa nāmaṃ akāsi.

Atha naṃ dhātiyo ekamāsikaṃ alaṅkaritvā rañño santi-kaṃ ānayimsu. Rājā piyaputtaṃ alīngitvā sīse cumbitvā aṅke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi. Tasmiṃ khaṇe cattāro corā ānitā. Rājā te disvā „tesu ekassa corassa sakaṇṭakāhi kasāhi pahārasahassaṃ karoṭha, ekassa saṅkhalikāya bandhitvā bandhanāgarappavesanaṃ karoṭha, ekassa sarīre sattipahāraṃ karoṭha, ekassa sūlaropanaṃ karoṭhā.” ti āṇāpesi. Atha Mahāsatto pītu vacanaṃ sutvā bhītatasito hutvā „aho mama pītā rajjaṃ nissāya atibhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karoṭi!” ti cintesi.

Punadivase pana taṃ setacchattassa heṭṭhā alaṅkatasirisayane nipajjāpesuṃ. So thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhini ummīlitvā setacchataṃ olokeno mahantaṃ siri-bhavaṃ passi. Ath’ assa pakatiyā pi bhītatasitassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji. So „kuto nu kho ahaṃ imaṃ coragehaṃ āgato ’mhi?” ti upadhārento jātissaraññaṇa deva-lokato āgatabhāvaṃ passi. Tato paraṃ olokeno niraye pac-

canabhāvaṃ passi. Tato paraṃ olokeno tasmiṃ yeva nagare
 rājabhāvaṃ aññāsi. Ath' assa „ahaṃ vīsati vassāni Bārāṇa-
 siyaṃ rajjaṃ kāretvā asitvassasahassāni Ussadaniraye pac-
 ciṃ ; idāni pana imasmiṃ yeva coragehe nibbatto 'mhi; pitā
 pi me hiyyo catūsu coresu ānītesu tathārūpaṃ pharusāṃ nira-
 yasaṃvattanikaṃ kathaṃ kathesi ; sac' āhaṃ rajjaṃ karis-
 sāmī puna pi niraye nibbattitvā mahādukkhaṃ anubhavis-
 sāmī” ti āvajjentassa mahantaṃ bhayaṃ uppajji. Bodhi-
 sattassa kañcanaṇṇaṃ sarīraṃ hatthena parimadditaṃ
 padumaṃ viya milātaṃ dubbaṇṇaṃ ahosi. So „kathan
 nu kho imahā coragehā mucceyyan?” ti cintento nippajji.
 Atha naṃ ekasmiṃ attabhāve mātubhūtapubbā chatte ad-
 hivatthā devadhītā assāsetvā „tāta, Temiyakumāra, mā
 bhāyi, mā soci, mā cintayī ; sace ito muccitukāmo 'si tvaṃ
 apīṭhasappi pīṭhasappi viya hohi, abadhiro pi badhiro viya
 hohi, amāgo pi mūgo viya hohi, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭ-
 ṭhāya attano paṇḍitabhāvaṃ mā pakāsehi ” ti vatvā paṭha-
 maṃ gāthaṃ āha :

Mā paṇḍiccayaṃ vibhāvaya,
 bālamato bhava sabbapāṇinaṃ,
 sabbo taṃ jano ocināyatu,
 evaṃ tava attho bhavissati ti.

So tassā vacanena assāsaṃ paṭilabhitvā dutiyaṃ gāthaṃ
 āha :

Karomi te taṃ vacanaṃ
 yaṃ maṃ bhaṇasi devate ;
 atthakāmā 'si me, amma,
 hiṭakāmā 'si devate ti.

Imaṃ gāthaṃ vatvā tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāsi. Sā ca
 devatā antaradhāyi.

Rājā puttassa anurakkhanatthāya tāni pañcakumārasatāni tassa santike yeva ṭhapesi. Te dārakā thaññatthāya rodanti paridevanti. Mahāsatto pana nirayabhayatajjito „idha me sussitvā matam eva seyyo” ti na rodati n’ eva paridevati. Ath’ assa dhātiyo tam pavattim ṇatvā Candādeviyā ārocayimsu. Sā pi rañño ārocesi. Rājā nemittake Brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Atha Brāhmaṇā ahaṃsu „deva, kumārassa pakativelaṃ atikkamitvā thaññam dāṭum vaṭṭati; evaṃ so rodamāno thaññam dajham gahetvā sayam eva pivissati” ti. Tato paṭṭhāy’ assa kumārassa pakativelaṃ atikkamitvā thaññam denti. Dadamānā ca kadāci ekavāram atikkamitvā denti, kadāci sakaladivasam khīram na denti. So nirayabhayatajjī’o sussanto pi thaññatthāya na rodati n’ eva paridevati. Ath’ assa mātā puttam arodantam disvā „putto me chāto” ti mātā va thaññam pāyeti, kadāci dhātiyo pāyenti. Sesā dārakā thaññam aladdhavelāyam eva rodanti paridevanti. Mahāsatto pana nirayabhaya’ajjito n’ eva rodati na paridevati, na niddāyati na hatthapāde samajjati na saddam karoti. Ath’ assa dhātiyo „piṭhasappīnam hatthapādā nāma na evarūpā honti; mūgānam hanukapariyosānam nāma na evarūpam hoti; badhirānam kaṇṇasotāni nāma na evarūpāni honti; bhavitabbam ettha kāraṇenā ti vimaṃsissāmā nan” ti cintetvā „khīrena tāva nam vimaṃsissāmā” ti sakaladiv. sam khīram na denti. So sussanto pi kh ratthāya saddam na karoti. Ath’ assa mātā „putto me chāto” ti sayam eva thaññam pāyeti. Evaṃ antaranarā khīram adatvā ekasamvaccharam vimaṃsantā pi ’ssa antaram na passimsu. Dhātiyo rañño ārocesum.

Tato „ekavassikadārakā nāma pūvakhajjakam piyāyanti, tena nam vimaṃsissāmā” ti pañcakumārasatāni

tassa santike yeva nisidāpetvā nānāpūvakhajjakāni upanāmetvā Bodhisattassa avidūre ṭhapetvā „yathārucim tāni pūvakhajjakāni gaṇhathā” ti vatvā paṭicchannaṭṭhāne tiṭṭhanti. Sesadārakā kalahaṃ karontā aññaṃaññaṃ paharantā taṃ taṃ gahetvā khādanti. Mahāsatto pana attānaṃ ovaditvā „tāta Temiyakumāra, nirayabhayaṃ icchanto pūvakhajjakaṃ icchāhi!” ti nirayabhayatajjito pūvakhajjakaṃ na olokesi. Evaṃ pūvakhajjakenāpi ekasamvaccharaṃ antarantarā vimaṃsantā pi 'ssa antaraṃ na passimsu.

Tato „dvivassikadārakā nāma phalāphalaṃ piyāyanti, tena naṃ vimaṃsissāmā” ti nānāphalāni upanāmetvā Bodhisattass' āvidūre ṭhapetvā vimaṃsimsu. Sesadārakā kalahaṃ katvā yujjhantā taṃ taṃ gahetvā khādanti. So nirayabhayatajjito taṃ pi na olokesi. Evaṃ phalāphalenaṃ pi ekasamvaccharaṃ antarantarā vimaṃsantā pi 'ssa na antaraṃ passimsu.

Tato „tivassikadārakā nāma kiṇanabhaṇḍakaṃ piyāyanti, tena naṃ vimaṃsissāmā” ti nānāsuvannaṃmayāni hatthiassarūpakādini kārāpetvā Bodhisattass' āvidūre ṭhapesuṃ. Sesadārakā aññaṃaññaṃ vilumpantā gaṇhimsu. Mahāsatto para na kiñci olokesi. Evaṃ kiṇanabhaṇḍakenaṃ pi ekasamvaccharaṃ antarantarā vimaṃsantā pi 'ssa na antaraṃ passimsu.

Tato „catuvassikadārakā nāma bhojanaṃ piyāyanti, tena naṃ vimaṃsissāmā” ti nānābhojanāni upaṭṭhāpesuṃ. Sesā dārakā taṃ piṇḍaṃ piṇḍaṃ gahetvā bhuñjanti. Mahāsatto pana attānaṃ ovaditvā „tāta Temiyakumāra, aladdhabhojanānaṃ te attabhāvānaṃ gaṇanā nāma n' atthi” ti ni-

rayabhayatajjito tam pi na olokesi. Ath' assa mātā sayam eva hadayena asahantena sahatthena bhojanam bhojesi. Evam bhojanenāpi ekasamvaccharam antaranantarā vimaṁsantā pi 'ssa na antaram passimsu.

Tato „pañcavassikadāarakā nāma aggino bhāyanti, tena nam vimaṁsissāmā” ti rājaṅgaṇe anekadvārayuttam mah-
antam geham kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā tam sesadāra-
kehi parivutam tassa majjhe nisidāpetvā aggim denti. Se-
sadārakā aggim disvā viravantā palāyimsu. Mahāsatto
pana cintesi „niraya-aggisantāpanato idam eva aggisantā-
panam varataran” ti nirodhasamāpanno mahāthero viya nic-
calo va ahosi. Atha nam aggimhi āgacchante gahetvā
apanenti. Evam aggināpi ekasamvaccharam antaranantarā
vimaṁsantā pi 'ssa na antaram passimsu.

Tato „chabbassikadāarakā nāma madahatthino bhāyanti,
tena nam vimaṁsissāmā” ti ekam hatthim susikkhitam
sikkhāpetvā Bodhisattam sesadārakehi parivutam rājaṅ-
gaṇe nisidāpetvā tam hatthim muṅcanti. So koṇcanādam
nadanto soṇḍāya bhūmiyam pothento bhayam dassento
āgacchati. Sesadārakā tam disvā maraṇabhayabhītā
disāvidisā palāyimsu. Mahāsatto pana madahatthim
āgacchantam disvā cintesi „caṇḍaniraye paccanato caṇ-
ḍahatthino hatthe maraṇam eva seyyo” ti nirayabhayataj-
jito tatth' eva nisīdi. Susikkhito hatthi Mahāsattam pup-
phakalāpaṁ viya ukkhipitvā aparāparam katvā akilametvā
gacchati. Evam hatthinā pi ekasamvaccharam antaranantarā
vimaṁsantā pi 'ssa na antaram passimsu.

Tato „sattavassikadāarakā nāma sappassa bhāyanti, tena
nam vimaṁsissāmā” ti Bodhiattam sesadārakehi saddhim

rājaṅgaṇe nisīdāpetvā uddhaṭadāṭhe katamukhabandhe sappe vissajjesuṃ. Sesadārakā te disvā viravanto palāyimsu. Mahāsatto pana nirayabhayaṃ āvajjetvā „caṇḍasap-passa mukhe vināsaṃ eva varataran ” ti nirodhasamāpanno mahāthero viya niccalo va ahoṣi. Atha assa sappo sakala-sarīraṃ veṭhetvā matthake phaṇaṃ katvā acchi. Tadā pi so niccalo va ahoṣi. Evaṃ sappenāpi ekasaṃvaccharam antarantarā vimamsantā pi 'ssa na antaraṃ passimsu.

Tato „navavassikadārakā nāma asino bhāyanti, tena naṃ vimamsissāmā ” ti taṃ pañca dārakasatehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā dārakānaṃ kiṇanakāle eko puriso phalikavaṇṇaṃ asinṃ gahetvā paribbhamanto nadanto vagganto tāsentō laṅghanto appoṭhento mahāsaddaṃ karonto „Kāsikaraṇṇo kira kālakaṇṇi eko putto atthi ; so kuhiṃ ? sisam assa chindissāmi ! ” ti abhidhāvati. Taṃ purisaṃ disvā sesadārakā bhūtatasiṭā hutvā viravantā disāvidisā palāyimsu. Mahāsatto pana nirayabhayaṃ āvajjetvā ajānanto viya nisīdi. Atha naṃ so puriso sīse parāmasitvā „sisam te bhindissāmi ! ” ti tāsentō pi tāsetuṃ asakkonto apagacchi. Evaṃ khaggenāpi ekasaṃvaccharam antarantarā vimamsantā pi 'ssa na antaraṃ passimsu.

Tato dasavassikakāle pan' assa badhirabhāvaṃ vimamsanattaṃ sirisayane sāṇiyā parikkhipāpetvā catūsu passesu chiddāni katvā tassa adassetvā heṭṭhā sayane saṅkhadhamaṃ nisīdāpetvā ekappahāren' eva saṅkhaṃ dhamāpenti. Ekaninnādaṃ ahoṣi. Amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇiyā chiddehi olokontā pi Mahāsattassa ekadivasam pi satisam-mohaṃ vā hatthapādavikāraṃ vā phandanamattaṃ vā na passimsu. Evaṃ ekaṃ saṃvaccharam vimamsantā pi 'ssa antaraṃ na passimsu.

Tato param pi ekādasavassikakāle ekaṃ saṃvaccharaṃ tath' eva bherisaddena vimaṃsantā pi 'ssa na antaraṃ passaṃsu.

Ath' assa soḷasavassikakāle amaccabrāhmaṇādayo cinta-yiṃsu „piṭhasappi vā hotu, mūgo vā hotu, badhiro hotu, vaye paripuṇṇe rajjaniye arajjantā nāma n' atthi, dussaniye adussantā nāma n' atthi; samaye sampatte pupphavikasaṇaṃ viya dhammatā esā ” ti „nāṭakānaṃ pi 'ssa paccupaṭṭhāpetvā tāhi naṃ vimaṃsissāma ” ti cintento uttamarūpa-dharā devakaṇṇāyo viya vilāsa-sampannā nāṭakitthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṃ hasāpetuṃ vā kilesena bandhituṃ vā sakkoti sā tassa aggamahesi bhavissati ” ti vatvā kumāraṃ gandhodakena nhāpetvā devaputtaṃ viya alaṅkaritvā devavimānaṃ viya sirigabbhe supaṇṇatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadā madhūmavāsacūṇṇādīhi antogabbhaṃ ekagandhasammodakaṃ katvā paṭikkamiṃsu. Atha naṃ tā itthiyo parivāretvā naccagītehi c' eva madhura-vacanādihi ca nānappakārehi abhiraṃāpetuṃ vāyamiṃsu. So buddhisampannatāya tā itthiyo anoloketvā „imā itthiyo mama sarīrasamphassaṃ mā vindantū ” ti adhiṭṭhahitvā assāsapāssāse sannirujjhi. Ath' assa sarīraṃ thaddhaṃ ahoṣi. Tā tassa sarīrasamphassaṃ avindantiyo hutvā „thaddhasarīro esa, nāyaṃ manusso, yakkho bhavissati!” ti bh.tatasitā hutvā attānaṃ sandhāretuṃ asakkontiyo palāyiṃsu. Evaṃ nāṭakenāpi ekasaṃvaccharaṃ antarantarā vimaṃsantā pi 'ssa na antaraṃ passaṃsu. Evaṃ soḷasasaṃvaccharāni soḷasahi mahāvimaṃsehi c' eva anekehi khuddakavimaṃsehi ca vimaṃsamānā pi tassa cittaṃ parigaṇhituṃ nāsakkhiṃsu.

PART III.

MISCELLANEOUS.

I. A FRUSTRATED OGRE.

„Abhivādanasilissā” ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Dighalambakam¹ nissāya araññakuṭikāyaṃ viharanto Dighāyukumāraṃ ārabba kathesi. Dighalambakanagara-vāsino nāma dve brāhmaṇā bāhirapabbajjāṃ pabbajitvā aṭṭhacattālissavassāni tapacaraṇaṃ karimṃsu. Tesu eko „paveṇi me nassissati, vibbhamissāmi” ti cintitvā attanā kataṃ tapaṃ paresaṃ vikkhitvā gosatena c’eva kahāpaṇa-satena ca saddhiṃ bhariyaṃ labhitvā kuṇumbaṃ saṇṭhāpesi. Ath’ assa bhariyā dāraṃ vijāyi. Itaro pana sahāyako pavāsaṃ gantvā punaḥ eva nagaraṃ paccāgami; so tassa āgatabhāvaṃ sutvā puttadāraṃ ādiya dassanattāya agamāsi; gantvā puttaṃ mātu hatthe datvā sayāṃ tāva vanditvā mātā pi puttaṃ pitu hatthe datvā vandi. So „dighāyukā hothā!” ti āha. Putte pana vandāpite tuṇhi ahesi. Atha naṃ „kasmā, bhante, amhehi vandito ‘dighāyukā hotā’ ti vatvā imassa vandanakāle na kiñci vadethā?” ti. „Imass’ eko antarāyo atthi, brāhmaṇa” ti. „Kittakaṃ

---

1 B. Dighalambikam.

jivissati, bhante?" ti. „Sattāhaṃ, brāhmaṇa," ti. „Paṭibāhanakāraṇaṃ atthi, bhante?" ti. „N'āhaṃ paṭibāhanakāraṇaṃ jānāmi!" ti. „Ko pana jāneyya, bhante?" ti. „Samaṇo Gotamo; tassa santikaṃ gantvā pucchā" ti. „Tattha gacchanto tapaparihānito bhāyāmi" ti. „Sace te puttasiṇeho atthi taṃ paṭihāniṃ acintetvā tassa santikaṃ gantvā pucchāhi" ti.

So Satthu santikaṃ gantvā sayam nāma vandi, Satthā „dighāyuko hohi!" ti āha. Pajāpatiyā vanditakāle pi tassā tath' eva vatvā puttassa vandāpanakāle tuṇhi ahosi. So purimanayen' eva Satthāraṃ pucchi, Satthā pi ca tath' eva vyākāsi. So kira brāhmaṇo sabbaññutaññaṇaṃ apaṭi-vijjhītvā va attano mantaṃ sabbaññutaññaṇena saṃsandesī, paṭibāhanūpāyaṃ pana na jānāti. Brāhmaṇo Satthāraṃ pucchi: „Atthi pana, bhante, paṭibāhanūpāyo?" ti. „Bhāveyya, brāhmaṇa" ti. „Kiṃ bhaveyyā?" ti. „Sace tvaṃ attano gehadvāre maṇḍapaṃ kāretvā tassa majjhe piṭhikaṃ kāretvā taṃ parikkhipanto aṭṭha vā soḷasa vā āsanāni paññāpetvā tesu mama sāvake nisīdāpetvā sattāhaṃ niraṇtaraṃ parittaṃ kātum sakkuṇeyyāsi, evaṃ assa antarāyo nasseyyā" ti. „Bho Gotama, mayā maṇḍapādīni sakkā kātum, tumhīkaṃ pana sāvake kathaṃ labhissāmi?" ti. „Tayā ettake kate ahaṃ mama sāvake pahīṇissāmi" ti. „Sādhu! bho Gotamā" ti so attano gehadvāre sabbaṃ kiccaṃ niṭṭhāpetvā Satthu santikaṃ agamāsi. Satthā bhikkhū pahīni; te gantvā tattha nisīdiṃsu, dāraṃ pi piṭhikāya nisīdāpesuṃ; bhikkhū satta rattindivaṃ niraṇtaraṃ parittaṃ bhaṇiṃsu. Sattame divase sāyaṃ¹ Satthā āgañchi; tasmim

gate sabbacakkavāḷesu devatā sannipatiṃsu. Eko pana avaruddhako nāma yakkho dvādasa saṃvaccharāṇi Vessa-vaṇaṃ upaṭṭhahitvā tassa santikā vaṭṭaṃ¹ labhanto „ito sattame divase imaṃ dāraḃaṃ gaṇheyyāsi” ti labhi, tasmā so āgantvā aṭṭhāsi. Satthari pana tattha gate mahe-ak-khāsu devatāsu sannipatitāsu appesakkhā devatā osakkitvā okāsaṃ dadamāṇā dvādasa yojanāni paṭikkamiṃsu; avaruddhako pi tath' eva paṭikkanto. Satthā pi sabbarattūṇi parit-taṃ akāsi, sattāhe vitivatte avaruddhako dāraḃaṃ na labhi. Aṭṭhame pana divase aruṇe uggatamatte dāraḃaṃ ānetvā satthāraṃ vandāpesuṃ; Satthā „dighāyuko hoti!” ti āha- „Kīva ciraṃ, bho Gotama, dāraḃo ṭhassati?” ti. „Visaṃ vassasataṃ, brāhmaṇā” ti. Ath' assa 'Āyuvaddhanakumāro' ti nāmaṃ akāsu.

So vuddhim anvāya pañcahi upāsakasatehi parivuto vicarati; ath' eka divasaṃ bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „Passath' āvuso, Āyuvaddhanakumārena kira sattame divase maritabbaṃ abhavissa, so idāni visaṃ vassasataṃ ṭhāyi hutvā pañcahi upāsakasatehi parivuto vicarati! Atthi, maññe, imesaṃ sattānaṃ āyuvaddhana-kāraṇaṃ” ti. Satthā āgantvā „kīya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā?” ti pucchitvā, „imāya nāmā” ti vutte “Bhikkhave, na kevalaṃ āyunā va, ime pana sattā guṇavante vandantā abhivādentā catuhi kāraṇehi

vaddhanti, parissayato muñcanti, yāvatāyukam eva tiṭṭhanti” ti vatvā anusandhiṃ ghaṭetvā dhammaṃ desento imaṃ gātham āha :

Abhivādanasilissa

niccaṃ vaddhāpacāyino

cattāro dhammā vaddhanti :

āyu, vaṇṇo, sukhaṃ, balan ti.

Desanāvasāne Āyuvaddhanakumāro pañcahi upāsaka-satehi saddhiṃ sotāpattiphale patiṭṭhahi, aññe pi babū sotāpattiphalādiṇi pāpuṇimsu ti.

2. BUDDHISTS AND JAINS.

„Yathā saṅkīradhānasmin” ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Garahadinnaṃ nāma ārabha kathesi.

Sāvattiyaṃ kira Sirigutto ca nāma Garahadinno ca dve sahāyako ahesuṃ ; tesu Sirigutto Buddha-upāsako¹, Garahadinno Nigaṇṭhasāvako ; taṃ nigaṇṭhā abhikkhaṇaṃ evaṃ vadanti „tava sahāyakaṃ Siriguttaṃ ‘kiṃ tvam samaṇaṃ Gotamaṃ upasaṅkamasi ? tassa santike kiṃ labhissasi ?’ ti vatvā yathā amhe upasaṅkamati amhākaṃ ca deyyadhammaṃ deti kiṃ evaṃ ovadituṃ na vaṭṭati ?” ti. Garahadinno tesam vacanaṃ sutvā abhikkhaṇaṃ gantvā ṭhitanisinnatṭhānādi- u Siriguttaṃ evaṃ ovadati „Samma, kin te samaṇena Gotamena ? taṃ upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi ? kin te mama ayye upasaṅkamitvā tesam dānaṃ dātuṃ na vaṭṭati ?” ti. Sirigutto tassa vacanaṃ sutvā pi bahudivase tuṇhī hutvā nibbijjivā ekadivasaṃ „Samma,

---

1 S, upāsako.

tvam abhikkhaṇaṃ āgantvā maṃ t̥hitaṭṭhānādisu evaṃ vadasi 'samaṇaṃ Gotamaṃ upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi? mama ayye upasaṅkamitvā tesam dānaṃ dehi' ti katthehi tāva me, tava ayyā kiṃ jānanti?' ti. „Aho, sāmi, mā evaṃ vadi! mama ayyānaṃ aññātaṃ nāma n' atthi, sabbaṃ atitānāgatapaccupannaṃ, sabbaṃ kāyavacīmanokammaṃ, idaṃ bhavissati idaṃ na bhavissati ti ² sabbaṃ bhabbābhabbaṃ jānanti' ti. "Tvam va evaṃ vadesi" ³ ti. „Āma, vademi" ti. „Yadi evaṃ, atibhāriyaṃ te kataṃ ettakaṃ kālāṃ mayhaṃ etaṃ atthaṃ anācikkhantena, aṭṭha mayā ayyānaṃ aññānubhāvo ñāto; gaccha, sāmi, ayye mama vacanena nimantehi" ti. So nigant̥ṭhānaṃ santikaṃ gantvā te vanditvā „mayhaṃ sahāyako Sirigutto svātānāya tumhe nimantesi" ti āha. „Siriguttēna sāmaṃ tvam vutto?" ti. „Āma, ayyā" ti. Te haṭṭhatuṭṭhā hutvā „nippannaṃ no kiccaṃ! Siriguttassa amhesu pasanna-kālato paṭṭhāya kā nāma sampatti amhākaṃ na bhavissati?" ti vadimsu. Siriguttassa pi mahantaṃ nivesanaṃ; so tasmā dvinnāṃ gehānaṃ antare ubhato dīghaṃ āvāṭaṃ khaṇāpetvā gūthakalalassa pūrāpesi; bahi-āvāṭe dvisu pariyantesu khaṇuke koṭṭāpetvā tesu rajjuyo bandhāpetvā āsanānaṃ purimāpāde āvāṭassa purimāpasse t̥hapetvā pacchimāpāde rajjukesu t̥hapāpesi „evaṃ nisinnakāle yeva avamsirā patissanti" ti maññamāno yathā āvāṭo na paññāyati evaṃ āsanānaṃ upari paccattharaṇāni dāpesi; mahantamahantacāṭiyo dhāvāpetvā kadalipaṇṇehi ca pilotikāhi ca mukhāni bandhāpetvā tā tucchā eva gehassa pacchābhāge bahi yāgubhatta-sitthasapphiphānitapūvacuṇṇamakkhitā katvā t̥hapāpesi.

² S, omits: na bhavissati.

³ S, and several Burmese Ms. omit: tvam va evaṃ.

Garahadinno pāto va tassa gharaṃ vegena gantvā
 „ayyānaṃ sakkāro sajjito?” ti pucchi. „Āma, samma,
 sajjito.” „Kaham pana so?” ti. „Etāsu ettikāsu cāṭṭisu
 yāgu, ettikāsu bhattaṃ, ettikāsu sappiḥāṇitapūvādini,
 āsanāni pi paññattāni” ti. So „sādū” ti vatvā gato. Tassa
 gatakāle pañcasatā nigaṇṭhā āgamiṃsu. Sirigutto gehā
 nikkhamitvā pañcapaṭiṭṭhitena nigaṇṭhe vanditvā tesāṃ
 purato añjaliṃ paggayha ṭhito cintesi „tumhe kira atitādi-
 bhedaṃ sabbaṃ jānātha, evaṃ tumhākaṃ upaṭṭhākena
 mayhaṃ kathitaṃ; sace tumhe sabbaṃ na jānātha, mayhaṃ
 gehaṃ mā pavisittha, mama gehaṃ pavitṭhānaṃ hi vo
 n’eva yāgu atthi na bhattāḍini, sace ajānitvā pavisissatha,
 gūṭha-āvāṇe vo pādetvā pothessāmi!” ti evaṃ cinto
 purisīnaṃ saññaṃ adāsi, evaṃ tesāṃ nisīdanabhāvaṃ
 ñatvā pacchimapasse ṭhatvā „āsanānaṃ upari paccatthara-
 nāni apaneyyātha, mā tāni asucinā makkhayiṃsu” ti, atha
 nigaṇṭhe „ito etha, bhante” ti āha. Nigaṇṭhā pavisitvā
 pattharita-āsane nisīdituṃ ārabhiṃsu; atha ne manussā
 vadiṃsu: „Āgametha, bhante, mā tāva nisīditthā!” ti.
 „Kiṃ kārāṇā?” ti. „Amhākaṃ gehaṃ pavitṭhānaṃ ayyā-
 naṃ vattaṃ ñatvā nisīdituṃ vaṭṭati” ti. „Kiṃ kātuṃ
 vaṭṭati, āvuso?” ti. „Attano attano pattāsanamūlesu
 ṭhatvā sabbehi ekappahāren’ eva nisīdituṃ vaṭṭati” ti
 idaṃ kira so ‘ekasmim āvāṇe patite mā avasesā na nisi-
 diṃsū” ti kāresi. Te „sādhū” ti vatvā „imehi kathitaka-
 thaṃ amhehi kātuṃ vaṭṭati” ti cintayiṃsu; atha sabbe
 attano attano pattāsanamūle paṭipāṭiyā aṭṭhaṃsu. Atha
 ne „Bhante, khippaṃ ekappahāren’ eva nisīdathā!” ti vatvā
 tesāṃ nisīdanabhāvaṃ ñatvā āsanānaṃ uparipaccatthara-

ñāni hariṃsu; nigaṇṭhā ekappahāren' eva nisinnā rajjūnaṃ
 upari ṭhapitā āsanapādā bhaṭṭhā nigaṇṭhā avamsirā āvāṇe
 patiṃsu. Sirigutto tesu patitesu dvāraṃ pidahitvā uttiṇ-
 ṇuttinṇe „Atitānāgatapaccuppannakammāni jānāthā!”
 ti daṇḍehi pothāpetvā „ettakaṃ etesaṃ vaṭṭissatī” ti
 dvāraṃ vivarāpesi. Te nikkhamitvā palāyitum āra-
 bhīṃsu; gamanamagge pana tesāṃ sudhāparikkammakataṃ
 bhūmiṃ picchilaṃ kārāpesi, tena tattha asaṇṭhahitvā patite
 patite puna pothāpetvā „alaṃ ettakaṃ tumhākaṃ!” ti
 uyyojesi. Te „nāsit' amhā tayā, vināsit' amhā tayā!” ti
 kandantā upaṭṭhākassa gehadvāraṃ agamaṃsu. Garaha-
 dinno taṃ vippakāraṃ disvā kuddho „nāsit' amhi Siri-
 guttenā!” ti hatthaṃ pasāretvā „vandantānaṃ sadevake loke
 yathāruciyaṃ dātum samatthe nāma puññakkhetabhūte mama
 ayye pothetvā vyaṇaṃ pāpesi” ti rājakulaṃ gantvā tassa
 kahāpaṇasahassaṃ daṇḍaṃ kāresi. Atha naṃ rājā sāsa-
 naṃ pesesi. So gantvā rājānaṃ vanditvā „deva, parik-
 khitvā daṇḍaṃ gaṇhissatha aparikkhitvā?” ti āha.
 „Parikkhitvā gaṇhissāmi” ti. „Sādhū, deva, tena hi
 gaṇhāhi ti. Deva, mayhaṃ sahāyako nighaṇṭhasā-
 vako paṭhamāṃ maṃ upasaṅkamitvā ṭhitanisinnatṭhā-
 nādīsu abhiṇhaṃ evaṃ vadesi: ‘Samma, kin te sāmānena
 Gotamena, tam upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi?’” ti idaṃ
 ādiṃ katvā Sirigutto sabbaṃ taṃ pavattim ārocetvā „de-
 va, sace imasmiṃ kāraṇe daṇḍaṃ gahetum yuttaṃ, gaṇ-
 hathā!” ti. Rājā Garahadinnaṃ oloketvā „saccaṃ kira te
 evaṃ vuttan?” ti. „Āma, saccaṃ devā” ti. „Tvam
 ettakaṃ pi ajānante satthīro gahetvā vicaranto ‘sab-
 baṃ jānantī’ ti kiṃkāraṇā Tathāgatasāvakassa kāthesi?

tayā āropitadaṇḍo, tuyham eva hotū !” ti evaṃ sveva daṇḍo dāpito. ‘Tass’ eva kulūpagā pothetvā nihaṭā.

So taṃ kujjhivā tato paṭṭhāya addhamāsamattaṃ Siriguttena saddhiṃ akathetvā cintesi „evaṃ vicarituṃ mayhaṃ nāgghati, etassa kulipagānam pi mayā vyasanam kātuṃ vaṭṭatī” ti Siriguttaṃ upasaṅkamitvā āha : „Sahāya Siriguttā !” ti. „Kiṃ sammā ?” ti. „Nātisuhajjānam nāma kalaho pi hoti vivādo pi, kiṃ tvaṃ kiñci na kathesi ? kasmā evaṃ karosī ?” ti. „Samma, tava mayā saddhiṃ akathanato na kathemi” ti. “Yam kataṃ kataṃ, na tena mayam mettīm bhindissāmā” ti. Tato paṭṭhāya ubho pi ekaṭṭhāne tiṭṭhanti nisīdanti.

Ath’ ekadivasaṃ Sirigutto Garahadinnaṃ āha : „Kin te Nigaṇṭhehi ? Te upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi ? Mama satthāraṃ upasaṅkamituṃ vā ayyānaṃ dānaṃ vā dātuṃ kin te na vaṭṭatī ?” ti. So pi etam eva paccāsiṃsati ; tena ’ssa kaṇḍūyanaṭṭhāne nakkena vilekhitaṃ viya ahosi ; so Siriguttaṃ „tava satthā kiṃ jānāti ?” ti pucchi. „Ambho, mī evaṃ vadi : satthu me ajānitabbaṃ nāma n’ atthi ; atitādibhedam sabbam jānāti, soḷasahi ākārehi sattānaṃ cittaṃ paricchindatī !” ti āha. „Aham evaṃ na jānāmi, kasmā mayham ettakaṃ kalam na kathesi ? Tena hi, gaccha, Satthāraṃ svātanāya nimantehi, bhojessāmi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ, mama bhikkham gaṇhituṃ vadehi” ti.

Sirigutto Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā evaṃ āha : „Bhante, mama sahāyako Garahadinno tumhe nimantāpesi pañcahi bhikkhusatehi kira saddhiṃ, sve tassa bhikkham

ganthatha; purimadivase kho pana tassa kulūpagānaṃ mayā idaṃ nāma kataṃ; mayā katassa paṭikaraṇaṃ pi na jānāmi, tumbhakaṃ suddhacittena bhikkhaṃ dātukāmaṃ pi na jānāmi, āvajjetvā yuttaṃ ce adbhivāsetha, ne ce mā adbhivāsaya: thā" ti. Satthā „kin nu kho so amhakaṃ kātukāmo?" ti āvajjetvā addasa dvinnāṃ gehānaṃ antare mahantaṃ āvātaṃ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadira-dārūni āharāpetvā pūretvā aggim katvā amhe aṅgārāvāṭe pātetvā niggaṇhantukāmo" ti; puna āvajjesi „kin nu kho tattha gatapaccayā attho atthi n' atthi?" ti tato idaṃ addasa „ahaṃ aṅgārāvāṭe pādaṃ pasāresāmi, taṃ paṭicchādetvā t̐hapi akilañjo antaradhāyissati, aṅgarakāsum bhinditvā cakkamattaṃ mahāpadumaṃ ut̐thahissati, atha naṃ padumakaṇṇikaṃ akkamanto gantvā āsane nisīdissāmi; paṭicasatā pi bhikkhū tath' eva gantvā nisīdissantī; mahājano sannipatissati, ahaṃ tasmim samāgame dvīhi gāthāhi anumodanaṃ karissāmi, pariyosāne caturāsitiyā paṇasa-hassānaṃ dhammābhisamayo bhavissati, Sirigutto ca Garahadinno ca sotāpannā bhavissantī, attano ca dhanarāsīm sāsane vikirissantī; imaṃ kulaputtaṃ nissāya mayā gantum vaṭṭatī" ti bhikkhaṃ adbhivāsesi. Sirigutto gantvā Satthu adbhivāsanaṃ Garahadinnaṃ ārocetvā „Lokajet̐hassa sakkāraṃ karohī" ti āha.

Garahadinno „dāni 'ssa kattabbayuttakaṃ jānissāmi!" ti dvinnāṃ gehānaṃ antare mahantaṃ āvātaṃ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadira-dārūni āharāpetvā pūretvā aggim katvā bhastā yojāpetvā sabbarattim dhamāpetvā khadira-aṅgararāsīm kārapetvā āvāṭamatthake rukkhapadarāni t̐hapetvā kilañjena paṭicchādetvā gomayena lepāpetvā ekena

passena dubbaladaṇḍake attharivā gamanamaggaṃ kāresi.
 „Evam akkanta-akkantakāle daṇḍakesu bhaggesu parivat-
 titvā aṅgarakāsuyā patissanti” ti maññamāno gehe pac-
 chābhāge Siriguttana t̥hapitaniyāmen’ eva cāṭiyo t̥hapā-
 pesi, āsanāni pi tath’ eva paññāpesi.

Sirigutto pāto va tassa gehaṃ gantvā „kato te, samma,
 sakkāro?” ti āha. „Āma, sammā” ti. „Kaham pana so?”
 ti. „Ehi, sammā” ti sabbam Siriguttana dassitaniyāmen’
 eva dassesi. Sirigutto „sādhū, sammā” ti āha. Mahā-
 jano sannipati; micchādiṭṭhikehi nimantite mahanto sanni-
 pāto hoti. Micchādiṭṭhikā pi „samaṇassa Gotamassa vip-
 pakāram passissāmā!” ti sannipatanti; sammādiṭṭhikā pi
 „ajja Satthā mahādhammaṃ desessati; Buddhavisayam
 Buddhalīham upadhāressāmā” ti sannipatanti. Puna-
 divase Satthā pañcāhi bhikkhusatehi saddhim Garahadin-
 nassa gehadvāram agamāsi. So gehā nikkhamitvā pañca-
 patiṭṭhitena vanditvā purato añjalim paggayha t̥hito cintesi
 „bhante, tumhe kira ‘atitā dibhedam sabbam jānātha, sattā-
 nam soḷasaḥ’ ākārehi cittaṃ paricchindathā” ti, evam
 tumbhakaṃ upaṭṭhākena mayham kathitaṃ; sace na jānātha
 mayham gehaṃ mā pavisatha, pavitṭhānam hi vo n’ eva
 yāgu atthi na bhattādini, sabbe kho pana tumhe aṅgarakā-
 sūyam pātetvā niggaṇhissāmi!” ti evam cintetvā Satthu
 pattam gahetvā „ito etu Bhagavā” ti vatvā „bhante,
 amhākaṃ gehaṃ āgatānam vattaṃ nītvā āgantum vaṭṭati”
 ti āha. „Kiṃ katum vaṭṭati, āvuso?” ti. „Ekekassa
 pavisitvā purato gantvā nisinnakāle pacchā aññena āgantum
 vaṭṭati” ti. Evam kir’ assa ahosi: „purato āgacchanto
 aṅgarakāsūyam patitaṃ disvā avasesā na āgacchissanti,
 ekekaṃ eva pātetvā niggaṇhissāmi” ti.

Satthā „sādhū” ti vatvā ekako va pāyāsi; Garahadinno āṅgārakāsum patvā apasakkitvā t̥hitaṃ „purato yātha, bhante” ti āha. Satthā āṅgārakāsumatthake pādaṃ pasāresi; kilañjaṃ antaradhāyi; āṅgārakāsum bhinditvā cakkaṃ attāni padumāni uṭṭhahimsu. Satthā padumakaṇṇikā akkamanto gantvā paññatta-Buddhāsane nisīdi. Bhikkhū pi tath’ eva gantvā nisīdīmsu. Garahadinnassa kāyato dāho viya uṭṭhahi.

So vegena gantvā Siriguttaṃ upasaṅkamitvā „Sāmi, me t̥ṇaṃ hohi!” ti āha: “Kim etan?” „Pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ gehe yāgu vā bhaddādini vā n’ atthi, kin nu kho karomi!” „Kim pana tayā katan?” ti. „Ahaṃ dvinnāṃ gehānaṃ antare mahantaṃ āvātaṃ āṅgārāpūraṃ kāresim; tattha pādetvā niggaṇhissāmi ti atha naṃ bhinditvā mahāpadumāni uṭṭhahīmsu, sabbe padumakaṇṇikā akkamitvā paññattāsane nisinnā, idāni kiṃ karomi?” ti. „Nanu tvaṃ idān’ eva mayhaṃ ‘ettikā cāṭṭiyo yāgu, ettikāni bhaddāni’ ti dassesi?”. „Musā taṃ, sāmi; tucchā cāṭṭiyo va”. „Hotu, gaccha, tāsū cāṭṭisū yāgu-ādini olokehi!” ti. Taṃ khīṇaṃ yeva tena ‘yāsū cāṭṭisū yāgu’ ti vuttā tā yāguyā pūrimsu; ‘yāgubhattādini’ ti vuttā yāgubhattādinaṃ paripuṇṇā va ahesuṃ. Taṃ sampattim dīsvā va Garahadinnassa sariraṃ pitipāmojjena paripūritaṃ, cittaṃ paṣannaṃ. So sakkaccaṃ Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā katabhattakiccassa Satthuno anumodanaṃ kāretukāmo pattaṃ gaṇhi. Satthā anumodanaṃ karonto: „Ime sattā paññācakkhuno abhāvena n’ eva māma sāvakānaṃ Buddhasāsanassa guṇaṃ jānanti, pañ-

ñacakkhuvirahitā hi andhā nāma, paññavanto sacakkhukā
nāmā" ti vatvā imā gāthā abhāsi :

Yathā saṅkārādhānasmim
ujjhitasmim mahāpathe
padumaṃ tattha jāyetha
sucigandhaṃ manoramaṃ,

Evaṃ saṅkārābhūtesu
andhabhūte puthujjane
atirocati paññāya
Sammāsambuddhasāvako ti.

Desanāvasāne caturāsitiyā pāṇasahassānaṃ dhammābhi-
samayo ahosi. Garahadinno ca Sirigutto ca sotāpatti-
phalaṃ pāpunimsu ; te sabbaṃ attano dhaṇaṃ Buddhasāsane
pakirimsu.

Satthā utthāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi.

3. THE STORY OF CITTA.

Ito kappasatasahassa matthake Padumuttaro nāma Bha-
gavā Hamsavati nāma nagaraṃ upanissāya Sudassanāma-
hāvihāre viharanto attano sāsane ekaṃ upāsakaṃ dhamma-
kathikānaṃ aggaṭṭhāne ṭhapentaṃ disvā eko kelaṇṇa-
tasmim ṭhānantare patthanaṃ karonto Tathāgattassa
bhikkhusaṅghassa sattāhaṃ bhojesi. So dhammakathika-
tīhāya katābhinihāro devamanussesu saṃsaritvā Kassapa-
Sammāsambuddhakāle ekasmim migaluddakakule nibbat-
titvā vuddhim anvāya araṇṇhe mige vadhitvā maṃsabhāraṃ
gharaṃ netvā vikkīṇitvā puttadāraṃ posento jivitaṃ
kappesi.

Ath' ekadivasam deve vassante pāto vā migamāraṇat-thāya sattim ādāya araṇṇam gantvā migam olovento ito c' ito vicarati. Ekasmim aṭavipadese eko khīṇāsavo bhikkhu „idāni tāva devo vassati, sace piṇḍāya carissāmi cīvaram me temessatī" ti cintetvā tatth' eva sīsam pārūpitvā nisīdi. Luddako tam tathā nisinnam disvā „eso ayyo samanādhamaṃ karonto nisinnō bhavissati; ayaṃ me puñṇakaraṇakālo, bhattamaṃsam āharissāmi" ti vegena gharaṃ gantvā bhariyaṃ pucchi: „Bhadde, atthi no ettha ṭhapitabhattan?" ti. „Āma, atthi" ti. Tadā ekasmim uddhane hiyyo ābhatamaṃsam ekasmim bhattam pacāpetvā ṭhapitaṃ atthi. Tasmiṃ c' assa gharadvāre piṇḍapātacārikabhikkhū piṇḍāya ṭhite disvā tesam pi patte gahetvā paññattāsane nisīdāpetvā bhikkham sampādetvā „evam pi tumhe sīdhukam ayyānaṃ parivisathā" ti aññe ānāpetvā tam bhattam māṃsarasena saddhim ekasmim kuṭe pakkhipitvā hatthena pidahitvā turitaturito ādāya gacchanto antarāmagge nāṇavaṇṇāni pupphāni ocinitvā bhattapuṭe katvā therassa nisīdanatthānaṃ gantvā ekamantaṃ puṭaṃ ṭhapetvā tam vanditvā „mayhaṃ bhante saṅghaṃ karoṭhā" ti vatvā pattam gahetvā rasabhattena pattam pūretvā pasannacitto hutvā tam therassa hatthe ṭhapetvā tahiṃ pupphehi pūjetvā „bhante, yathā me ayaṃ rasapiṇḍapāto pupphapūjāya saddhim ativiya cittaṃ tosesi, evaṃ nibbattanibbattaṭṭhāne paṇṇākarasahassāni āgantvā mayhaṃ cittaṃ tosentu, pañcavaṇṇakusumavassaṇ ca vassatū!" ti patthanaṃ patthento imaṃ gātham āha :

Iminā bhattadānena
pupphapūjāya me katā
tena sabbabhavē homi
sakkato pūjito sadā !

Lābhi homi ca lābhānaṃ,
 sakkārena ca sakkato,
 paṇṇākārasahassāni
 āgacchantu mam' antike ti.

Atha naṃ thero tassa rasabhaddadānena pupphapūjāya
 ca anumodanaṃ karonto imā gāthā abhāsi :

Saddhāya dīnaṃ yaṃ dānaṃ
 taṃ vadanti mahapphalaṃ,
 vinā saddhāya yaṃ dānaṃ
 na taṃ hoti mahapphalaṃ.

Yassa atthi ca sā saddhā
 deyyadhammo ca dhammiko
 sīlavantesu dadanti
 ete sampattikāraṇā.

Yaṃ yaṃ lūkaṃ paṇitaṃ vā
 yasmim cittaṃ pamodati
 taṃ taṃ ye denti saddhāya
 taṃ dānaṃ sabbhi vaṇṇitaṃ.

Saddhāpubbaṅgamaṃ dānaṃ
 appakaṇ cāpi ye kataṃ
 pasannā tisu kālesu,
 labhanti tividhaṃ sukhaṃ :

Sukhaṃ mānusikaṃ deti,
 sakkesu ca paraṃ sukhaṃ,
 tato ca nibbānasukhaṃ,
 sabbhaṃ dānena labbhati ti.

So tassa anumodanaṃ sutvā pītisomanasso hutvā therassa
 pāde vanditvā pakkāmi. Idaṃ tassa pubbakammaṃ ti.

So tato paṭṭhāya pāṇātipātakammaṃ akatvā yāvajivam kusalam katvā tato cavitvā devaloke nibbattitvā sattara-tanakhacitaṃ kanakavimāṇam — taṃ ubbedhato pañcavisati-yojanam, anekasattaratanaṃ mayathambhena samannāgataṃ, anekasatakūṭāgārapaṭimaṇḍitaṃ, kinikaṇikajālaparikkhi-taṃ, samussitasuvannaṃ rajatamayaṃ dhajapatākam, nānā-vannaṃ puppha-uyyānavanavibhūsitam, dibbapokkharāṇisaṃ-pannam vipprasannasalilam vividhapadumapuṇḍarikaśaṇ-chnam, naccagītavādītādīsu chekāhi accharāhi sampari-kiṇṇam — tasmim vimāṇe nibbatti. Nibbattakkhaṇe yeva ca vuttappakārena jāṇumattena odhinā samantato deva-nagare pañcavaṇṇadibbapupphavassam vassi.

Tena ruciravaṇṇagandhenā saṇchādite devanagare mahantaṃ dibbasampattiṃ anubhavamāno ciraṃ va vasitvā imasmim Buddhuppāde puretaram eva devalokato cavitvā Macchikāsaṇḍanagarasmim mahāseṭṭhikule paṭisaṇḍhim gahetvā jātamatte va jāṇumattena odhinā ākāsato pañ-cavaṇṇam rucirapupphavassam vassi. So vuddhipatto Citto gahapati mahāseṭṭhī hutvā tasmim samaye pañca-vaggiyānam abbhantare Mahānāmatheraṃ nāma piṇḍāya carantaṃ disvā tassa iriyāpathe pasiditvā pattam ādāya geham pavesetvā bhojetvā bhattakiccapariyosāṇe dham-makathaṃ suṇanto sotāpattiṃ phalaṃ patvā acalasaddho hutvā ‘Ambaṭṭhakavanam nāma attano uyyānam saṅghā-rāmaṃ kātukāmo therassa hatthe udakaṃ pātetvā niyyā-deti. Tasmim khaṇe paṭiṭṭhitaṃ Buddhasāsanam ti uda-kapariyantaṃ katvā mahāpaṭhavi kampi. Mahāseṭṭhī uyyāṇe mahāvihāraṃ katvā sabbadisāhi āgatānam bhik-khūnam apihitadvāro ahosi.

Aparena samayena Cittassa guṇakatham sūtvā dve agga-sāvaka tassa saṅgham kītukāmī Macchikāsaṇḍam agamimsu. Citto gahapati tesam āgamanam sūtvā adbhaya-janam paccugantvā te ādāya attano vihāram pavesetvā āgantukavattam katvā „bhante, thokam dhammakatham sotukāmo 'mhi' ti Dhammasenāpatim yāci. Atha nam the-ro āha: „Upāsaka, addhānena 'mha kilantarūpā, api ca thokam suṇehi' ti tassa dhammam kathesi. So the-rassa dhammakatham suṇanto anāgāmiphalam sampāpuṇi. So dve aggasāvake vanditvā „bhante, sve bhikkhusahas-sena saddhim mama gehe bhikkham gaṇhathā' ti niman-tetvā pakkāmi. Tato punadivase attano nivesane mahā-dānam sajjetvā kālam ārocāpesi; te pi kho bhikkhū tassa nivesanam pavisitvā paññattāsane nisidimsu. Setthi paṇitena khādaniyabhojanienā santappetvā sampavāretvā bhojesi. Thero pi bhojanapariyosāne bhattassānumodanam katvā tam setthim dhammiyā kathāya sandassetvā samāda-petvā samuttejetvā sampahamsetvā utthāyasanā pakkāmi.

Te tattha yathābhirantam viharitvā yena Sāvatti tena cārikam carantā anupubbenā Jetavanam pavisimsu. Setthi pi there anugantvā vanditvā nivattitvā evam cintesi „mayā Satthāram adisvā sotāpattiphalam patam, evaṇ hi anāgā-miphale patiṭṭhito, Satthāram me datthum vaṭṭati' ti. So evam cintetvā tilataṇḍulasappimadhuphānitavattthac-chādanādiṭṭhāni pañcasakaṭṭasatāni yojāpetvā „ye Sat-thāram datthukāmā āgacchantu, te piṇḍāpātādihi na kilami-santi' ti bhikkhusaṅghassa ārocāpetvā bhik-khunisaṅghassāpi upāsaka-upāsikādinam pi ārocāpesi; tena saddhim pañcasatabhikkhū ca pañcasatabhikkhuniyo

ca upāsakā ca upāsikāyo ca nikkhamiṃsu. So tesaṃ c' eva attano ca parisāya ti tiṇṇaṃ janasahassānaṃ yathā tisam-
 yojanamagge yāgubhattādihi kiñci vikalaṃ nāma nāhosi
 tathā samvidahitvā nikkhami. Tassa pana nikkhantabbhā-
 vaṃ ñutvā ekayojanadvijojane tḥāne devatā khandhavāraṃ
 bandhitvā dibbayāgukhajakabhattapānakādihi taṃ mahā-
 janaṃ upaṭṭhahiṃsu; kaṃsaci kenaci-d-eva vikalaṃ nāhosi.
 Evaṃ devatāhi upaṭṭhiyamāno devasikaṃ yojanaṃ gac-
 chanto māsen' eva Sāvatthiṃ pāpuṇi. Pañcasakaṭṭasatāni
 yathāpūrān' eva ahesuṃ. Devatāhi c' eva manussehi ca
 abhihaṭapaṇṇākāraṃ vissajjento agamāsi.

Satthā Ānandatheraṃ āha: „Ānanda, ajja vadḍha-
 mānakachāyāya Citto gahapati pañcahi upāsakasatehi
 parivuto āgantvā maṃ vandissatī” ti. „Kim pana, bhante,
 tassa tumhākaṃ vandanakāle kiñci pāṭihāriyaṃ bhavis-
 satī?” ti. „Bhavissati, Ānandā” ti. „Kim pana, bhante?”
 ti. „Tassa āgantvā maṃ vandanakāle rājamānena aṭṭha-
 karisamatte padese jāṇumattena odhinā pañcavaṇṇānaṃ
 pupphānaṃ ghanavassaṃ vassissatī” ti. Taṃ kathaṃ
 sutvā nagaravāsino evaṃ āhaṃsu: „Puñño kira Citto
 nāma gahapati āgantvā ajja Satthāraṃ vandissati, evarū-
 paṃ kira pāṭihāriyaṃ bhavissati, mayam pi taṃ mahāpuñ-
 ñaṃ daṭṭhuṃ labhissāmā” ti paṇṇākāraṃ ādāya maggaṃ
 ubhosu passesu aṭṭhaṃsu. Tato vihārasamīpaṃ āgatakāle
 pañcabhikkhusatāni paṭhamataraṃ agamaṃsu, tesaṃ pac-
 chato bhikkhuniyo ca; Citto gahapati „ammā, tumhe
 amhākaṃ pacchato āgacchathā” ti mahā-upāsikāyo
 vatvā sayam pañcahi upāsakasatehi parivuto satthu santikaṃ

agamāsi. Buddhānaṃ sammukhaṭṭhāne pana ṭhitā vā nisinnā vā n'atthi: ito vā etto vā honti, Buddhavithiyā dvīsu passesu niccalā va tiṭṭhanti. Citto gahapati mahantaṃ Buddhavithiyaṃ okkami. Tiṇi phalāni pattena pana ariyasāvakena olokitolokitattṭhānaṃ kampi. „Eso kira Citto gahapati!” ti mahājano olokesi.

So Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā chabbaṇṇānaṃ Buddharaṃsīnaṃ anto pavisitvā dvīsu gopphakesu Satthāpāde gahetvā vandi. Taṃ khaṇaṃ yeva vuttappakāraṃ pupphavassaṃ vassi. Sādhukārasahassāni pavattayimsu. So ekamāsaṃ Sathu santike vasi; vasamāno ca sakalaṃ Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ vihare yeva nisidāpetvā mahādānaṃ adāsi; attanā saddhiṃ āgate pi antovihāre yeva katvā paṭijaggi. Ekadivasam pi attano sakāṭesu kiñci gahetabbaṃ nāma nāhosi; devamanussehi ābhatapaṇṇākāren'eva sabbakiccāni akāsi. So Satthāraṃ vanditvā āha: „Bhante, ahaṃ tumbhākaṃ dānaṃ dassāmi! ti āgacchanto ekamāsaṃ antarāmagge ahosi, idh'eva me māso vitivatto, mayā ābhatapaṇṇākāraṃ kiñci gahetuṃ na labhāmi, ettakaṃ kālāṃ devamanussehi ābhatapaṇṇākāren'eva dānaṃ adāsi; ahaṃ sace idha samvaccharaṃ vasisāmi n'eva mama deyyadhammaṃ dātuṃ labhissāmi, pañcasakaṭṭhasatāni otāretvā gantuṃ icchāmi, paṭisāmanattṭhānaṃ me ārocāpethā” ti. Satthā Ānandatheraṃ āmantetvā āha: „Ānanda, upāsakassa ekam padesaṃ tucchaṃ kāretvā dehi” ti. Thero tathā akāsi. Kappiyabhūmi kira Cittassa gahapatino anuññātā. Upāsako pi attano saddhiṃ āgatehi tihi pi janasahashehi saddhiṃ tucchasakaṭṭhehi puna maggaṃ paṭipajji.

Devamanussā uṭṭhāya „ayya, na tayā tucchehi sakaṭehi maggaṃ gantum vaṭṭati!” ti sattahi ratanehi pūrayiṃsu. So ābhatapaṇṇākāren’ eva paṭijagganto agamāsi. Ānandathero pi Satthāraṃ vanditvā āha : „Ayaṃ, bhante, tumhākaṃ santikaṃ āgacchanto pi māsenā āgato, idhāpi māsam eva vasanto ettakaṃ kālaṃ attano ābhatapaṇṇākāren’ eva dānaṃ mahājanassa adāsi; idāni pañcasakaṭa-satāni tucchāni katvā māsen’ eva kira gamissati, devamanussā pan’ assa uṭṭhāya ‘na tuyhaṃ tucchasaṭakāṭehi gamanakammaṃ yuttan!’ ti sakaṭāni sattaratanehi pūrayiṃsu; puna attano ābhatapaṇṇākāren’ eva kira mahājanassa paṭijagganto gamissati, kim pana, bhante, etassa tumhākaṃ santikaṃ āgacchantass’ eva ayaṃ lābhasakkāro uppanno udāhu aññatha gacchantassāpi uppajjati?” ti. „Ānanda, mama santikaṃ āgacchantassāpi aññatha gacchantassāpi etassa uppajjat’ eva, ayaṃ hi upāsako saddhāya sampanno sampannasilo, evarūpo ca puggalo yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati tattha tatth’ eva ’ssa lābhasakkāro nibbattati” ti vatvā tattha sannipatitāya parisāya dhammaṃ desento Satthā imaṃ gātham āha :

Saddho silena sampanno
yasabhogasamappito
yaṃ yaṃ padesaṃ bhajati
tattha tatth’ eva pūjito ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādinī sampāpuṇiṃsu.
Tato Bhagavā āha :

Pass’ Ānanda parittam pi
dānaṃ dinnam purebhava
samiddho bhogasampanno,
sakiṃ bhattass’ idaṃ phalaṃ ti.

Taṃ sutvā āyasmā Ānando attamano jāto. Ten' eva vadāma :

Annaṃ ye denti muditā
puññakkhettesu tādisu
te samijjhanti saṅkappā
Citto gaḥapati yathā ti.

4. MALLIKĀ, THE FLOWER-GIRL WHO BECAME A QUEEN.

Sāvattiyaṃ kira ekassa mālākārajeṭṭhakassa dhītā, sā soḷasavassuddesikā abhirūpā dassaniyā pāsādikā uttamarūpadharā mahāpaññā ; nibaddhaṃ divase divase pupphārāmaṃ gantvā mallikapupphaṃ ocinitvā gehaṃ netvā nānāvidhaṃ ekato vaṇṭikamālā ubhato vaṇṭikamālādīni katvā vikkiṇitvā tena laddhaparibbayena mātāpitūhi saddhiṃ jivitaṃ kappesi. Ath' ekadivasaṃ sā kumārikāhi saddhiṃ nagarā nikkhamitvā pupphārāmaṃ gacchati; tayo kumāsapiṇḍe gaḥetvā pupphapacchiyaṃ ṭhapetvā „pupphārāmaṃ gatakāle khādissāmi” ti cintetvā gacchati. Tadā pana Satthā pāto va sariraṃ paṭijagganto piṇḍāya pāvisi. Tasmīṃ samaye mahābhikkhusaṅghaparivuto antarāmagge yeva nānāvaṇṇasamujjalaniḷapitalohitodātamañjeṭṭhapabhassarehi chabbaṇṇehi Buddharaṃsihi pariveṭṭhitā Satthu sariraṃ sabbadisāsu vipphārikavijjullatākālāpam iva sassirikaṃ ahosi. Evaṃ Bhagavā mahantena sirivibhavena samannāgato Sāvattiṃ piṇḍāya āgacchati.

Sā pi nagarato nikkhamanakāle taṃ dūrato va addasa
 Bhagavantam sarirappabham vissejjetvā bhikkhusaṅghapa-
 rivutaṃ nagaram pavisaṃtaṃ, disvā „atimanoharam yadidaṃ
 Buddharūpaṃ !” ti ativa haṭṭhapahaṭṭhahadaya pañcavaṇ-
 nāya pītiyā puṭṭhasarirā sā Bhagavantam upasaṅkami.
 Upasaṅkamitvā yena Bhagavā tena jāṇumaṇḍalaṃ paṭha-
 viyaṃ paṭiṭṭhapetvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā te kumā-
 sapinḍe Bhagavato upanāmentī evaṃ āha :

Ime, bhante, tayo pinḍe
 kumāse ettake mama,
 te mayham anukampāya
 paṭiggaṇhatu cakkhumā ti.

Atha Satthā tassānuggahatthāya catumahārājadattiyaṃ
 pattam upanāmetvā paṭiggahehi. Sā pi Tathāgatassa
 pāde sirasā vanditvā āha :

Bhante, imassa dānassa
 vipākena bhavāṃ' aham
 mayham pi kiñci vikaṃ
 mā hotu sabbasampadā ! ti

vatvā Buddhārammaṇapītiṃ gahetvā dasanakhasamodhāna-
 samujjalaṃ añjaliṃ paggayha sirivilāsaṃ oloketī ekaman-
 taṃ aṭṭhāsi. Satthā taṃ oloketvā sitaṃ akāsi; tato
 sitappaccayā Satthu mukharatanavivarā viniggatānaṃ
 catunnaṃ dāṭhānaṃ aggato tālakkhandaḥṣṣamaṇḍalaṃ chabba-
 raṃsiyo kalāpehi utṭhahitvā Satthu matthake samparib-
 bhamantā indadhanuvilāsaḥṣṣadisa vijjullatākalāpasāṅghāta-
 samānavaṇṇā ābhā velāya velā mālāya mālā dakkhiṇāvattā
 yāva brahmalokā abbhugantvā tato otaritvā Satthu mukha-
 ratanam eva sabbaramsiyo pavasiṃsu.

Tasmim̐ khaṇe nagarato nikkhantamanussā ito c' ito ca āgatā sannipatitvā acchariyabbhūtajātā hutvā sādhu-kāra-sahassāni c' eva celukkhepasahassāni ca pavattayimsu. So tam̐ acchariyaṃ disvā āyasmā Ānando Bhagavantam̐ vanditvā katañjaliko evam āha :

Ko hetu, bhante Bhagavā,
ko nu kho paccayo idha
sitassa pātukammāya ?
Bhagavā brūhi kāraṇan   ti.

Satthā gātham āha :

Pass' Ānanda idān' eva
imaṃ kumāsadāyikaṃ,
imasmim̐ yeva nagare
mahesi sā bhavissati   ti.

Evam assa Satthā āha : „Ānanda, ayaṃ kumārikā ime-saṃ kumāsapiṇḍapātikānaṃ balena ajj' eva Kosalarāñño aggamahesi bhavissati" ti evaṃ Satthā attano sitakāraṇaṃ mahājanassa majjhe ʒhito va kathesi. Kumārikā pi Sat-thāraṃ vanditvā pupphapacchim̐ gahetvā kumārikāhi sad-dhim̐ pupphārāmaṃ gantvā pupphāni ocini ; tā pi kho an-tarantarā aññamaññaṃ sallapantiyo pupphāni ocinimsu.

Tam̐ divasam eva ca Kosalarājā Ajātasattunā saddhim̐ yujjhanto attano yuddhaparājayaṃ viditvā ekaṃ javanasam-pannaṃ assaṃ abhiruyhitvā āgacchanto pupphārāmassa ekapassena assaṃ pājesi ; tadā ca Mallikā tāsaṃ kumāri-kānaṃ antare attano mañjusarena kaṃsatālaṃ ayadaṇ-ḍehi tālentī viya atimanoharaṃ gītasaraṃ nicchariyamānā pupphāni ocini. Rājā tassā gītasaddaṃ sutvā paṭibad-

dhacitto hutvā gantvā assaṃ ārāmābhimukhaṃ pesetvā pāvisi. Taṃ disvā sesakumārikāyo 'rājā ayan !' ti ñatvā ocitapupphāni chaḍḍetvā attano attano abhisammukhaṭṭhāne yeva bhītā palāyimsu. Ayaṃ puññasampannā kumārīkā rājānaṃ tathā āgacchantāṃ disvā tāhi saddhiṃ apalāyitvā va āgantvā assaṃ nāsāya gaṇhi. Rājā assapiṭṭhiyaṃ nisinno va „bhadde, tvaṃ sasāmikā 'si asāmikā 'si?' ti pucchi. Sā pi „n' atthi me sāmiko" ti āha. Rājā tassā asāmikabhāvaṃ ñatvā tato assato oruyhitvā „vātāpehi, kilanto 'smi, bhadde, thokaṃ vissamissāmi" ti vatvā tassā aṅke nipanno muhuttaṃ vissamitvā taṃ assapiṭṭhiyaṃ nisīdāpetvā ārāmato nikkhami. Nikkhamanakāle bahi ārāme sabbe balakāyo raṇṇo paccuggamanaṃ akaṃsu.

So balakāyaparivuto nagaraṃ pavasitvā taṃ attano kulaghaṃ pesetvā antopuraṃ pāvisi. Atha sāyaṇhasamaye suvaṇṇasivikaṃ paṭasāṇiyā parikkhittaṃ paṭicchannayānaṃ katvā amaccasenāpatibrāhmaṇagahapati-ādīhi parivutaṃ rājamahesiyā taṃ yānaṃ paṇṇitvā mahantena sammanasakkārena tassā kulagharato ānetvā rājakulaṃ āropetvā ratanarāsīmhi nisīdāpetvā abhisekaṃ katvā aggamaheśiṃ akāsi. Tato paṭṭhāya raṇṇo piyā manāpā, pubbaṭṭhāyini pacchānipātini, kimkārapaṭisāvini manāpacāriṇi piyavādiṇi icc' etehi pañcakalyāṇadhammehi samannāgatā patidevatā jātā.

Atha sā kira evaṃ cintesi „eso rājā atimahantaṃ dvisu Sāvattihinagaresu ca Kosalaraṭṭhesu ca rajjasiriṃ anubhavanto mahāmaccasenāpatigaṇehi ca brāhmaṇagahapatisa-middhivibhavehi ca samparivārīto sampannabalavāhana ca

Tāvatisadevagaṇamajjhe gato viya Sakko devarājā ; ahañ
 ca imasmiṃ rājakule mahesisu Sujātā viya dibbaccharā-
 koṭigaṇānaṃ majjhe aggamaheṣi homi ; ayaṃ me sampatti
 kuto nibbattā ? Na aññato nibbattā ; Sammāsambuddhass'
 eva dinnadānato nibbattā ! ” ti cintetvā tato paṭṭhāya ca
 sā ettakaṃ Buddhagaṇaṃ pasādena sambahumānena nā-
 nāvidhaṃ Buddhānaṃ pūjāsakkārasammānānurūpaṃ dī-
 pamālāgandhadhūmavāsādividhāni anekappakārāni ati-
 paṇītaṃ manuññaṃ gandharasasampannāni khādaniyabhojaniyā-
 dīni sajjetvā nibaddhaṃ Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅg-
 haṃ sakkaccaṃ upaṭṭhānaṃ karoti.

Rājā asadisadāne tāya ācikkhitasamvidhānena karonto
 Tathāgatassa setāchattaṃ nisīdanapallaṅkaṃ ādhārako pā-
 dapiṭhan ti imāni cattāri anagghāni ekadivasaṃ kataparic-
 cāgadhanassa cuddasakoṭiyo adāsi ; evaṃ eva sattadiva-
 sāni adāsi. Sā Buddhānaṃ aggavallabhā jātā. Tassā Saṭ-
 ṭhuno tayo kumāsapiṇḍe datvā taṃ sampattiṃ adhiga-
 tabhāvo sakalaraṭṭhaṃ pattharitvā gato ; tadā sakalaraṭṭha-
 vāsihi ca tassā dassanattāya anekavidhāni pupphaphala-
 vatthacchādanasappitelamadhuphāṇitasakkharādīni aññañ
 ca suvaṇṇarajatamaṇibhājanāni pūretvā khādaniyabhojani-
 niyādīni paṇṇākārattāya ābhatāni, tesaṃ pariyanto nāma
 n' atthi. Mallikādevī attani samvijjamānavibhūsitasaṃ-
 pattiṃ pasāmsanti gātaṃ āha :

Evaṃ appamattakam pi
 dānaṃ dinnam Tathāgate
 diṭṭhe ca dhamme labbhati ;
 samparāye ca kā kathā ?

Yathā uppalabijāni
pakkhitāni jalāsaye
pubbe va pupphaṃ gaṇhitvā
pacchā sālūni gaṇhāti

Tatth' eva puññakammāni
karitvā idha sāsane
anubhuyya sukhaṃ loke
pacchā santiṃ ca pāpuṇāti ti.

5. THE GREAT REWARD OF A SMALL ALMS.

Ekasmiṃ kira samaye Bhagavā Rājagahe viharati Veļu-
vane Kalandakanivāpe. Tadā aññataro bhikkhu gāmakā-
vāse vasitvā Bhagavato dassanattāya „rājagahaṃ gamis-
sāmi” ti cintetvā senāsanam paṭisāmetvā tato nikkhamitvā
addhānamaggaṃ paṭipanno aññataram gāmaṃ patvā
piṇḍapātakālaṃ olokesi, olokento ca „kālo ayaṃ piṇḍāya
caritun” ti ñatvā cīvaraṃ pārupitvā gāmaṃ pāvisi. Tat-
tha aññataro puriso hatthesu dhovamānesu bhājane upanīte
„bhuñjissāmi” ti nisinno bahi olokento theram āgantvā
gharadvāre piṇḍāya ṭhitam disvā pasannacitto hutvā saha
pātiyā bhattam ukkhipitvā „paṭiggaṇhatha, bhante, ma-
mānuggahāyā” ti vatvā therassa patte okiritvā vanditvā
atṭhāsi. Tam thero āha: „Upāsaka, āsajjadānam nāma
somanassacittena appamattakam pi mahapphalaṃ hoti,
dāyakā” ti evam vatvā tam saññāpento imam gātham āha:

Silavante samāpajja
vippasannena cetasā
dānam deti sahattena
etaṃ Sambuddhavaṇṇitan ti,

„Tena hi, sukhito hohi!” ti vatvā pakkāmi.

So pana puriso „mayā kilantarūpassa tasitassa bhikkhuno attano abhuñjitvā bhattaṃ dinnan” ti somanassena yāvajīvaṃ anussaritvā atha kāle gate so kālaṃ katvā Tāvatiṃsabhavane dvādasayojanike kanakavimāne dibbaccharā-sahassasankhinne dibbaturiyasaṅghuṭṭhe vicittapaccattharaṇasanthate ratanamayapallaṅke tigāvutappamāṇasarīro saṭṭhisakaṭabhārālaṅkāro eko mahiddhiko mahānubhāvo devaputto hutvā nibbatti. Ath’ ekasmiṃ samaye Mahā-moggalānathero devaloke cārikaṃ caranto tassa vimānadvāre aṭṭhāsi. Devaputto paricārikehi ārocitaṃ therassa āgamanam sutvā saparivāro gantvā therassa pāde vanditvā katañjaliko aṭṭhāsi. Atha naṃ thero imaṃ gātham āha:

Uccam idaṃ mañithūpaṃ vimānaṃ,
 samantato dvādasayojanāni,
 kūṭāgārā sattasata ulārā
 veḷuriyathambā ruciratthatā subhā.

Deviddhipatto ’si mahānubhāvo,
 manussabhūto kiṃ akāsi puññaṃ
 ken’ āsi evaṃ jalitānubhāvo
 vaṇṇo ca te sabbadisā pabhāsati ?   ti.

So devaputto attamano
 Moggalānena pucchito
 paññaṃ puṭṭho viyākāsi
 yassa kammass’ idaṃ phalaṃ :

Ahaṃ manussesu manussabhūto
 disvāna bhikkhuṃ tasitaṃ kilantaṃ
 ekāha bhikkhaṃ paṭipādayissaṃ
 samaṅgibhattena tadā akāsi.

Tena me tādiso vaṇṇo,
 tena me idam ijjhati,
 uppajjanti ca me bhogā
 Ye keci manaso piyā.

Akkhāmi te, bhikkhu mahānubhāva,
 manussabhūto yam akāsi puññaṃ
 tena 'mhi evaṃ jalitānubhāvo
 vaṇṇo ca me sabbadisā pabhāsati ti.

Thero āha : „Evam eva, devaputta, ekabhikkham pi
 silavantesu somanassena dinnam mahapphalam eva hoti!”
 ti. Tassāj्jhāsayaṃ ñatvā so cattāri ariyasaccāni dassesi ;
 desanāvasāne devaputto accharāsahashehi saddhim sotā-
 pattiphale patiṭṭhāsi.

Thero tato āgantvā sabbaṃ pavattim Satthu ārocesi.
 Sathā puna devaputtassa purimakammaṃ kathento dham-
 maṃ desesi ; desanāvasāne tattha sannipatitaparisāya
 bahudhammābhisamayo ahoṣi. Evaṃ appamattakam pi
 dānaṃ somanassena dinnam saggasukhaṃ anubhavitvā
 mokkhasukhaṃ ca āvahati.

6. PRINCESS SUMANĀ.

„Sumanā rājakumārī” ti mahāsakkāraṃ katvā pat-
 thanaṃ ṭhapetvā evaṃ laddhanāmā rājakaññā.

Vipassī Sammāsambuddhe hi loke uppajjamāne tassa
 pitā Bandhumā rājā cintesi „mayhaṃ jeṭṭhaputto nikkha-
 mitvā Buddhho jīto, dutiyaputto aggasāvako, purohitaput-
 to dutiyasāvako, ime ca avasesā bhikkhū gihikāle pi may-

ham puttam eva parivāretvā vicariṃsu, ime pubbe pi idāni pi mayham eva bhārā, aham eva te catuhi paccayehi upaṭṭhahissāmi, aññesaṃ okāsaṃ na dassāmi ” ti. Tato vihāradvāraḥkoṭṭhakato paṭṭhāya yāva rājagehadvārā ubhosu passesu khadirapākāraṃ kāretvā vatthehi paṭicchādāpetvā upari chādāpetvā suvaṇṇatāraḥkavacittāṃ samolambitā tālakkhandaḥmattaṃ vividhaṃ pupphadāmaṃ kāretvā heṭṭhābhūmiyaṃ cittatharaḥhehi santharāpetvā anto ubhosu passesu mālāsāñcite puṇṇaghaṭe sakalamaggaṃ vāsathāya gandhantare pupphāni pupphantare gandhe paṭṭha-petvā Bhagavato kālaṃ ārocāpesi. Bhagavā bhikkhusaṃghaparivuto antosaṇiyyā va rājagehaṃ gantvā bhattakiccaṃ katvā vihāraṃ paccāgacchati; añño koci daṭṭhum pi na labhati. Nāgarā cintesum „ajja Satthu loke uppannassa sattamāsādhikāni sattaṣaṃvaccharāni, mayaṃ ca daṭṭhum pi na labhāma pageva bhikkhaṃ vā dātuṃ pūjaṃ vā kātuṃ dhammaṃ vā sotum, rājā sayam eva upaṭṭhahati, Satthā ca uppajjamāno sadevakassa atthāya hitāya uppanno, na hi rañño va, nirayo uṇho aññesaṃ niluppalavanasadiso, tasmā rājānaṃ vadāma, sace no Satthāraṃ deti icc’ etaṃ kusālaṃ, noce deti rañño saddhiṃ yujjhivā pi saṅghaṃ gahetvā dānādini puññāni karomā ti; na sakkā kho pana suyuddhā nāgareh’ eva evaṃ kātuṃ, ekaṃ jeṭṭhapurisaṃ pi gaṇhā-mā ” ti te senāpatiṃ upasankamitvā tass’ etaṃ atthaṃ ārocetvā „sāmi, kiṃ amhākaṃ pakkho hosi udāhu rañno ? ” ti āhaṃsu.

So „ahaṃ tumhākaṃ pakkho homi, api ca kho pana paṭhamadiyaso mayhaṃ dātabbo ” ti, te sampaticchimsu. So rājānaṃ upasankamitvā „nāgarā, deva, tumhākaṃ

riyā rodamānā dhītaram pañcahi kumārikāsatehi saddhim
 kīṭitvā āgataṃ āha: „Sace, amma, tava pitā jiveyya ajjā-
 haṃ paṭhamataram Dasabalaṃ bhojeyya!” ti. Sā taṃ
 āha: „Amma, mā cintayi, ahaṃ tathā karissāmi yathā
 Buddhapamukho bhikkhusaṅgho amhākaṃ paṭhamaṃ bhik-
 khaṃ bhuñjissatī” ti. Tato satasahassagghaṇikāya kaṃ-
 sapātiyā nirūdakapāyāsaṃ pūretvā sappimadhusakkharāhi
 abhisankharitvā aññissā pātiyā paṭikujjitvā taṃ sumana-
 mālāguḷehi parikkhipitvā mālāguḷasadisam katvā Bhagavato
 gāmaṃ pavesanavelāya sayam eva ukkhipitvā dhātigaṇa-
 parivutā gharā nikkhamitvā antarāmagge senāpatino upa-
 ṭṭhākā „amma, mā agamā” ti vadanti. Mahāpuññā nāma
 manāpakathā honti, na ca tesam punappunaṃ bhaṇantānaṃ
 kathā paṭikkhipitum sakkā honti. Sā „cūlapitā, mahāpitā,
 mātulā, kissa tumhe gantum na dethā?” āha. „Senāpatinā
 ‘aññassa kassaci khādaniyaṃ bhojaniyaṃ dātum mā dethā’
 ṭhapitā ’mha, ammā” ti. „Kim pana me hatthe khādani-
 yaṃ bhojaniyaṃ passathā?” ti. „Mālāguḷam passāmā” ti.
 „Kim tumhākaṃ senāpati mālāpūjaṃ pi kātum na detī?”
 ti. „Deti, ammā” ti. „Tena hi, apethā!” ti. Bhaga-
 vantaṃ upasankamitvā „mālāguḷam gaṇhatha, Bhagavā” ti
 āha. Bhagavā ekaṃ senāpatissa upaṭṭhākaṃ oloketvā
 mālāguḷam gaṇhāpesi. Sā Bhagavantaṃ vanditvā „bhavā-
 bhinibbattiyaṃ me satiparitassanañjīvitam nāma mā hotu,
 ayaṃ sumanamālā viya nibbattanibbattaṭṭhāne piyā ca
 homi nāmena ca ‘Sumanā’ yevā!” ti patthanaṃ katvā
 Satthārā „sukhinī hohī!” ti vuttā vanditvā padakkhiṇaṃ
 katvā pakkāmi.

Bhagavā pi senāpatissa gehaṃ gantvā paññattāsane nisīdi; senāpati yāguhattho upagañchi; Satthā pattam pidaḥi. „Nisinno, bhante, bhikkhusaṅgho” ti. „Atthi no eko antarāmagge piṇḍapāto laddho” ti. Te mālāgule apantvā piṇḍapātam addasa. Cūlapaṭṭhako āha: „Sāmi, ‘mālā’ ti maṃ vatvā mātugāmo vañcesi” ti. Pāyāso Bhagavantam ādim katvā sabbabhikkhūnam pahosi. Senāpati attano deyyadhammam adāsi. Satthā bhattakiccam katvā maṅgalam vatvā pakkāmi. Senāpati „kā nāma sā piṇḍapātam adāsi?” ti pucchi. „Seṭṭhidhītā, sāmi” ti. „Sappaññā itthi, evarūpāya ghare vasantiyā purisassa saggasampatti nāma na dullabhā” ti tam ānetvā jeṭṭhakaṭṭhāne ṭhapesi. Sā pitugehe ca senāpatigehe ca dhanam gahetvā yāvatāyukam Tathāgatassa dānam datvā puññāni katvā tato cutā kāmāvacaradevaloke nibbatti; nibbattakhaṇe yeva jāṇumattena odhinā sakaladevalokam pūraya-mānam sumanavassam vassi; devatā „ayam attanā va attano nāmam gahetvā āgatā” ti ‘Sumanādevadhītā’ tv eva ‘ssā nāmam akaṃsu.

Sā ekanavutikappe devesu ca manussesu ca saṃsaranti nibbattanibbattaṭṭhāne avijahitasumanavassā ‘Sumanā’ tv eva nāmam ahosi. Imasmiṃ pana kā’e Kosalarañño agga-mahesiyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi; tā pi pañcasata-kumārikā tam divasaṃ yeva tasmim tasmim kule paṭisandhiṃ gahetvā ekadivase yeva sabbā mātukucchito nikkhamimsu. Tam khaṇaṃ ñeva jāṇupparamāṇena odhinā sumanavassam vassi. Tam disvā rājā „pubbe katābhiniharā esā bhavissati” ti tuṭṭhamānaso „dhītā me attanā va attano nāmam gahetvā āgatā” ti ‘Sumanā’ tv eva ‘ssā nāmam

katvā „mayhaṃ dhītā na ekikā va nibbattissatī” ti nagaraṃ vicināpento ‘pañcadārikāsātāni jātā’ ti sutvā sabbā attanā va posāpesi „māse mīse sampatte ānetvā mama dhītu dassethā” ti āha. „Evam esā mahāsakkāraṃ katvā patthanaṃ paṭṭhapetvā evaṃ laddhanāmā” ti veditabbā.

Tassā sattavassikakāle Anāthapiṇḍikena vihāraṃ niṭṭhāpetvā Tathāgataṃ dūte pesite Satthā bhikkhusanghaparivāro Sāvattihī agamāsi. Anāthapiṇḍiko gantvā rājānaṃ evam āha : „Mahārāja, Satthū idhāgamaṇaṃ amhākaṃ pi maṅgalaṃ, tumhākaṃ pi maṅgalaṃ eva, Sumanāṃ rājākumārīṃ pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ puṇṇaghaṭe ca gandhamālādīni ca gāhāpetvā Dasabalassa paccuggamaṇaṃ pesethā” ti. Rājā „sādhu, mahāseṭṭhi” ti tathā akāsi. Sā pi raññā vuttanayen’ eva gantvā Satthāraṃ vanditvā gandhamālādīhi pūjetvā ekamantaṃ aṭṭhāsi; Satthā tassā dhammaṃ desesi, sā pañcahi kumārikāsatehi saddhiṃ sotāpattiphale patitṭhāsi, aññāni pi pañcadārikāsātāni pañcamātugāmasātāni pañca upāsakasātāni tasmiṃ yeva khane sotāpattiphalaṃ pāpuṇṇsu; evaṃ tasmiṃ divase antarāmagge yeva dve sotāpannasahassāni jātāni.

7. A DISASTER IN MID-OCEAN.

Sambahulā kira samuddavāṇijā nāvāya samuddaṃ pakhandiṃsu. Tesāṃ khittasaravegena gacchantiyā nāvāya sattame divase samuddamajjhe mahantaṃ uppāṭikaṃ pātubhūtaṃ mahā ūmiyo utṭhahitvā nāvaṃ udakassa pūrenti; nāvāya nimujjamīnāya mahājano attano attano devatānaṃ nāmāni gahetvā yācanādīni karonto paridevi. Tesāṃ

majjhe eko puriso „atthi nu kho me evarūpe bhaye patitthā ?” ti āvajjento attano parisuddhāni saraṇāni c’ eva silāni ca disvā yogī viya pallaṅkam ābhujitvā nisīdi ; tam enaṃ itare abhayakāraṇaṃ pucchimsu. So „ambho, ahaṃ nāvaṃ abhirusaṇadivase bhikkhusaṅghassa dānaṃ datvā saraṇāni c’ eva silāni ca aggahesiṃ, tena me bhayaṃ n’ atthi” ti kathesi. „Kim pana, sāmi, etāni aññesaṃ pi vaṭṭatī ?” ti. „Āma, vaṭṭatī” ti. „Tena hi, amhākam pi deṭṭhā” ti. So te manusse sataṃ sataṃ katvā sattakoṭṭhāse akāsi, tato pañcasilāni adāsi. Tesu paṭhamāṃ sataṃ gopphakamatte udaye tṭhitāṃ aggahesi, duttiyāṃ jāṇumatte, tatiyāṃ kaṭimatte, catutthāṃ nābhimatte, pañcamaṃ thanamatte, chaṭṭhāṃ galappamāṇe, sattamaṃ mukhena loṇodake pavisaṇe aggahesi. So tesāṃ silāni datvā „aññaṃ tumhākaṃ paṭisaraṇaṃ nāma n’ atthi, silaṃ eva āvajjethā !” ti ugghosesi. Tāni pi sattasatāni tattha kālaṃ katvā āsanna kāle gahita silaṃ nissāya Tāvatisabhaṇe nibbattimsu.

8. VISĀKHĀ, THE MILLIONAIRE’S DAUGHTER.

„Yathāpi pupphaṇṇasimhā” ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Sāvattiyaṃ upanissāya Pubbārāme viharanto Visākhaṃ upāsikaṃ ārabha kathesi. Sā kira Aṅgaratṭhe Bhaddiyaṇagare Meṇḍakasetṭhiputtassa Dhanañjayaṇṇatṭhiṇo aggamaṇesiya Sumanāya deviyā kucchismiṃ nibbatti. Tassā sattavassika kāle Satthā Selabrāhmaṇādīnaṃ bodhaneyyabandhavānaṃ upanissayasampattiṃ disvā mahābhikkhusaṅghaparivāro cārikaṃ caramāno taṃ nagaraṃ pāpuṇi.

Tasmiñ ca samaye Meṇḍako gahapati tasmiñ nagarē pañcannāṃ mahāpuññānaṃ jeṭṭhako hutvā seṭṭhiṭṭhānaṃ karoti. Pañcamahāpuññā nāma: Meṇḍako seṭṭhī, Candapadumā nāma tass' eva jeṭṭhakabhariyā, tass' eva jeṭṭhaka-putto Dhanañjayo nāma, tassa bhariyā Sumanā devī nāma, seṭṭhissa dāso Puṇṇo nāmā ti. Na kevalaṃ ca Meṇḍakaseṭṭhī eva, Bimbisārarañño pana vijite pañca amitabhogā nāma ahesuṃ: Jotiyo, Jaṭilo, Meṇḍako, Puṇṇako, Kākavaliyo ti.

Tesu ayaṃ Meṇḍakaseṭṭhī Dasabalassa attano nagaraṃ sampattabhāvaṃ ñatvā puttassa Dhanañjayaseṭṭhino dhītaraṃ Visākhaṃ dārikaṃ pakkosāpetvā āha: „Amma, tuyham pi maṅgalaṃ, amhākaṃ pi maṅgalaṃ; tava parivārehi pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ pañcarathasatāni āruyha pañcadāsīsatehi parivutā Dasabalassa paccuggamanāṃ karohi” ti. Sā „sādhū!” ti paṭissuñitvā tathā akāsi. Kāraṇākāraṇesu pana kusalattā yāvatikā yānassa bhūmiṃ yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikā va Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Ath' assā cariyāvasena Satthā dhammaṃ desesi; sā desanāvasāne pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. Meṇḍakaseṭṭhī pi kho Satthāraṃ upasaṅkamitvā dhammakathaṃ sutvā sotāpattiphale paṭiṭṭhāya svātanāya niman-tetvā punadivase attano nivesane paṇiteṇa khādaniyena bhojaniyena Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisītva eten' eva upāyena aṭṭhamāsaṃ mahādānaṃ adāsi. Satthā Baddiyanagare yathābhirantaṃ viharitvā pakkāmi.

Tena kho pana samayena Bimbisāro ca Pasenadi Kosalo ca aññamaññabhaginipatikā honti. Ath' ekadivasaṃ Kosa-

larājā cintesi „Bimbisārassa vijitē pañca amitābhogā vasanti, mayham vijite eko pi tādiso n' atthi, yan nūnāham Bimbisārassa santikaṃ gantvā ekaṃ mahāpuññaṃ yāceyyan?" ti. So tattha gantvā raññā katapaṭisanthāro „kimkāraṇā āgamāsi?" ti puṭṭhō „tumhākaṃ vijite pañca amitābhogā mahāpuñña vasanti tato 'ekaṃ gahetvā gamissāmi' ti āgato 'mhi' ti, tesu me ekaṃ dethā " ti āha. „Mahākulāni amhehi cāletum na sakkā " ti āha. „Aham aladdhā na gamissāmi " ti āha. Rājā amaccehi saddhiṃ mantevā „Joti-ādīnaṃ mahākulānaṃ nāma paṭhaviyā cālanaśdisaṃ; Mendakamahāseṭṭhissa putto Dhanañjaya-seṭṭhi nāma atthi, tena saddhiṃ mantevā va paṭivaṇanaṃ te dassāmā " ti vatvā taṃ pakkosāpetvā „tāta, Kosalarājā, Dhanañjayaseṭṭhiṃ gahetvā va gamissāmi " ti vadati, tvaṃ tena saddhiṃ gacchā " ti. „Tumhesu pahipantesu gamissāmi devā " ti. „Tena hi, parivacchaṃ katvā gaccha, tāta " ti.

So attapo kattaḅbayuttakaṃ akāsi; rājā pi 'ssa mahantaṃ sakkāraṃ katvā „imaṃ ādāya gacchathā " ti Pasenadirājānaṃ uyyojesi. So taṃ ādāya Sāvattiyaṃ ekarattivāseṇa gacchanto ekaṃ phāsukaṭṭhānaṃ patvā nivāsaṃ gaṇhi. Atha naṃ Dhanañjayaseṭṭhi pucchi: „Idaṃ kassa hi vijitan?" ti. „Mayham, seṭṭhi " ti. „Kiva dūre ito Sāvatti?" ti. „Sattayojānamatthake " ti. „Antonagaram sambādham, amhākaṃ parijano mahanto, sace rocethā idh' eva vaseyyāma, devā " ti. „Sādhū!" ti sampatiṇchitvā tasmīṃ thāne nagaraṃ māpetvā tassa datvā āgamāsi. Tasmīṃ paḍese sāyaṃ vasanaṭṭhānaṃ gahitattā nagarassa 'Sāketan' t'eva nāmaṃ ahosi.

„Sāvatthiyam pi kho Migārasettthino putto Puṇṇavaḍḍhanakumārō nāma vayappatto ahosi. Atha nam mātāpitaro vadimsu: „Tāta, tava ruccanattthāne ekam dārikam upadhārehi” ti. „Mayham evarūpāya jaṭāyā kiccam n’ atthi” ti. „Putta, mā evam kari, kulam nāma aputtakam na tiṭṭhati” ti. So punappuna vuccamāno „tena hi pañca-kalyāṇasamannāgataṃ dārikam labhamāno tumbakam vacanam karissāmi” ti āha. „Kāni pan’ etāni pañcakalyāṇāni nāma tātā?” ti. „Kesakalyāṇam, mamsakalyāṇam, atṭhikalyāṇam, chavikalyāṇam, vayakalyāṇam” ti.

Mahāpuṇṇāya hi itthiyā kesā morakalāpasadisā hotvā muñcitvā vissattthā nivāsanantam paharitvā nivattitvā uddhaggā tiṭṭhanti, idam kesakalyāṇam nāma. Dantāvaranam bimbaphalasadisam vannasampannam samam suphassitam hoti, idam mamsakalyāṇam hoti. Dantā sūḷkā samā avivarā ussāpetvā ṭhapitavajirapanti viya samacchinnam saṅkhapattam viya ca sobhanti, idam atṭhikalyāṇam nāma. Kāḷiyā vannakādihi avilitto eva chavivanno siniddho nīlupaladāmasadiso hoti odātāya kaṇikārāpupphadāmasadiso ti, idam chavikalyāṇam nāma. Dasakkhattum vijātā pi kho pana sakkim vijātā viya avihatayobbanā yeva hoti, idam vayakalyāṇam nāma hoti.

Ath’ assa mātāpitaro atṭhuttarasatabrahmaṇe nimantetvā bhojetvā „pañcakalyāṇasamannāgatā itthiyo nāma hontī?” ti pucchimsu. „Āma, hontī” ti. „Tena hi, evarūpaṃ dārikam pariyesitum atṭha janā gacchantū” ti bahum dhanam datvā „āgatakalē vo kattabbam jānissāma, gacchātha, evarūpaṃ dārikam pariyesatha, dīṭṭhakalē ca imam pilandheyyāthā” ti satasahassagghaṇikam suvaṇṇamālāṃ datvā

uyyojesum. Te mahantamahantāni nagarāni gantvā pari-
 yesamānā pañcakalyāṇasamannāgataṃ dārikam adisvā
 nivattitvā āgacchantā vivaṭanakkhattadivase Sāketam
 anuppattā „ajja amhākaṃ kammaṃ nipajjissatī” ti cin-
 tayimsu. Tasmim kira nagare anusamvaccharam vivaṭa-
 nakkhattam nāma hoti. Tadā bahi anikkhamanakulāni pi
 parivārena saddhim gehā nikkhamitvā apaṭicchannena
 sarirena padasā va nadītiraṃ gacchanti. Tasmim divase
 khattiyamahāsālādinaṃ puttā pi attano samānajātikaṃ
 manāpaṃ kuladārikaṃ disvā „mālāguṇena parikkhipis-
 samī” ti taṃ taṃ maggaṃ nissāya tiṭṭhanti. Te pi brāh-
 maṇā naditīre ekaṃ sālāṃ pavisitvā aṭṭhamēu. Tasmim
 khane Visākhā paṇṇārasasoḷasavassuddesikā hutvā sab-
 bābharaṇapaṭimaṇḍitā pañcāhi kumārikāsatehi parivutā
 „nadim gantvā nahāyissāmī” ti taṃ padesaṃ pattā. Atha
 kho meggho utṭhahitvā pāvassi; pañcasatā kumārikāyo
 vegen’ āgantvā sālāṃ pavisiṃsu. Brāhmaṇā oloketā tāsū
 ekaṃ pi pañcakalyāṇasamannāgataṃ na passiṃsu. Visākhā
 pakatigamanen’ eva sālāṃ pāvīsi, vatthābharaṇāni temiṃsu.
 Brāhmaṇā tassā cattāri kalyāṇāni disvā dante passitukāmā
 „alasajātikā amhākaṃ dhītā, etissā sāmiko kaṇḍjikamat-
 tam pi na labhissati, maññe” ti aññamaññaṃ kathayimsu.
 Atha ne Visākhā āha: „Kim vadetha tumhe?” ti. „Taṃ
 kathema, ammā” ti. Madhuro kira tassā saddo kamsatā-
 lasaro viya niccharati. Atha ne puna madhurasaddena
 „Kimkāraṇā kathethā?” ti pucchi. „Tava parivāritthiyo
 vatthālankāre atemetvā vegena sālāṃ pavitṭhā, tuyhaṃ
 ettakaṃ thānaṃ vegena gamanamattam pi n’ atthi, vat-
 thābharaṇe temetvā āgatā ’sī ti, tasmā kathemā” ti.

„Tātā, evaṃ mā vadetha, ahaṃ etāhi balavatarā, kāraṇaṃ pana sallakkhetvā javena nāgatā 'mhi' ti. „Kim ammā ?” ti. „Tātā, cattāro janā javamānā na sobhanti, aparaṃ pi kāraṇaṃ atthi” ti. „Katame cattāro janā na sobhanti, ammā ?” ti. „Tātā, abhisitto rājā tāva sabbābharanapaṭimaṇḍito kacchaṃ bandhitvā rājaṅgaṇe javamāno na sobhati, kiṃ ? 'ayaṃ mahārājā gahapatiko viya dhāvati !’ ti aññadatthu garaṇaṃ labhati, saṇikaṃ gacchanto va sobhati ; rañño maṅgalaḥatthi pi alaṅkato javamāno na sobhati, vāranaliḥ hāya gacchanto va sobhati ; pabbajito javamāno na sobhati ; kiṃ ? 'ayaṃ samano gihī viya dhāvati !’ kevalaṃ garaṇaṃ eva labhati, mītagamanena pana sobhati ; itthi javamānā na sobhati ; kiṃ ? 'esā itthi puriso viya dhāvati !’ ti garahitabbā va hoti. Ime cattāro javamānā na sobhanti” ti. „Katamaṃ pana aparaṃ kāraṇaṃ, ammā ?” ti. „Tātā, mātāpitaro nāma dhītaṃ aṅgapaccāṅgāni saṇṭhāpetvā posenti, mayaṃ hi vikkīṇiyabhaṇḍaṃ nāma, amhe parakulaṃ pesanattāya posenti, sace javamānānaṃ dasākaṇṇe bhūmiyaṃ vā pakkhalitvā patitakāle hattho vā pādo vā bhijjeyya kulass’ eva bhārā bhaveyyāma, pasādhanabhaṇḍakam pana temetvā sukkhissati, imaṃ kāraṇaṃ sallakkhetvā na dhāvitā 'mhi tātā” ti.

Brāhmaṇā tassā kathaṃ kathanakāle dantasampattiṃ diṣvā „evarūpā no sampatti na diṭṭhapubbā !” ti tassā sādhuḥkāraṃ datvā „Amma, tuyhaṃ ev’ esā anucchavikā !” ti vatvā taṃ suvaṇṇamālaṃ pilandhayimsu. Atha ne pucchi „kataranagarato āgata ’ttha, tātā ?” ti. „Savatthito, ammā” ti. „Seṭṭhikulaṃ katarāṃ nāmā ?” ti. „Migārasēṭṭhī nāma, ammā” ti. „Ayyaputto ko nāmo ?” ti.

„Punnavaḍḍhanakumāro nāma, amma.” ti. „Sā „samāna-
 jātikam no kulam” ti adhiyāsetvā pitu sāsanaṃ pahini,
 „ambakam ratham pesentū” ti kiñcāpi hi sā āgamanakāle
 padasā āgata; mālaya pana pilandhanakālato paṭṭhāya
 tathā gantum nālabhanti, issaradārikā rathādihi gacchanti,
 itarā pakattiyānakam vā abhirūhanti chattam vā tālapā-
 nam vā upari karonti, tasmim asaṭi nivatthasātakāssa
 dasantaṃ ukkhipitvā amse khipanti eva; tassa pana pitā
 pañcarathasatāni pesesi. Sā saparivārā ratham abhiruyha
 gatā brāhmaṇā pi ekato gamimsu. Atha ne seṭṭhi pucchi:
 „Kuto āgata, tthā?” ti. „Sāvattitho, mahāseṭṭhi” ti.
 „Seṭṭhi, kataro nāmā?” ti. „Migāraseṭṭhi, nāma.”
 „Pūttako nāmo?” ti. „Punnavaḍḍhanakumāro nāma.”
 „Dhanam kittakam?” ti. „Cattālisakoṭṭhiyo, mahāseṭṭhi”
 ti. „Dhanam tava amhāham dhanam upādāya kakaṇika-
 thāniyaṃ, dārikāya pana ārakhamattāya laddhakālato
 paṭṭhāya kim aññena kāraṇenā?” ti adhiyāsesi. So
 tesam tesam sakkāram katvā ekadviham vasāpetvā uyyojesi.

Te Sāvattthiyam gantvā Migāraseṭṭhissa „laddhā no
 dārikā” ti ārocayimsu. „Kassa dhītā?” ti. „Dhanañja-
 yaseṭṭhino” ti. So „mahākulassa me dārikā laddhā, khip-
 pam eva nam ānetum vaṭṭati!” ti tattha gamanattham
 rañño ārocesi. Rājā „Mahākulam etam mayā Bimbisā-
 rassa saṅtikā ānetvā Sākete nivesitam; tassa sammānam
 katum vaṭṭati, aham pi āgamissāmi” ti āha. So „sā-
 dhu, devā” ti vatvā Dhanañjayaseṭṭhino sāsanaṃ pesesi:
 „Mayi āgacchante rājā pi āgamissati, mahantaṃ rājabalam,
 ettakāssa jabhassa kattabbayuttakam katum sakkhissasi
 na sakkhissasi?” ti. Itaro pi „sace dasa rājāno āga-

chanti, āgacchantū!" ti paṭisāsanam pesesi. Migāraseti-
 thī tāva mahante nagare gehagopakamattam thapetvā resā-
 janam ādāya gantvā adbhayo janamate thāne thatvā „āgata
 'mhā" ti sāsanaṃ pahīni. Dhanañjayasetthi bahupaṇ-
 nākāraṃ pesetvā dhītari saddhim mantesi: „Amma, sa-
 suro kira te Kosalarañño saddhim āgato, tassa katarage-
 haṃ paṭijaggitaḥham, rañño kataraṃ, uparājādinaṃ kata-
 rāṇi?" ti. Paṇḍitā setthidhītā vajiraggatikkhāṇiṇā
 kappasatasahassam patthitapatthanaṃ abhinihārasampānnā
 „sasurassa me asukaṃ gehaṃ paṭijaggatha, rañño asukaṃ
 uparājādinaṃ asukāṇi" ti samvidahitvā dīsakammakare
 pakkosīpetvā „ettakā rañño kattaḥḥkiccam karotha,
 ettakā uparājādinaṃ; hatthi-assādayo pi tumhe eva paṭi-
 jaggatha, assabandhādayo pi āgantvā maṅgalacchanaṃ
 anubhavissanti" ti samvidahi, kimkāraṇā? „mayam Vi-
 ākhāya maṅgalatthānaṃ gantvā na kiñci labhimha, assa-
 rakkhanaḍini karonto vicarimhā" ti keci vattum mā lab-
 himsū" ti.

Tam divasam eva Visākhāya pitā pañcasate suvaṇṇa-
 kāre pakkosāpetvā „dhātu me mahālatāpasādhanam nāma
 karothā" ti rattasuvannassa nikkhasahassam tadanurūpāni
 ca rajatamuttāpavālavajirādini dāpesi. Rājā katipahaṃ
 vasitvā va Dhanañjayasetthissa sāsanaṃ pahīni „nā sakkā
 setthi amhakaṃ bharanaṃ katum, dārikāya gamana-
 kālam jānātū" ti. „Vassakālo āgato, te na sakkā catu-
 māsam vicaritum, tumhakaṃ balakāyassa yaṃ sabbam
 tam mama bhāro, mayā pesitakāle devo gamissati" ti.
 Tato paṭṭhāya Sāketanagaram niccanakkhattam viya ahosi;
 rājānaṃ ādim katvā sabbesaṃ mālāgandhavatthādini paṭi-

yattān' eva, te janā cintayimsu „seṭṭhī ambhākam eva sakkāraṃ karotī” ti. Evaṃ tayo māsā atikkantā pasā-dhanam pana na tāva niṭṭhāti. Kammantādhiṭṭhāyikā āgantvā seṭṭhino ārocesuṃ „aññaṃ asantaṃ nāma n' atthi, balakāyassa pana bhattapacanaḍārūni na ppahotī” ti. „Gacchatha, tātā, imasmim nagare pariḷḷapabbattasālaḍāyo c'eva jīṇṇakāni ca gehāni gahetvā pacathā” ti evaṃ pacan-tānam pi adḍhamāso atikkanto tato puna pi „ḍārūni n' atthī” ti ārocayimsu. „Imasmim kāle na sakkā ḍārūni laddhuṃ, dussakotṭhāgārāni vivaritvā thūlasātakehi vaṭṭiyo katvā telacāṭisu temetvā bhattaṃ pacathā” ti. Te adḍha-māsam tathā akamsu; evaṃ cattāro māsā atikkantā pasā-dhanam pi niṭṭhitaṃ, asuttamayaṃ pasādhanaṃ, rajatena suttakiccaṃ karīmsu; taṃ sīse paṭimukkaṃ pādapitṭhiṃ gacchati; tasmim tasmim ṭhāne muddikā yojetvā katā, suvaṇṇamayā gaṇṭhikā honti, rajatamayā pāsakā; mattha-kamajjhe ekā muddikā, dvīsu kaṇṇapitṭhisu dve, galavā-ṭake ekā, dvīsu jattūsu dve, dvīsu kapparesu dve, dvīsu kaṭipassesu dve ti. Tasmim kho pana pasādhane ekaṃ moraṃ karīmsu, tassa dakkhiṇapakkhe suvaṇṇamayāni pañcapattasatāni ahesuṃ, vāmapakkhe pañcasattasatāni; tuṇḍaṃ pavāḷamayam; akkhini maṇimayāni, tathā gīvā ca piñcāni ca; pattanāḷiyo ratanamayā, tathā jaṅghāyo. Visākhāya matthakamajjhe pabbatakūṭe ṭhatvā naccana-mayūro viya khāyati, pattanāḷisahassassa saddo dibbasāṅ-gitaṃ viya pañcaṅgikaturiyaghoso viya ca pavatteti; san-tikaṃ upagatāya yeva tassā amorabhāvaṃ jānanti. Pasā-dhanaṃ navakoṭi-agghanaṃ ahoṣi, satasahassaṃ hattha-kammamūlaṃ diyittha.

Kissa pana nissandena tāt' etaṃ pasādhanāṃ laddhaṃ ?
ti. Sā kira Kassapa-Buddhakāle visatiyā bhikkhusahassā-
naṃ cīvarasāṭakaṃ datvā suttam pi sūciyo pi rajanaṃ pi
attano santakam eva adāsi; tassa cīvaradānassa nissandena
imaṃ pasādhanāṃ labhi. Itthinaṃ hi cīvaradānaṃ mahā-
latāpasādhanabhaṇḍena matthakaṃ pappoti, purisānaṃ
iddhimayapattacīvarena ti.

Evam mahāseṭṭhi catuhi māsehi dhītu parivacchakaṃ
katvā tassā deyyadhammaṃ dadamāno kahāpanapūrāṇi
pañcasakaṭasatāni adāsi, suvaṇṇabhājanapūrāṇi pañcasaka-
ṭasatāni, rajatabhājanapūrāṇi pañca, tambabhājanapūrāṇi
pañca, paṭṭavattha-koseyyavatthapūrāṇi pañcasakaṭasatāni,
sappipūrāṇi pañca, sāliṇḍulapūrāṇi pañca, naṅgalaphā-
lādi upakaraṇapūrāṇi pañcasakaṭasatāni; evam kira 'ssa
ahosi „mama dhītuyā gataṭṭhāne 'asukena nāma me attho'
ti mā parassa gehadvāraṃ paṇiṇi" ti tassā sabbūpakara-
ṇāni dāpesi; ekekasmim rathe sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā
tisso tisso vaṇṇadāsiyo ṭhapetvā pañcarathasatāni adāsi,
'etaṃ nahāpentiyo bhojentiyo alaṅkarantiyo vicarathā' ti
diyaddhasahassā paricārikā adāsi.

Ath' assa etad ahosi „mama dhītu gāvo dassāmi" ti, so
purise āṇāpesi „gaccha, bhane, cūlavajassa dvāraṃ viva-
ritvā tisu gāvutesu tisso bheriyo gahetvā tiṭṭhatha, puthulato
usabhamattatṭhāne ubhosu passesu tiṭṭhatha, 'gāvīnaṃ tato
paraṃ gantuṃ mā diyitthā' ti evam ṭhitakāle bherisaṇṇāṃ
kareyyāthā" ti. Te tathā karimsu. Te gāvīnaṃ vajato
nikkhamitvā gāvutaṃ gatakāle bherisaṇṇāṃ akaṃsu, puna
aḍḍhayaḍḍhayaṃ gatakāle akaṃsu, puna tigāvutaṃ gatakāle,
puthulato gamanaṃ ca nivāresuṃ. Evam dighato tigāvute

puthulato usabhamattatthāne gāviyo aññamaññaṃ nighaṃsantiyo atthamṣu. Mahāseṭṭhi „mama dhītu ettakā gāvo alaṃ, dvāraṃ pidahathā!” ti vajadvāraṃ pidhāpesi. Tasmiṃ pihite Visākhāya puññaphalena balavagāvo ca dhenuyo ca uppatitvā uppatitvā nikkhamimṣu, manussānaṃ vārentānaṃ vārentānaṃ eva saṭṭhisahassā balavagāvo saṭṭhisahassā ca dhenuyo nikkhantā tattha balavavacchā tāsāṃ dhenūnaṃ usabhā ahesuṃ.

Kassa pana nissandena evaṃ gāvo gatā? ti. Nivārentānaṃ nivārentānaṃ dinnadānassa. Sā kira Kassapasammāsambuddhassa kāle Kikissa rañño sattannaṃ dhītānaṃ kaṇiṭṭhā Saṅghadāsi nāma hutvā vīsatiyā bhikkhusahassānaṃ pañcagorasadānaṃ dadamānā daharānaṃ ca sāmaṇe-rānaṃ ca hatthaṃ pidahitvā „alaṃ! alaṃ!” ti vārentānaṃ pi „idaṃ madhuraṃ, idaṃ manāpan!” ti adāsi; evaṃ tassa nissandena vāriyamānā pi gāvo nikkhamimṣu.

Seṭṭhinā ettakassa dhanassa dinnakāle seṭṭhibhariyā āha: „Tumhehi mayhaṃ dhītu sabbaṃ saṃvidahitaṃ, veyyāvaccakarā pana dāsadāsiyo na saṃvidahitā, kimkāraṇā?” ti. „Mama dhītari sasnehanisnehānaṃ jānanatthaṃ; ahaṃ hi tāya saddhiṃ agacchamānake gīvāya gahetvā no pahiṇāmi, yānaṃ āruya gamanakāle evaṃ pana ‘etāya saddhiṃ gantukāmā gacchantu, mā agacchantukāmā’ ti vakkhāmi” ti. Atha „sve mama dhītā gamissati” ti gabbe nisinno dhītaraṃ samīpe nisidāpetvā „amma, patikule vasantiyā nāma imaṃ ca imaṃ ca ācāraṃ rakkhituṃ vaṭṭati” ti ovādaṃ adāsi. Ayam pi Migāraseṭṭhi antaragabbhe nisinno pana Dhanañjayaseṭṭhino ovādaṃ assosi. So pi

setṭhī dhītaraṃ evaṃ ovadi: „ Amma, patikule vasantiyā nāma anto-aggi bahi na niharitabbo ; bahi-aggi anto na ppa-vesetabbo ; dadantass' eva dātabbaṃ ; adadantassa na dātabbaṃ ; dadantassā pi adadantassāpi dātabbaṃ ; sukhaṃ nisi-ditabbaṃ ; sukhaṃ bhuñjitabbaṃ ; sukhaṃ nipajjitabbaṃ ; aggi paricaritabbo ; antodevatā namassitabbā ” ti idaṃ dasavidhaṃ ovādaṃ datvā punadivase sabbaseniyo sannipā-tetvā rājasenāya majjhe aṭṭha kuṭumbike pāṭibhoge gahetvā „ sace me gataṭṭhāne dhitu doso uppajjati tumhehi sodhe-tabbo ” ti vatvā navakoṭi-agghaṇakena mahālatāpasādhane-na dhītaraṃ pasādhettvā nahānacunṇamūlakam catupañṇasa-koṭidhanaṃ datvā yānaṃ āropetvā Sāketassa samantā attano santakesu Anurādhapuramattakesu cuddasasu bhatta-gāmesu āṇaṃ carāpesi „ mama dhītaraṃ saddhiṃ gantūkāmā gacchantū ” ti. Te saddaṃ sutvā va „ amhākaṃ ayyāya gamanakāle kiṃ amhākaṃ idhā ! ” ti cuddasa gāmakā kañci asesetvā nikkhamiṃsu. Dhanañjayasetṭhī pi rañño ca Migāraseṭṭhino ca sakkāraṃ katvā thokaṃ anugantvā tehi saddhiṃ dhītaraṃ uyyojesi.

Migāraseṭṭhī sabbapacchato yānake nisīditvā gacchanto balakāyaṃ disvā „ ke nāma ete ? ” ti pucchi. „ Suṇisāya vo veyyāvaccakarā dāsīdāsā ” ti. „ Ettake ko posessati ? Po-thetvā ne palāpetha, apalāyante ito karothā ! ” ti. Visākhā pana „ apetha, mā vāretha, balam eva balassa bhattaṃ ṇassati ! ” ti āha. Setṭhī evaṃ vutte pi „ amma, n' atthi amhākaṃ eteh' attho ; ko ete posessati ? ” ti ledḍudaṇḍā-dīhi pothāpetvā palātāvasesake „ alaṃ amhākaṃ etta-kehi ” ti gahetvā pāyāsi. Atha Visākhā Sāvatthinagarad-vāraṃ pattakāle cintesi „ paṭicchanne yānasmiṃ nu kho

nisīdityā pavisāmi udahu rathe thatvā ?” ti. Ath’ assā etad ahosi „paṭicchannayānakena me pavisantiyā mahāla-
tāpasādhanassa viseso na paññāyissati” ti sā sakalanaga-
rassa attānaṃ dassenti rathe thatvā nagaraṃ pāvisi. Sā-
vatthivāsino Visākhāya sampattiṃ disvā „esā kira Visā-
khā nāma evarūpā ayaṃ sampatti etissā va anucchavikā !”
ti āhaṃsu. Iti sā mahāsampattiyā seṭṭhino gehaṃ pāvisi.
Gatadivase va ’ssā sakalanagaravāsino „amhākaṃ Dha-
nañjayasetthi attano nagaraṃ sampattānaṃ mahāsakkā-
raṃ akāsi” ti yathāsattiṃ yathābalaṃ paṇṇākāraṃ pahi-
ṇīmsu. Visākhā pahitapahitapaṇṇākāraṃ tasmīṃ yeva
nagare aññamaññesu kulesu sabbatthakam eva dāpesi, iti sā :
„Idaṃ mayhaṃ mātu detha, idaṃ pitu, idaṃ bhātu, idaṃ
bhaginiyā” ti tesāṃ tesāṃ vayānurūpaṃ piyavacanaṃ
vatvā paṇṇākāraṃ pesenti sakalanagaravāsino ñātike viya
akāsi.

Ath’ assā rattibhāgasamanantare ājaññaṇaḷavāya gab-
bhavutṭhānaṃ ahosi. Sā dāsihi saddhiṃ daṇḍapadipake
gāhāpetvā tattha gantvā vaḷavaṃ uṇhodakena nahāpetvā
telena makkhāpetvā attano vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi.

Migāraseṭṭhi puttassa āvāhamāṅgalaṃ karonto dhuravi-
hāre vasantam pi Tathāgataṃ amanasi karitvā dīgharattaṃ
naggasamanakesu paṭiṭṭhitena pemena codiyamāno „may-
haṃ ayyānaṃ pi sakkāraṃ karissāmi” ti ekadivasaṃ
anekasatesu navabhājanesu nirūdakapāyāsaṃ pacāpetvā
pañcasate acelake nimantāpetvā attano gehaṃ pavesetvā
„āgacchatu me suṇisā arahante vandatū” ti Visākhāya
sāsanaṃ pahīni. Sā ‘arahanto’ ti vacanaṃ sutvā sotā-

pannā ariyasāvikā haṭṭhatuṭṭhā hutvā tesam bhojanatṭhānam āgantvā te oloketvā „evarūpā hirottappavajjitā arahanto nāma honti kasmā maṃ sasuro pakkosāpesi?” ti, ‘dhi, dhi!’ ti seṭṭhim garahitvā attano vasaṇatṭhānam eva gatā. Acelakā naṃ disvā sabbe ekappahāren’ eva seṭṭhim garahiṃsu „kiṃ, tvaṃ gahapati, aññaṃ na lattha? Samanassa gotamassa sāvikaṃ mahākālakaṇṇiṃ idha pavesesi, vegenā taṃ imasmā gehā nikkaddhāpehi!” ti. So „na sakkā mayā imesaṃ vacanamatten’ eva nikkaddhāpetuṃ, mahākulassa dhītā” ti cintetvā „ayyā, dahaṛā nāma jānitvā vā ajānitvā vā kareyyuṃ; tumhe tuṇhi hothā!” ti te uyyojetvā mahārahe āsane nisīditvā suvaṇṇapāṭiyaṃ appodakaṃ madhupāyāsaṃ paribhuñjati.

Tasmiṃ samaye eko piṇḍapātikatthero piṇḍāya caranto taṃ nivesanaṃ pāvisi. Visākhā sasuraṃ vijayamānā ṭhitā taṃ disvā „sasurassa ācikkhituṃ na yuttan” ti yathā so theram passati evaṃ apāgantvā aṭṭhāsi. So pana bālo theram disvā pi apassanto viya hutvā adhomukho bhuñjat’ eva. Visākhā „theram disvā pi me sasuro saññaṃ na karoti” ti ṇatvā „aticchatha, bhante, mayhaṃ sasuro purānaṃ khādati!” ti āha. So nigaṇṭhehi kathitakāle adhi-vāsetvā pi nisinno „purānaṃ khādati!” ti vuttakkhaṇe yeva hatthaṃ āpanetvā „imaṃ pāyāsaṃ ito haratha! Etaṃ imasmā gehā nikkaddhatha! Ayaṃ kho maṃ evarūpaṃ maṅgalakāle asucikhādakaṃ nāma karoti” ti āha. Tasmiṃ kho pana nivesane sabb’ eva dāsakammakārā Visākhāsan-takā va : ko naṃ hatthe vā pāde vā gaṇhissati? Mukhena kathetuṃ samattho pi n’ atthi. Visākhā sasurassa kathaṃ sutvā āha : „Tāta, nā ettaken’ eva mayaṃ nikkhamāma,

nâham tumhehi udakam tilthato kumbhadāsī viya ānītā ; dharamānakamātāpitunnam dhītaro nāma na ettaken' eva nikkhamanti. Eten' eva me kāraṇena pitā idhāgamana-kāle aṭṭha kuṭumbike pakkosāpetvā 'sace me dhītu doso' uppajjati sodheyyāthā,' ti vatvā maṃ tesam hatthe ṭhapesi. Te pakkosāpetvā mayham dosādosam sodhāpethā!" ti. Setṭhi „esā kalyāṇam katheti" ti aṭṭha kuṭumbike pakkosāpetvā „ayam dārikā maṅgalakāle nisīditvā suvaṇṇapāṭiyam nirūdakapāyāsam paribhuñjantaṃ maṃ 'asucikhādako ti vadati!' ti imissā dosam āropetvā imaṃ ito nikkadḍhathā" ti. „Evaṃ kira, ammā?" ti. „Nāham evaṃ vadāmi; ekasmiṃ paṇḍapāṭikatthere gharadvāre ṭhite sasuro me appodakam madhupāyāsam paribhuñjanto na manasi karoti; aham 'mayham sasuro imasmiṃ attabhāve puñṇam na karoti, purāṇapuñṇam eva khādati' ti cintetvā 'aticchatha, bhante, mayham sasuro purāṇam khādati' ti avacam; ettha me ko doso?" ti. „N'atthi. Amhākam dhītā yuttam katheti. Tam kasmā kujjhasi?" ti. „Ayyā, esa tāva doso mā hotu: ayam pana ekadivasam majjhima-yāme dāsīdāsaparivutā pacchāgeham agamāsi!" ti. „Evaṃ kira, ammā?" ti. „Tātā, nāham aññena kāraṇena gatā, imasmiṃ pana gehe ājīneyyavaḷavāya vijātāya saññam pi akatvā nisīditum nāma ayuttan ti daṇḍadīpikā gāhāpetvā dāsihi saddhim gantvā vaḷavāya vijātaparihāram kārapesiṃ" ti. „Ayya, amhākam dhītā tava gehe dāsihi pi akattabbakammaṃ karoti: tvaṃ ettha kam dosam passasi?" ti. „Ayyā, idhāpi tāva doso mā ti. Imissā pana pitā idhāgamana-kāle imaṃ ovadanto gulhapāṭicchanne dasa ovāde adāsi; tesam attham na jānāmi, tesam me attham kathetu.

Imassā pana pitā ‘anto-aggi bahi na nīharitabbā’ ti āha, sakkā nu kho amhehi ubhato paṭivissakagehānaṃ aggim adavā vasitun?” ti. „Evaṃ kira, ammā?” ti. „Tātā, mayhaṃ pitā na ete sandhāya kathesi, idaṃ pana sandhāya kathesi: ‘Amma, tava sasurasāmikānaṃ agunaṃ disvā bahi tasmim tasmim gehe thatvā mā kathesi; evarūpo aggī nāma n’atthi” ti. „Ayyā, etaṃ tava evaṃ hotu. Imissā pana pitā ‘bāhirato aggī na anto pavasetabbo’ ti āha, kim sakkā amhehi anto-aggimhi nibbute bāhirato aggim anāharitun?” ti. „Evaṃ kira, ammā?” ti. „Tātā, mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi, idaṃ pana sandhāya kathesi: ‘Sace pi paṭivissakagehesu itthiyo vā purisā vā sasurasāmikānaṃ agunaṃ kathenti tehi kathitaṃ āharitvā’ ‘asukā nāma tumhākam evaṃ evaṃ ca agunaṃ kathenti’ ti puna mā katheyyāsi; etena hi agginā sadiso aggī nāma n’atthi” ti. Evaṃ imasmim kāraṇe sā niddosā va ahosi, yathā ca ettha evaṃ sesesu pi; tesu pana ayaṃ adhippāyo:

Yaṃ pi hi tassā pītārā „ye dadanti tesam yeva dātabban” ti vuttaṃ „yācitakam upakaraṇam gahetvā ye paṭi-denti tesam yeva dātabban” ti sandhāya vuttaṃ.

„Ye na denti” ti idaṃ pi „yācitakam gahetvā na paṭi-denti tesam na dātabban” ti sandhāya vuttaṃ.

„Dadantassāpi adadantassāpi dātabban” ti idaṃ pana „daḍḍesu ñātimittesu sampattesu te paṭidātuṃ sakkonti vā nā vā dātuṃ eva vaṭṭati” ti sandhāya vuttaṃ.

„Sukhaṃ nisīditabban” ti idaṃ pi „sassusasurasāmi-ke disvā uṭṭhatabbatthāne nisīdituṃ na vaṭṭati” ti sandhāya vuttaṃ.

„Sukhaṃ bhuñjitabban” ti idaṃ pana „sassusasura-sā-mikehi puretaraṃ abhuñjitvā te parivisitvā sabbe pi laddhāladdhaṃ ñatvā pacchā sayāṃ bhuñjitum vaṭṭati” ti sandhāya vuttaṃ.

„Sukhaṃ nipajjitabban” ti idaṃ pi „sassusasurasā-mikehi puretaraṃ sayanaṃ āruyha na nipajjitabbaṃ, tesāṃ kattabbayuttakaṃ vattapaṭivattaṃ katvā pacchā sayāṃ nipajjitum yuttan” ti idaṃ sandhāya vuttaṃ.

„Aggi paricaritabbo” ti idaṃ pana sassum pi sasuram pi sāmikam pi aggikkhandhaṃ viya uragarājānaṃ viya ca katvā passitum vaṭṭati” ti sandhāya vuttaṃ.

„Antodevatā namassitabbā” ti idaṃ sassuṇ ca sasuraṇ ca sāmikaṇ ca devataṃ viya katvā daṭṭhum vaṭṭati” ti sandhāya vuttaṃ.

Evam seṭṭhi imesaṃ dasa ovādānaṃ atthaṃ sutvā paṭi-vacanaṃ apassanto adhomukho nisīdi. Atha naṃ kuṭumbikā „kiṃ, seṭṭhi, añño pi amhākaṃ dhitu doso atthi?” ti pucchimsu. „N’ atthi, ayyā!” ti. „Atha kasmā naṃ niddosaṃ akāraṇeṇa gehā nikkaddhāpesi?” ti evaṃ vutte pi Visākhā āha: „Tātā, kiñcāpi mayhaṃ sasurassa vaca-nena paṭhamam eva gamanaṃ na yuttaṃ, pitā pana me āgamanakāle mama dosādosāṃ sodhanatthāya maṃ tumhākaṃ hatthe ṭhapesi, tumhehi ca me niddosabhāvo ñāto, idāni ca mayhaṃ gantum yuttan!” ti dāsidāse „yānādini :ajjāpethā” ti āṇāpesi. Atha naṃ seṭṭhi te kuṭumbike gahetvā „amma, mayā ajānitvā kathitaṃ, khamāhi me!” ti āha. „Tātā, tumhākaṃ khamitabbaṃ tāva khamāmi; ahaṃ pana Buddhasāsane aveccappasannassa kulassa dhītā,

na mayam vinā Bhikkhusaṅghena vāttāma, sace mama ruciyā bhikkhusaṅgham paṭijaggitum labhāmi vasissāmi” ti. „Amma, tvaṃ yathāruciyā tava samaṇe paṭijaggā!” ti āha. Visākhā Dasabalam nimantāpetvā punādivase nivesanaṃ nivesesi. Naggasamaṇā pi Satthu Migāraseṭṭhino gehagamanabhāvaṃ sutvā gantvā gehaṃ parivāretvā nisidimsu. Visākhā dakkhiṇodakaṃ datvā „sabbo sak-kāro paṭiyādito, susaro me āgantvā Dasabalam parivisatū!” ti sāsanaṃ pesesi. Atha naṃ āgantukāmaṃ ājivakā „mā kho tvaṃ gahapati, samaṇassa Gotamassa santikaṃ gacchā!” ti nivāresuṃ. So „suṇhā me sayam eva parivisatū!” ti paṭisāsaṇaṃ paṇiṇi. Sā Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā niṭṭhite puna sāsanaṃ pesesi : „Sasuro me āgantvā dhammakathaṃ suṇātū” ti. Atha naṃ „idāni agamanaṃ nāma ativiya ayuttan” ti dhammaṃ sotukāmatāya gacchantam puna te āhaṃsu : „Tena hi, samaṇassa Gotamassa dhammaṃ suṇanto bahisāṇiyaṃ nisiditvā suṇāhi” ti puretaram eva ‘ssa gantvā sāniṃ parikkhipimsu, so gantvā bahisāṇiyaṃ nisīdi. Satthā „tvaṃ bahisāṇiyaṃ vā nisīda parakuḍḍe vā parasele vā paracakkavāle vā pana nisīda, ahaṃ Buddho nāma sak-komi taṃ mama saddaṃ sāvetun” ti mahājambukkhandhe gahetvā cāleno viya amatavassaṃ vassento viya ca dhammaṃ desetuṃ anupubbikathaṃ ārabhi.

Sammāsambuddhe ca pana dhammaṃ desente purato ṭhitā pi pacchato pi cakkavālasataṃ cakkavālasahassaṃ atikkamitvā ṭhitā pi Akaniṭṭhabbhavane ṭhitā pi „Satthā mañ ñeva oloketi, mayham eva dhammaṃ desetī!” ti vadanti. Satthā ‘mañ ñeva’ olokeno viya, tena tena sad-

dhim sallapanto viya ca hoti. Candûpamā kira Buddhā :
yathā cande gaganamajjhe ðhite 'mayham upari cando,
mayham upari cando' ti sabbasattānam khāyati, evamevañ
katthaci ðhitānam abhimukhe ðhitā viya khāyanti. Idam
kira tesam alaṅkatasisaṁ chinditvā añjita-akkhini uppā-
tētvā hadayamaṁsam ubbattetvā parassa dāsathāya Jāli-
yasadise putte Kaṇhājināsadise dhitaro Maddisadisā pajā-
patiyo pariccajitvā dinnadānassa phalaṁ.

Migāraseṭṭhi pi kho Tathāgatassa desanaṁ vinivaṭṭente
vinivaṭṭente bahisaṇiyam nisinno va sahasanayapaṭimaṇ-
ḍite sotāpatti-phale paṭiṭṭhāya acalasaddhāya samannāgato
tisu saraṇesu nikkaṅkho hutvā sāṇikaṇṇam ukkhipitvā
gantvā suṇhāya thanaṁ mukhena gahetvā „ tvaṁ me ajja
paṭṭhāya mātā! ” ti taṁ mātiṭṭhāne ṭhapesi. Sā pi tato
paṭṭhāya 'Migāramātā' nāma jātā. Pacchābhāge puttam
labhitvā 'Migāro' ti 'ssa nāmaṁ akāsi. Mahāseṭṭhi suṇhāya
thanaṁ vissajjetvā gantvā Bhagavato pādesu patitvā pāde
pāpihi ca parisambahanto mukhena ca paricumbanto
„ Migāro 'haṁ, bhante ” ti tikkhattum nāmaṁ sāvetvā
„ ahaṁ, bante, ettakaṁ kalam 'yattha nāma dinnam mahap-
phalan' ti na jānāmi, idāni me suṇisaṁ nissāya ñātam,
sabba-apāyadukkhā mutto 'mhi, suṇisā me imam geham
āgacchanti atthāya hitāya āgatā! ” ti vatvā imam gātham
āha :

So 'haṁ ajja pajānāmi
yattha dinnam mahapphalaṁ,
atthāya vata me bhaddā
suṇisā gharam āgatā ti,

Visākhā punadivasatthāya Satthāraṃ nimantesi, ath' assā punadivase pi sassu sotāpattiphalam patvā tato paṭṭhāya tam geham sāsanaṃ vivaṭadvāraṃ ahoṣi.

Tato seṭṭhī cintesi, „bahūpakārā me suṇisā, pasannākāraṃ assā karissāmi ti etissā hi bhāriyaṃ pasādhanam niccakaḷam pasādhetaṃ na sakkā, sallahukam assā divā ca ratto ca sabbiyāpathesu pasādhanayoggaṃ pasādhanam kāresāmi” ti sataṣaṣṣaḡghaṇikaṃ ghanamaṭṭakaṃ nāma pasādhanam kāretvā tasmim niṭṭhite Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā sakkaccaṃ bhojetvā Visākhaṃ soḷasahi gandhodaḡghaṭṭhehi nahāpetvā Satthu sammukhe ṭhapetvā pasādhetaṃ Satthāraṃ vandāpesi. Satthā anuṃmodanaṃ katvā vihāraṃ eva gato.

Visākhā pi tato paṭṭhāya dānādini puññāni karonti Satthu santikā aṭṭha vare labhitvā gāganatale candalekhā viya paññāyamānā puttadhītādīhi vuddhiṃ pāpuṇi. Tassā kira dasaputtā dasadhītaro ahesuṃ, tesu tesu ekekassa dasa dasa puttā ca dhītaro ca ahesuṃ, tesu tesu pi ekekassa dasa dasa puttā ca dhītaro cā ti evaṃ assā puttanaṭṭapaṇaṭṭasantaṇaṃvasena pavattāni viśādhikāni cattāri satāni aṭṭha ca pāṇasaṣṣāni ahesuṃ. Sayam viśāṃvassasataṃ aṭṭhāsi, sīse ca ekam pi phaliṃ nāma nāhoṣi, niccaṃ soḷasavassuddesikā viya ahoṣi. Tam puttanaṭṭapaṇivāraṃ vihāraṃ gacchantiṃ disvā „katamā ettha Visākhā?” ti paṭipucchitāro honti. Ye gacchantiṃ passanti „idāni thokaṃ gacchatu, gacchamānā va no ayyā sobhaṭi” ti cintenti; ye ṭhitaṃ nisinnaṃ nipannaṃ passanti „idāni thokaṃ nipajjatu, nipannā va no ayyā sobhaṭi” ti cintenti. Iti sā catusu iriyāpathesu

„asuka-iriyāpathesu nāma na sobhatti” ti na vattabbā ahoṣi. Pañcannaṃ kho pana hatthīnaṃ thāmaṃ dhāreti. Rājā „Visākhā kira pañcannaṃ hatthīnaṃ thāmaṃ dhāreti” ti sutvā tassā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sutvā āgamanavelāya thāmaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi; so soṇḍaṃ ukkhipitvā Visākhābhimukho agamāsi. Tassā parivāritthiyo pañcasatā ekaccā palāyimsu ekaccā naṃ parissajitvā „kim etan?” ti vutte „rājā kira te ayye thāmaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi” ti vadimsu. Visākhā idaṃ dīsvā „kim palāyitena? Kathan nu kho naṃ gaṇhissāmi?” ti cintetvā „sace naṃ gaḷhaṃ gaṇhissāmi nāseyyā” ti dvihi aṅgulihi soṇḍāyaṃ gaḥetvā paṭippanāmesi; hatthi sandhāretum saṇṭhātum nāsakkihi, rājāṅgane ukkuṭiko hutvā nipati. Mahājano sādhu-kāraṃ adāsi; sā saparivārā sotthinā gehaṃ agamāsi.

Tena kho pana samayena Sāvattiyaṃ Visākhā Migāramātā bahuputtā hoti bahunattā āroga-puttā āroga-nattā, abhimaṅgalasammātā; tāvata-kesu puttānattasahassesu eko pi antarāmarāṇaṃ patto nāma nāhosi, Sāvattivāsino maṅgalesu chanesu Visākhāṃ paṭhamāṃ nimantetvā bhojenti. Ath’ ekasmiṃ ussavadvase mahājane maṇḍitapasādhite dhammasavanāya vihāraṃ gacchante Visākhā pi nimanti-taṭṭhāne bhuñjitvā mahālatāpasādhanaṃ pasādhettvā mahājanena saddhiṃ vihāraṃ gantvā ābharaṇāni muñcitvā dāsīyā adāsi; yaṃ sandhāya vuttaṃ :

„Tena kho pana samayena Sāvattiyaṃ ussavo hoti; manussā alaṅkatapaṭiyattā ārāmaṃ gacchanti, Visākhā pi Migāramātā alaṅkatapaṭiyattā vihāraṃ gacchati. Atha

kho Visākhā Migāramātā ābharanāni muñcītvā uttarāsange gaṇṭhikaṃ bandhitvā dāsiyā adāsi „handa je, imaṃ bhaṇḍikaṃ gaṇhā” ti. Sā kira vihāraṃ gacchantī evarūpaṃ mahagghaṃ pasādhanam sīse paṭimukkaṃ yāva pādapiṭṭhiṃ alaṅkaranakaṃ alaṅkaritvā vihāraṃ pavisitum ayuttan ti taṃ muñcītvā bhaṇḍikaṃ katvā attano puññen’ eva nibbattāya pañcahatthithāmadharāya dāsiyā hatthe adāsi, sā eva gaṇhitum sakkoti, tena taṃ āha: „Amma, imaṃ pasādhanam gaṇha, Satthu santikā nivattanakāle pasādhes-sāmi nan” ti. taṃ pana datvā ghanamaṭṭapasādhanam pasādhetvā Satthāraṃ upasaṅkamitvā dhammaṃ assosi. Dhammasavanāvasāne Bhagavantaṃ vanditvā utthāya pakkāmi; sā pi ’ssā dāsi pasādhanam pamuṭṭhā. Dhammaṃ sutvā pana pakkantāya parisāya sace kiñci pamuṭṭhā hoti taṃ Ānandatthero paṭisāmeti; iti so taṃ divasaṃ mahālatāpasādhanam disvā Satthu ārocesi „bhante, Visākhāya pasādhanam pamussitvā gatā” ti. „Ekamantaṃ ṭhapehi, ānandā” ti. Thero taṃ ukkhipitvā sopānapasse laggetvā ṭhapesi. Visākhā pi Suppiyāya saddhiṃ „āgantukagamikagilānādīnaṃ kattabbavuttakaṃ jānissāmi” ti anto vihāre vicari. Tā pana upāsikāyo antovihāre disvā sappimadhutelādīhi atthikā pakatiyā va daharā ca sāma-nerā ca thālakādīni gahetvā upasaṅkamanti, tasmim pi divase tath’ eva karimsu. Ath’ ekaṃ gilānaṃ bhikkhuṃ disvā Suppiyā „ken’ attho ayyassā?” ti pucchitvā „paṭichādanīyenā” ti vutte „hotu, ayya, pesessāmi” ti; dutiyadivase kappiyaṃ alabhanti attano ūrumamsena kat-tabbakiccaṃ katvā puna Satthari pasādena pākatikasarirā va ahosi.

Visākhā pi gilāne ca dahare ca oloketvā aññena dvārena nikkhamitvā viharūpacāre ðhitā „amma, pasādhanam āhara, pasādhessāmi” ti āha. Tasmim khaṇe sā dāsī pamussitvā nikkhantabhāvaṃ ñatvā „ayye, pamuṭṭhā ’mhi!” ti āha. „Tena hi, gantvā ganhitvā ehi, sace pana mayham ayyena Ānandattherena ukkhipitvā aññasmim ðhāne ðapitam hoti mā āhareyyāsi, ayyass’ eva taṃ mayā pariccattan” ti. Jānāti kira sā „kulamanussānam pamuṭṭhabbandakam thero paṭisāmeti” ti tasmā evam āha, Thero pi taṃ dāsim disvā „kimattham āgatā ’si?” ti nucchitvā „ayyāva me pasādhanam pamussitvā gatā ’mhi” ti vutte „ekasmim me sopānapasse ðapitam, gaccha, naṃ ganhā” ti āha. Sā „ayva, tumhākam hatthena āmatṭhabbandakam mayham ayyāya anāharaṇīyam katan” ti vatvā tucchahatthā va gantvā „kim, ammā?” ti Visākhāva puṭṭhā tam attham ārocesi. „Amma, nāham mama ayyena āmatṭhabbandakam pilandhissāmi, pariccattam mayā; ayyānam pana paṭijaggitum dukkham, taṃ vissajjetvā kappivabbandam upanessāmi; gaccha, taṃ āharāhi” ti. Sā gantvā āhari.

Visākhā taṃ apilandhitvā va kammāre pakkosāpetvā agghāpesi, „navakoṭivo agghati, kāraṇanikam pana sata-sahassan” ti vutte pasādhanam vāne ðhapetvā „tena hi, taṃ vikkinathā” ti āha. „Tattakam dhanam datvā ganhitum na koci sakkhissati” tañ ca pasādhanam pasādhetum anucchavikā itthi nāma dullabā, paṭhavimaṇḍalasmim hi tisso va itthivo mahālatāpasādhanam labhiṃsu: Visākhā mahā-upāsikā, Bandhulamallasenāpatissa bhariyā, Mallikā Bārāṇasissetṭhinā dhitā” ti. Tasmā Visākhā sayam eva

tassa mūlaṃ datvā sataṣaḥassādhikā navakoṭiyo sakāṭe āropetvā vihāraṃ netvā Satthāraṃ vanditvā „bhante, mayhaṃ ayyena Ānandattherena mama paśāḍhanaṃ haṭṭhena āmaṭṭhaṃ, āmaṭṭhakālaṭo paṭṭhāya na sakkā taṃ mayhaṃ pilandhituṃ, ‘taṃ pana viṣajjetvā kappiyaṃ upanessāmi’ ti vikkiṇāpentī taṃ aññaṃ gaṇhituṃ samatthaṃ adisvā ahaṃ eva ‘ssa mūlaṃ gāhāpetvā āgatā; catusu paccayesu katarapaccayena upanāmemi, bhante?’ ti. „Pācīnadvāre saṅghassa vasaṇaṭṭhānaṃ kātuṃ te yuttaṃ, Visāke” ti. „Yuttaṃ, bhante” ti Visākhā tuṭṭhamānasā navakoṭiḥi bhūmim eva gaṇhi, aparāhi navakoṭiḥi vihāraṃ kātuṃ ārabhi.

Ath’ ekadivasaṃ Satthā paccusasamaye lokaṃ olokento devalokā cavitvā Bhaddiyanagare seṭṭhikule nibbattassa Bhaddiyassa nāma seṭṭhiputtassa upanissayasampattiṃ disvā Anāthapiṇḍikassa gehe bhattakiccaṃ katvā uttaradvārābhīmukho ahoṣi. Pakatiyā pi Satthā Visākhāya gehe bhikkhaṃ gaṇhitvā dakkhiṇadvārena nikkhamitvā Jetavane vasati, Anāthapiṇḍikassa gehe bhikkhaṃ gaṇhitvā pācīnadvārena nikkhamitvā Pabbārāme vasati; uttaradvārāṃ sandhāya gacchantañ ñeva Bhagavantam disvā “cārikaṃ pakkamissatī” ti jānanti. Visākhā pi taṃ divasaṃ „uttaradvārābhīmukho gato” ti sutvā va vegena gantvā vanditvā āha: „Cārikaṃ gantukāma’ttha, bhante?” ti. „Āma, Visāke” ti. „Bhante, ettakaṃ dhanam pariccajjitvā tumhākaṃ vihāraṃ kāremi, nivattatha, bhante!” ti. „Anivatagamaṇam idaṃ, Visāke” ti. Sā „addhā hetusampannam kiñci passati Bhagavā” ti cintetvā, „tena hi, bhante, mayhaṃ katākatavijājanakaṃ ekaṃ bhikkhuṃ nivattetvā

gacchathā" ti ārocesi. „Tassa pattam gaṇhi, Visākhe" ti. Sā kiñcāpi Āṇandattheram piyāyati „Mahāmogallānatthero iddhimā, etaṃ me nissāya kammaṃ lahuṃ nipajjissati" ti pana cintetvā therassa pattam gaṇhi. Thero Satthāram olokesi. Satthā „tava parivāre pañcasate bhikkhū gahetvā nivatta, Mogallānā" ti āha. So tathā akāsi. Tassānubhāvena paññāsasaṭṭhiyojanāni pi rukkhathāya ca pāsāṇathāya ca gatā mahantamahante rukkhe ca pāsāṇe ca gahetvā taṃ divasam eva āgacchanti, n' eva sakaṭe rukkhe ca pāsāṇe ca āropentā kilamanti, na akkhō bhañjati. Nacirass' eva dvebhūmakam pāsadam karimsu; heṭṭhābhūmiyam pañcagabbhasatāni, uparibhūmiyam pañcagabbhasatāni, gabbhasahassapaṭimaṇḍito pāsādo ahoṣi. Satthā navahi māsehi cārikam caritvā puna Sāvattim āgamāsi. Visākhāya pi pāsāde kammaṃ navahi eva māsehi niṭṭhitaṃ, pāsādakūṭam ghanakoṭṭimarattasuvanṇen' eva saṭṭhiudakaghaṭagaṇaṇakam kāresi.

„Satthā Jetavanavihāram gacchati" ti ca sutvā paccuggamanam katvā Satthāram attano viharam netvā paṭiñṇam gaṇhi „bhante, imam catumāsam bhikkhusaṅgham gahetvā idh' eva vasatha, pāsadam aham karissāmi" ti. Satthā adhiyāsesi; sā tato paṭṭhāya Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa vihāre eva dānam deti. Ath' assā ekā sahāyikā sahassaggaṇikam ekam vattham ādāya āgantvā „sahāyike, aham imam vattham tava pāsāde bhummattharaṇasaṅkhepena attharitikamā, attharaṇaṭṭhānam me ācikkhathā" ti āha. „Sahāyike, sace ty āham 'okaṣo n'atthi' ti vakkhāmi tvam 'me okāsam adātukamā' ti maññissasi, sayam eva pāsādassa dve bhūmiyā gabbhasahassaṃ ca oloketvā attha-

raṇaṭṭhānaṃ jānāhi” ti. Sā saḥassaggaṇakaṃ vatthaṃ gaheṭvā tattha vicaranti tato appataramūlaṃ vatthaṃ adisvā „nāhaṃ imasmiṃ pāsāde puññabhāgaṃ labhāmi!” ti domanassappattā ekasmiṃ ṭhāne rodanti aṭṭhāsi. Atha naṃ Ānandatthero disvā „kasmā rodasī?” ti pucchi; sā taṃ atthaṃ ārocesi. Thero „mā cintayi, ahaṃ te attharaṇaṭṭhānaṃ ācikkhissāmi” ti vatvā „sopānapādadhovanantare pādapuñchanakaṃ katvā attharāhi, bhikkhū pāde dhovitvā paṭhamaṃ tattha puñchitvā anto pavisissanti, evaṃ te mahapphalaṃ bhavissati” ti āha. Visākhāya kira taṃ asallakkhitaṭṭhānaṃ.

Visākhā cattāro māse antovihāre Buddhapamukhassa saṅghassa dānaṃ adāsi, osānadivase bhikkhusaṅghassa cīvarasāṭake adāsi, saṅghanavakena laddhacīvarasāṭakā saḥassaṃ agghimsu; sabbesaṃ pana pattāni pūretvā bhesajjaṃ adāsi; dānapariccāge navakoṭiyo agamaṃsu. Iti bhūmigahane navakoṭiyo, vihārakārāpane naya, vihāramahe navā ti sabbā pi sattavīsati koṭiyo sā Buddhasāsane pariccaji. Itthattabhāve ṭhatvā micchādiṭṭhikassa gehe vaṣaṃ mānā evarūpo pariccago nāma aññissā n’atthi.

Sā vihāramahassa niṭṭhitadivase vaddhamānakacchāyāya puttanaṭṭaparivutā „mayā pubbe paṭṭhitaṃ sabbam eva matthakaṃ pattan” ti pāsādaṃ anuparigacchanti pañcahi gāthāhi madhurasarena udānaṃ udānesi :

Kadāhaṃ pāsādaṃ rammaṃ
sudhāmattikalepanaṃ
vihāre dānaṃ dassāmi
saṅkappo mayha pūrito.

Kadāham mañcapīṭhañ ca
 bhisibimbohanāni ca
 senāsanabhaṇḍaṃ dassāmi
 saṅkappo mayha pūrito.

Kadāham salākabhattaṃ
 sucim maṃsūpāsevanam
 bhojanaṃ dānaṃ dassāmi
 saṅkappo mayha pūrito.

Kadāham kāsikaṃ vatthaṃ
 khomakappāsikāni ca
 cīvaradānaṃ dassāmi
 saṅkappo mayha pūrito.

Kadāham sappinavanītaṃ
 madhutelañ ca phāṇitaṃ
 bhesajjadānaṃ dassāmi
 saṅkappo mayha pūrito ti.

Bhikkhū tassā saddaṃ sutvā Satthu ārocayimsu „ bhante,
 amhehi ettake addhāne Visākhāya gāyitaṃ nāma na diṭṭha-
 pubbaṃ, sā ajja puttanaṭṭaparivutā gāyamānā pāsādaṃ
 anupariyāyati, kin nu c' assā pittaṃ kupitaṃ udāhu um-
 mattikā jātā ? ” ti. Satthā „ na, bhikkhave, mayhaṃ
 dhītā gāyati, attano pan' assā ajjhāsayo paripuṇṇo, sā
 ' patthitapatthanā me matthakaṃ pattā ” ti tuṭṭhamānasā
 udānaṃ udānenti vicarati ” ti vatvā „ kadā pana, bhante,
 tāya patthanā patthitā ? ” ti. „ Sunissatha, bhikkhave ? ” ti.
 „ Sunissāma, bhante ” ti vutte atītaṃ āhari.

„ Bhikkhave, ito kappasatasahassa matthake Padumuttaro nāma Buddho loka nibbatti; tassa vassasatasahassaṃ āyu ahoṣi, khiṇāsavānaṃ satasahassaṃ parivāro, nagaraṃ Hamsavati nāma, pitā Sunando nāma rājā, mātā Sujātā nāma devī. Tassa aggupaṭṭhāyikā ekā upāsikā aṭṭha vare yācitvā mātiṭṭhāne ṭhatvā Satthāraṃ catuhi paccayehi paṭijaggati, sāyapātaṃ upaṭṭhānaṃ gacchati. Tassā ekā saḥāyikā tāya saddhiṃ nibaddhaṃ vihāraṃ gacchati; sā tassā Sattharā saddhiṃ viśāsena kathanaṃ ca vallabhabhāvaṃ ca disvā „ kin nu kho katvā evaṃ Buddhānaṃ vallabhā honti? ” ti cintetvā Satthāraṃ pucchi: „ Bhante, esā itthi tumhākaṃ kim hoti? ” ti. „ Upaṭṭhāyikānaṃ aggā ” ti.

„ Bhante, kim katvā upaṭṭhāyikānaṃ aggā honti? ” ti. „ Kappasatasahassaṃ patthanaṃ patthetvā ” ti. „ Idāni patthetvā laddhuṃ sakkā, bhante? ” ti. „ Āma, sakkā ” ti. „ Tena hi, bhante, bhikkhusatasahassena saddhiṃ sattāhaṃ mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā ” ti āha. Satthā adhiyāsesi. Sā sattāhaṃ dānaṃ datvā osānadivase civarasāṭake datvā Satthāraṃ vanditvā pādamūle nipajjitvā „ bhante, nāhaṃ imassa dānassa phalena devissariyādinaṃ aññataraṃ patthemī, tumhādisassa paṇaṃ ekassa Buddhassa santike aṭṭha vare labhitvā mātiṭṭhāne ṭhatvā catuhi paccayehi paṭijaggitum samatthānaṃ aggā bhavēyyaṃ! ” ti patthanaṃ patthesi. Satthā „ samijjhissati nu kho imissā patthanaṃ? ” ti anāgataṃ āvajjento kappasatasahassaṃ oloketvā kappasatasahassapariyosāne Gotamo nāma Buddho uppajjissati, tadā tvaṃ Visākhā nāma upāsikā hutvā tassa santike aṭṭha vare labhitvā mātiṭṭhāne ṭhatvā catuhi paccayehi paṭijaggantā naṃ upaṭṭhāyikānaṃ aggā bhavissasi ” ti āha.”

„Tassā sā sampatti sveva laddhabbā viya ahosi. Sā yāvatāyukam puññam katvā tato cutā devaloke nibbattitvā devamanussesu saṁsaranā Kassapasammāsambuddhakāle Kikissa Kāsirañño sattannaṁ dhītānaṁ kaniṭṭhā Saṅghadāsī nāma hutvā parakulaṁ āgantvā tāhi bhaginīhi saddhiṁ digharattaṁ dānādīhi puññāni katvā Kassapasammāsambuddhassa pādamūle pi „anāgate tumhādisassa Buddhassa mātiṭṭhāne ṭhatvā catupaccayadāyikānaṁ aggā bhaveyyaṁ!” ti patthanaṁ akāsi. Tato patṭhāya pana devamanussesu saṁsaranā imasmim attabhāve Mendakaseṭṭhi-puttassa Dhanañjayaseṭṭhino dhītā hutvā nibbattā mayhaṁ sāsane bahūni puññāni akāsi. Iti kho bhikkhave, na mayhaṁ dhītā gāyati, patthitapatthanāya pana nippattim disvā udānaṁ udānesi” ti vatvā Satthā dhammaṁ desento „bhikkhave, yathā nāma cheko mālākāro nānapupphānaṁ mahantaṁ rāsim patvā nānappakāre mālāguṇe karoti, evamevaṁ Visākhāya nānappakārāni kusalāni kātum cittaṁ namati” ti vatvā imaṁ gātham āha:

yathāpi puppharāsimhā

kayrā mālāguṇe bahū,

evaṁ jātena maccena

kattabbaṁ kusalaṁ bahun ti,

Desanāvasāne bahū sotāpannādayo ahesum; desanā mahājanassa sātthikā jātā.

PART IV.

POETRY.

I.—SELECTIONS FROM THE LOKANĪTI.

1. Alasassa kuto sippaṃ,
Asippassa kuto dhaṇaṃ,
adhaṇassa kuto mittaṃ,
amittassa kuto sukhaṃ,
asukhassa kuto puññaṃ,
apuññaassa kuto nibbānaṃ ?
2. Sippaṃ samaṃ dhaṇaṃ n'atthi;
sippaṃ corā na gaṇhanti,
idha loke sippaṃ mittaṃ,
paraloke sukhāvahaṃ.
3. Appakaṃ nātimaññeyya,
citte sutaṃ nidhāpaye,
vammike udakabindū va
cirena paripūrati.
4. Khuddo ti nātimaññeyya,
vijjaṃ vā sippaṃ atha vā,
ekam pi pariyodātaṃ
jīvitakappakāraṇaṃ.

5. Paṇḍito sutasampanno
'yattha atthi' ti ce suto
mahussāhena taṃ ṭhānaṃ
gantabbaṃ va sutesinā.
6. Aputṭho paṇḍito bheri,
pajjunno hoti pucchito,
bālo puṭṭho aputṭho pi
bahum pi bhaṇate sadā.
7. Potthakesu ca yaṃ sippaṃ
parahatthesu yaṃ dhaṇaṃ,
yathākiece samuppanne
na taṃ sippaṃ, na taṃ dhaṇaṃ.
8. Appasuto sutaṃ appaṃ
bahum maññati, mānavā,
sindhūdakaṃ appassanto
kūpe toyaṃ va maṇḍuko.
9. N' atthi vijjāsamaṃ mittaṃ,
n' atthi byādhisamaṃ ripu,
n' atthi attasamaṃ pemaṃ,
na ca kammaṣamaṃ balaṃ.
10. Haṃso majjhe na kākānaṃ,
siho gunnaṃ na sobhate,
gadrabhamajjhe turaṅgo,
bālamajjhe ca paṇḍito.

11. Yāvajīvam pi ce bālo
paṇḍitaṃ payrupāsati
na so dhammaṃ vijānāti:
dabbī sūparasam yathā.
12. Muhuttam api ce viññū
paṇḍitaṃ payrupāsati
khippaṃ dhammaṃ vijānāti:
jivhā sūparasam yathā.
13. Apparūpo bahuṃ bhāso,
appapañño pakāsati,
appapūro ghaṭo khobhe,
appakhirā gāvī cale.
14. Hīnaputto rājamacco,
bālaputto ca paṇḍito,
adhanassa dhanam bahu:
purisānam na maññatha.
15. Caja dujjanasamsaggaṃ,
bhaja sādhusamāgamaṃ,
kara puññaṃ ahorattim,
sara niccaṃ aniccataṃ.
16. Yathā udumbarapakkā
bahi rattaka-m-eva ca
anto kimilasampunṇā,
evaṃ dujjanahaddayā.

17. Yathā pi panasapakkā
bahi kaṇṭaka-m-eva ca
anto amatasampannā,
evaṃ sujanahaddayā.
18. Siho nāma jighiccho pi
paṇṇādini na khādati,
siho nāma kiso c' āpi
nāgamamsaṃ na khādati.
19. Candanaṃ sītalaṃ loke,
tato cando va sītalo,
candanacandasītamhā
sādhuvākyam subhāsitaṃ.
20. Udeyya bhānu pacchime,
Merurājā nameyya pi,
sītalaṃ ca narakaggi,
pabbatagge ca uppalaṃ
vikase : na viparitaṃ
sādhuvācā kudācanaṃ.
21. Bhaṃmarā puppham icchanti,
guṇam icchanti sujjanā,
makkhikā pūtim icchanti,
dosam icchanti dujjanā.
22. Sunakho sunakham disvā
dantaṃ dasseti himsitum,
dujjano dujjanaṃ disvā
rosayaṃ himsam icchatī.

23. Mā ca vegena kiccāni
kāresi, kārapesi va :
sahasā kāritaṃ kammaṃ
mando pacchā 'nutappati.
24. Dukkho nivāso sambādhe
ṭhāne, asucisaṅkate,
tato arimhi apiye,
tato pi akataññunā.
25. Javena bhadraṃ jānanti
balibaddaṃ ca vāhena,
duhena dhenum jānanti :
bhāsamānena paṇḍitaṃ.
26. Dhanam appam pi sādhuṇaṃ
kūpe vāri va nissayo,
bahuṃ api asādhūnaṃ
na ca vāri va aṇṇave.
27. Āpaṃ pivanti no najjā,
rukkhā khādanti no phalaṃ,
vassanti kyaci no meghā,
paratthāya satam dhanaṃ.
28. Sappo duṭṭho, khalo duṭṭho,
sappā duṭṭhataro khalo :
mantosadhehi so sappo
khalo ken' upasammati ?

29. Yo bālo maññati bālyam
paṇḍito vāpi tena sō,
bālo ca paṇḍitāmānī
sa ve 'bālo' ti vuccatī.
30. Madhuvā maññati bālo
yāva pāpam na paccati,
yadā va paccatī pāpam
atha dukkhān nigacchati.
31. Ghare duṭṭho ca mūsiko,
vane duṭṭho ca vānaro,
sakūṇesu duṭṭho kāko,
duṭṭho naresu brāhmaṇo.
32. Dīghā jāgarato ratti,
dīgham santassa yojanam,
dīgho bālānam saṃsāro
saddhammam avijānatam.
33. Tilamattam paresam va
appadosaṇ ca passati,
nāḷikaram pi sadosam
khalajāto na passati.
34. Paṇḍitassa pasamsāya
daṇḍo bālena diyyate,
paṇḍito paṇḍiten' eva
vaṇṇito va, suvaṇṇito.

35. Luḍḍhaṃ atthena gaṇṇeyya,
thaddaṃ añjalikammunā,
chandānuvattiyā mulhaṃ
yathābhūtena paṇḍitaṃ.
36. Hitakāro paro bandhu,
bandhu pi ahito paro,
ahito dehajo byādhi,
hitaṃ āraññaṃ osadhaṃ.
37. Jāneyya pēsena bhaccaṃ,
bandhavo pi bhayāgate,
appakāsu tathā mittaṃ,
dāraṇi ca vibhavakkhaye.
38. Na visāse amittassa
mittaṇi cāpi na visāse :
kadāci kuppite mitte
saṃbaddosaṃ pakāseti.
39. Vahe amittaṃ khandheṇa
yāva kālaṃ anāgataṃ,
tam eva āgate kāle
sele bhinde ghaṭaṃ iva !
40. Inaseso aggiseso
satruśeso tath' eva ca
punappunaṃ vivaddhanti,
tasmā sesaṃ na kāraye.

41. Padumañ va mukhañ yassa
vācā candanasitalā
tādisañ no paseveyya :
hadāyesu haḷāhalañ !
42. Rogāture ca dubbhikkhe
vyasane ca satrugahe
rājadvāre susāne ca
sakhā tiṭṭhā sumittakā.
43. Sitaācvo bahumitto
pharusō appamittako,
upamā ettha ṇātabbā :
suriyacandarājunāñ.
44. Kokilānañ saddañ rūpañ,
nārīrūpañ patibbatā,
vijjā rūpañ arūpānañ,
khamā rūpañ tapassinañ.
45. Aputtakañ gharañ suññañ,
raṭṭhañ suññañ arājikañ,
asippassa mukhañ suññañ
sabbasuññañ daḷiddakañ.
46. Pakkhinañ balañ ākāso,
macchānañ udakañ balañ,
dubbalassa balañ rājā
kumārānañ rudāñ balañ.

47. Khamā jāgariyuṭṭhānaṃ
saṃvibhāgo dayikkhanā
nāyakassa guṇā ete,
icchītabbā saṭaṃ guṇā.
48. Sakiṃ vadanti rājāno,
sakiṃ samaṇabrāhmaṇā,
sakiṃ sappurisaṃ loke :
esa dhammo sanantano.
49. Akodhena kodhaṃ jine,
asādhunā ca asādhunā,
dānena ca macchariyaṃ,
saccenālikavādināṃ.
50. Anāgataṃ bhayaṃ disvā
dūrato parivajjaye,
āgataṃ ca bhayaṃ disvā
abhito hoti paṇḍito.

II.—SELECTIONS FROM THE DHAMMANĪTĪ.

1. Sabhāvasadisāṃ vākyāṃ
sabhāvasadisāṃ piyāṃ,
sabhāvasadisāṃ kodhaṃ
yo jānāti sa paṇḍito.
2. Nālabbham abhipatthenti,
naṭṭham pi na ca socare,
vippatyaṇ ca na muyhanti
ye narā te va paṇḍitā.

3. Dosam pi saṇe disvā
 guṇavādi vadanti na,
 na loko vijjamānam pi
 cande passati lañjanam.
4. Paṇḍito apuṭṭho bheri
 pajjunno hoti pucchito,
 bālo puṭṭho apuṭṭho pi
 bahum vikatthati so sadā.
5. Sabbam suṇāti sotenā,
 sabbam passati cakkhunā,
 na ca diṭṭham sutam dhīro
 sabb' icchitum arahati.
6. Attano manatāpaṇ ca
 ghare duccaritāni ca
 vañcanaṇ ca avamānam
 matimā na pakāsaye.
7. Rukkhā subhūmi nissāya
 pupphaphalam pavaddhati,
 sappūrisūpanissāya
 mahāpuññaṇ pavaddhati.
8. Analaso acaṇḍiko
 asaṭho suci saccavā
 aluddho atthakāmo ca
 tam uttam uttamo naro.

9. Padumaṃ va mukhaṃ yassa
vācā candanasītalā,
madhu tiṭṭhati jivhagge
hadayesu halāhalaṃ,
tādiṣaṃ no paseveyya,
taṃ mittam parivajjaye.
10. Bālo 'dha pāpakaṃ katvā
na taṃ chinditum ussahe,
kiṃ ? byagga-ādi gacchanto
na padaṃ makketum ussahe.
11. Ito hāsataṃ loka
kiñci tassa na vijjati:
'dujjano' ti c' ayaṃ āha
sujanaṃ dujjano sayam.
12. Na vinā paravādena
ramanti dujjano khalu ;
na sā sabbarase bhutvā
vinā 'suddhena tussati.
13. Asataṃ sampayogena
santo pi asanto bhava,
maggo kacavarayutto
ujum pi asādhu bhava.
14. Pūtimacchaṃ kusaggena
yō naro upanayhati,
kusā pi pūtim vāyanti:
evaṃ bālupasevanā.

15. Taggaraṇ ca palāsenā
yo naro upanayhati,
pattā pi gandham vāyanti :
evam dhirupasevanā.
16. Kāko duṭṭho sakunesu,
ghare duṭṭho ca mūsiko,
vānaro ca vane duṭṭho,
manussesu ca brāhmaṇo.
17. Ambuṃ pivanti no najjā,
rukkhā khādanti no phalaṃ,
megho kadāti no sassam :
paratthāya satam dhanam.
18. Vahe amittam khandhena
yāva kāle anāgate,
tam eva āgate kāle
bhinde kumbham va silāyam.
19. Paccakkhe garavo samse,
parokkhe mittabandhavo,
kammante ca dāsabhacce,
puttadāre samse mate.
20. Atisitam ati-unham
atisāyam idam ahu
iti viṣaṭṭhakammante
khaṇā accanti māṇave.
21. Jalappamāṇam kumudanālam,
kuluppamāṇam karaṇakammaṃ,
paññāpamāṇam kathitavākhyam,
bhūmippamāṇam tajjalatīnam.

22. Pathavībhūsanam Meru,
rattiyā bhūsanam sasi,
janānam bhūsanam rājā,
senānam bhūsanam gajo.
23. Kassako vāṇijo 'macco
samaṇo sutasilavā,
tesu vipulajātesu
raṭṭham pi vipulam siyā.
24. Mahārukkhassa phalino
āmaṃ chindati yo phalam,
rasaṇ c' assa na jānāti
bijaṇ c' assa vinassati.
25. Mahārukkhassa phalino
pakkaṃ chindati yo phalam,
rasaṇ c' assa vijānāti
bijaṇ c' assa na nassati.
26. Buddho paccekabuddho ca
arahā aggasāvako
mātā pitā garu satthā
dāyako dhammadesako,
paṇḍitehi ime dasa
na dubbhantī ti jāniyā.
27. Dosam parassa passati,
attadosam na passati,
tilamattam paradosaṃ,
nāḷikeram na passati !

28. Ārogyaṃ paramaṃ lābhaṃ,
santutṭhi paramaṃ dhaṇaṃ,
visāso paramaṃ ñāti,
nibbānaṃ paramaṃ sukhaṃ.
29. Kvāti bhāro samatthānaṃ,
kiṃ dūro byavahāriṇaṃ,
ko videso savijjānaṃ,
ko paro piyavādiṇaṃ ?
31. Dubbhikkho kaṣiṇo n' atthi
santānaṃ n' atthi pāpako,
mugassa kalaho n' atthi,
n' atthi jāgarato bhayaṃ.
32. Sabbadānaṃ dhammadānaṃ jīṇāti
sabbarasaṃ dhammarasaṃ jīṇāti,
sabbaratiṃ dhammarati jīṇāti
sabbadukkhaṃ taṇhakkhayaṃ jīṇāti.
33. Na hi dhammo adhammo ca
ubho samavipākino:
adhammo nirayaṃ neti,
dhammo pāpeti suggaṭtiṃ.
-

III.—SELECTIONS FROM THE RASAVĀHINĪ.

1. *Buddha's Name.*

1. "Buddho" ti vacanaṃ etaṃ
amanussānaṃ bhayāvahaṃ,
Buddhabhattikajantūnaṃ
sabbadā mudam āvahaṃ.

2. Yaṃ dukkhaṃ rājacorāri-
yakkhapetādisambhavaṃ
'nicchantena manussena
gantabbaṃ saraṇattayaṃ.
3. Yathāpi sikhino nādaṃ
bhujāṅgānaṃ bhayāvahaṃ,
evaṃ „Buddho” ti vacanaṃ
amanussānaṃ bhayāvahaṃ.
4. Yathā mantassa jappena
vilayaṃ yāti kibbisaṃ,
evaṃ „Buddho” ti vacanena
palāyanti piṣācaka.

2. *The Good Man.*

5. Yo mātaraṃ pitaraṃ vā
dhammena idha posati,
rakkhanti taṃ sadā devā
samudde vā thale pi vā.
6. Yo ve Buddhaṃ ca Dhammaṃ ca
Saṅghaṃ ca saraṇaṃ gato,
rakkhanti taṃ sadā devā
samudde vā thale pi vā.
7. Kāyena vācā manasā
sucaritaṃ caratidha yo,
pārenti taṃ sadā devā
samudde vā thale pi vā.

3. *Alms-giving.*

8. Dānaṃ tāṇaṃ manussānaṃ,
dānaṃ duggativāraṇaṃ,
dānaṃ saggassa sopānaṃ,
dānaṃ santikaraṃ paraṃ.
9. Icchiticchitadānena
dānaṃ cintāmaṇi viya,
kapparukkho va sattānaṃ,
dānaṃ bhaddaghaṭo viya.
10. Silavantassa dānena
cakkavattisirim pi ca
labhanti Sakkasampattiṃ,
tathā lokuttaraṃ sukhaṃ.
11. Saddhā va mūlaṃ dānassa,
saddhāmūlā hi sampadā,
saddhena katam appam pi
dānaṃ hoti akālikaṃ.
12. Dānaṃ nidānaṃ saggassa
nidhānaṃ anugāmikaṃ,
sabbalokavasikāraṃ
mantaṃ, taṃ paramosadhaṃ.
13. Āpadāsu sahāyo taṃ,
kāmaḍo maṇi-m-uttamo,
dānaṃ bhaddaghaṭo kāmaṃ,
dānaṃ ve surapādaṃ.

4. *Story of a Cowherd Boy.*

14. Eso Sihaladīpasmiṁ
Lankāpabbatasantike
Mahānissavhagāmasmiṁ
jāto gopāladārako.
15. Ekaḍā so kumārehi
saddh'ṁ gāvo carāpayam
tasmiṁ pabbatapādasmiṁ
giriḱaṇṇikavana 'ddasa.
16. Disvā supupphitaṁ kusumaṁ
chinditvāna bahuṁ tadā
kaṇḍaraṁ upasaṅkamma
sītalaṁ sikatātalaṁ,
17. Katvāna vālukāthūpaṁ
pūjetvā kusumaṁ tahiṁ,
ākiritvāna toyena,
katvā 'tapanivāraṇaṁ,
18. Vanditvāna apakkāmi.
Cuto so tāya jātiyā
imasmiṁ devaḷokasmiṁ
jāyitvāna manorame
19. Dibbakāmehi modanto
devissariyamaṇḍito
mahiddhiko ca so āsi:
pupphapūjāy' idaṁ phalaṁ.

5. *The Ways of the World.*

20. Mātā pitā ca bhātā ca
puttadārā ca nātakā
daḷiddam n'eva kāmenti:
evam lokesu dhammatā.
21. Akulīno pi ce bhogī
sadhanī vā 'tha so pabhū,
taṃ ve sabbe upāsanti:
evam lokesu dhammatā.
-

22. Khuddakam vā mahantaṃ vā
iṭṭhāniṭṭham kriyāvidhiṃ
mātāpitādivuddhānam
anuññāy' eva kāraye.
-

6. *The Evil Results of Destroying Life.*

23. Hatthapādādichejjaṇ ca
tāḍanaṇ ca kasādihi,
pāṇātipātī labhati
nakkasappād' upaddavaṃ.
24. Taruṇo va maraṇam yāti
sadā pāṇaharo naro:
mātukucchigato vāpi
bālo vā yobbane t̥hito.

25. Sisakkhikucchirogo ca
vaṇiko kacchuko kiso,
rogānam ākaro hoti
atekicch' osadhādihi.
26. Sadā viyogī sokī ca
puttadāresu ñātisu
pāṇātipātiko hoti
sadā ubbiggamānaso.
-

7. *The Evil Results of Lying.*

27. Laddhigūhanacittaṇ ca
vācā tad anulomikā,
vacanatthapaṭivedho ca :
musāvādo tivāṅgiko.
28. Dantoṭṭhamukhavekallaṃ
lālāpaggharaṇaṃ sadā,
badhirattaṇ ca mūgattaṃ
yāti satto musārato.
29. Madhuraṃ pi so vade vācaṃ
tan tu kaṇṇakaṭṭhorakaṃ,
hoti so appiyo vaco
jantuno alike rato.
30. Akataṃ abhāsitaṃ yaṇ taṃ
abhūtaṃ dosasaññitaṃ,
tass' eva rūhate so ca
daṇḍiyo hoti tāḍiyo.

31. Mātāpitā tassa vacaṃ
n' eva saddhenti sabbadā,
na rūhati tassa vaco
sabhādisu ca nindito.
32. Mukhato vāyate tassa
duggandho jātijātiyaṃ,
alikaṃ yo bhāsate vacaṃ
pecc' apāyesu paccati
-

8. *The Evil Results of Drinking Liquors.*

33. Yo majjaṃ pivāte jantu
pamādaṭṭhānasaññitā,
sa paccakkhe paratthe ca
dukkhaṃ vindati kakkhaṃ
34. Ajānanto khittacitto
bhava taṃ asuciṃ suciṃ,
garutabbe ajānanto
ummatto sunakho viya.
35. Sajane parijane h' eso
asaññato mahājaḷo
digambaro nīcavutti
hoti pānarato naro.

9. *A Young Warrior to his Parents.*

36. Mātāpitunnam pādāni
dāni vanditva sādaro
vattukāmo ahaṃ kiñci,
~~taṃ sunanto sammāhita.~~
37. Jino no pārami citvā
Buddho hutvā niruttaro,
lokābhivuddhīm katvāna
ito so sugatīm gato.
38. Tassa Dhammo ca Saṅgho ca
loke dīppati patthato,
Saggāpavaggasampattīm
tilokassa ~~adam~~ sadā.
39. Dharamano Jino gamma
Laṅkāyaṃ yakkh' upaddavaṃ
sametvā sāsanāṃ sammā
patiṭṭhāpesi attano.
40. Tad idaṃ nāsayuṃ dāni
Damilā kakkaḷā jaḷā,
bhindimsu buddharūpānī
cetiyaṇī ~~taḥim~~ taḥim,
chindimsu bodhirukkhe ca
jhāpesuṃ potthakānī ca.
41. Bhikkhūnaṃ bhikkhunīnaṃ ca
akāsuṃ kāyikaṃ dukkhaṃ,
bhindimsu pattachattāḍḍhīm
viheṭhesuṃ anādarā.

42. Mādisena samatthena
na yuttaṃ tam upekkhituṃ,
karonto rājupaṭṭhānaṃ
tena saddhiṃ mahabbalo
43. Ghātetvā damilaṃ senaṃ
khemaṃ katvāna Sihalaṃ
ciraṭṭhitaṃ karissāmi
Lokaṇāthassa sāsaṇaṃ.
-

10. *Duṭṭhagāmaṇi's Son.*

44. Duṭṭhagāmaṇibhūpassa
putto Sālikumārako,
dhaññalakkhaṇasampanno
āsi, tejiddhi vikkamo.
45. Bhūrimedho ca so āsi,
rūpena makarandhajo
mañjuvāṇi ca so āsi
saccasandho visārado.
46. Cāgī bhogī balī c' āsi,
hitesī sabbapāṇinaṃ,
atitto āsi dānena
vatthuttayaparāyano.
47. Sahassamūlakaṃ bhaṇḍaṃ
pubbaṇhe devamānusa
dine dine āharanti,
so taṃ dāne pavecchati.

48. Tato so pañcasatikam
labhanto aparaphake
alaggo yācake deti
sabbakālam mahāyaso.
-

11. The Story of a Deva.

49. Aham bhante atītasmiṃ
ahosiṃ parakammiko,
parakammena jīvāmi
appabhogo anāḷhiyo
50. Kadāci bhariyā saddhiṃ
palālam cālayam aham
laddhānadhaññaṃ appam tam
inattāya payojayim.
51. Tato vaddhiṃ payojento
ahosiṃ dāsīdāsavā
dhanadhaññavā atho āsiṃ
saddhādhanavibhūsito.
52. Ahañ ca bhariyā mayham
ubho dānam adamhase,
bhikkhavo sīlasampanne
ānayitvā mamaṃ gharam,
53. Appesiṃ annapānehi
vatthasenāsanehi ca,
gilānānam adās' āham
bhesajjam vyādhigātakam.

54. Nekapūjāvidhānehi
Buddhapūjaṃ akārayiṃ,
dhammakathike samānetvā
katvā sakkāram abbhutaṃ.
55. Dhammadānaṃ adās' āhaṃ
sabbadānesu uttamaṃ,
ubho mayaṃ tadā tattha
samaggā yatinandaṃ.
56. Pañcasilāni gopimha,
avasimha uposathaṃ,
sukatena tena kammena
cavītvāna tato mayaṃ
57. Bummadevesu jātamha
imasmiṃ pabbat' uttame :
idaṃ me pubbacaritaṃ,
iti jānāhi, dhīpati !
-

12. A Vision of Hell.

58. Adhimattāni pāpāni
avisaṅkā karonti ye
niraye te mahāghore
uppajjanti asaṃsayāṃ.
59. Catukkaṇṇo catudvāro
vibhatto bhāgaso mite,
ayopākārapariyanto
ayasā paṭikujjito.

60. Tassa ayomayā bhūmi
jalitā tejasā yutā,
samantā yojanasataṃ
pharitvā tiṭṭhati sabbadā.
61. Katapāpo pi yaṃ dukkhaṃ
ghānājālānirantaro,
jalamānaṅgapaccaṅgo
anubhoti avīciyaṃ.
62. Vissaraṃ viravanto pi
vidhāvanto ito tato
tass' ekadesamattaṃ pi
ko samattho vibhāvitum ?
63. Yassa ayomay' onaddhaṃ
aggijālaṃ bahalaṃ pi ca,
anto aggijaṭṭādittaṃ
anantaṃ aṇṇavodakaṃ.
64. Catuddisāto pakkhantaṃ
khaṇena yadi sussati,
tass' anto vasamānassa
sukhumālasarīrino,
65. Viliyamānagattassa
āturaṃ viphandato
khalantassa patantassa
mucchantassa muhūṃ muhūṃ,
āsabhaṃ gāhitum tassa
āyasena vikampato,

66. Vilapantassa karuṇaṃ
anāthassa vicintato
asayham atulaṃ tibbaṃ
ko dukkhaṃ vaṇṇayissati?
67. Simbaliṃ 'yomayaṃ thūlaṃ
soḷasaṅgulakaṇṭakaṃ,
jālāmālāparikkhittaṃ
uddhaṃ yojanam uggataṃ,
68. Caṇḍehi Yamadūtehi
tādayanto punappunaṃ,
viddho patodayaṭṭhihi
sattiyādihi vā hato,
69. Jalamānaṅgapaccaṅgo
viravanto ca vissaraṃ,
bhīto rudammukkho dīno
āruhanto punappunaṃ,
70. Ubbattetvāna tu mukhaṃ
udikkhanto va rakkhaso
bhayena vinimīlento
aṅgamaṅgena gūhayaṃ,
71. Aladdhā nilīyanaṭṭhānaṃ
vedhamāno vicetano,
anubhoti hi yaṃ dukkhaṃ,
tassa kā upamā siyā?
72. Ekanta dukkhā nirayā
yato evaṃ sudāruṇā,
na akkhānena pattabbaṃ
iti ñatvā Jino bravi.

73. Yathā hi antaram dūram
aggino candanassa ca,
tath' eva antaram dūram
nirayaggi idhagginam.
74. Tisattisataviddhassa
Yam dukkham avicintiyam
tam nerayikadukkhassa
himavāsāsapantaram.
75. Avīci Gūthanirayo
Kukkulam Koṭisimbali
Asipattavanam c' eva
tathā Khārodakā nadi,
76. Aṅgārapabbato cāpi
Saṅghāto Roruvo pi ca,
Kālahatthi Māhayanto
Lohakumbhādikā pi ca,
77. Amitā dussahā bhīmā
ghorā 'tibhayadāruṇā
mahādukkhā 'nubhottabbā
niraye pāpakamminā,
78. Etesu ekamekassa
vipāko pi anappako,
dubbavo atha nissesaṁ
nekavassasatesu pi,

79. Tam hi nerayikaṃ dukkhaṃ
phusitvā veditabbakaṃ
vadanto pi hi nissesaṃ
kathaṃ naṃ dīpayissati ?
80. Ettha aggaṃ ti vutte va
kin nu pādo dāhissati ?
asaddahanto akkanto
dukkhaṃ pappoti dāruṇaṃ !
81. Tasmā isinaṃ vacanaṃ
saddahanto vicakkhaṇo,
pāpakammaṃ vivajjetvā
na taṃ pappoti ālayaṃ.
82. Kaṇṭakena pavittṭhassa
ghaṭabinduṭṭhiyaṇaṃ,
yāvataṃ aggidāhe pi
patikārattho pi dukkhaṃ.
83. Nekavassasahasasu
niraye tikkhānaggaṇā
ekajālīkatānaṃ ko
dukkhaṃ antaṃ kathaṃ vade ?
84. Ekaggikkhattabhūtā pi
kammaṇa parirundhitā,
niraye ye va jīvanti,
aho kammaṃ sudāruṇaṃ !
85. Atimandasukhaṃ atthaṃ
yaṃ muhuttēna kibbisāṃ,
kataṃ tassa tulaṃ kālaṃ
phalaṃ yadi tu īdisāṃ.

86. Ko mānusikadukkhena
mahantenāpi aṭṭito
muhuttam pi anummatto
kare pāpādaram naro ?
87. Aho mohānubhāve yaṁ
yenāyaṁ parimohito
evaṁ dukkhāvahaṁ kammaṁ
karoti ca sukhatthiko.
88. Bhāyitabbaṁ hi papāto
evaṁ dukkhaphalaṁ yato
kusale ādaro niccaṁ
kattabbo dukkhabhīruṇā.
89. Padittaṅgārakāsuṁ va
papātaṁ va bhayānakaṁ
passanto duggatimaggaṁ
pāpaṁ samparivajjaye.
90. Amate ca vise cāpi
yathā hatthagate naro
anādiyitvā amataṁ
visaṁ bhuñjeyya dāruṇaṁ,
91. Evaṁ hi sampadam idaṁ
labhitvā mānusaṁ bhavaṁ
puññakammaṁ vivajjetvā
pāpakammābhisevanaṁ.
-

A FEW STANZAS
FROM
THE INTRODUCTION
TO THE
HITOPADEṢA IN PĀLI.

The Invocation.

Siddhi sādhye satam atthu
pasādā tassa Sīvassa
Jaṇhaviṭṭheṇalekheva
yam sise sasino kalā !

---

1. Ajarāmaro va pañño
vijjam atthañ ca cintaye,
gahito iva kesesu
maccunā, dhammam ācare.
2. Sabbadabbesu vijjā va
dabbam āhu anuttamañ :
ahāriyattā anagghattā
akkhayattā ca sabbadā.
3. Saṅgamayati vijjā va
nīcagā pi naram nadi
samuddam iva duddasañ
rājabhāgyaṃ tato parañ.

4. Vijjā dadāti vinayaṃ
vinayā yāti patthataṃ
patthattā dhanāṃ pappoti
dhanā dhammaṃ tato sukhaṃ.
5. Vijjā satthaṇi ca satthaṇi ca
dve vijjā paṭipattāya,
ādi hāsāya vuddhatte
dutiyaḍḍiyate sadā.
6. Yan nave bhājane laggo,
saṅkhāro nāññathā bhava,
kathācchalena bālānaṃ
nīti tad iha kathyate.
7. Mittalābho, Mittabhedo
Viggaho, Sandhi-r-eva ca
Pañcatantrā tathāññasmā
ganthā ākassa likhyate.
8. Anekasaṃsayocchedi
parokkhatthassa dassakaṃ
sabbassa locanaṃ satthaṃ
yassa n'atth' andha eva so.
9. Yobbanāṃ dhanasampatti
pabhutvaṃ avivekitā
ekekam apy anattāya,
kimu yatra catuṭṭhayaṃ ?
10. Kvattho puttena jātena
yo na vidvā na dhammiko ?
kāṇena cakkhunā kiṃ vā
cakkhupī' eva kevalaṃ ?

11. Ajātamatamukhānaṃ
varam ādi na c' antimo,
sakiṃ dukkhakaro ādi
antimo tu pade pade.
  12. Varam gabbhassa vo varam
api ca n' evābhigamaṇaṃ
varam jātapeto varam
api ca kaṇṇī va jānitā.
  13. Varam vañjhā bhariyā varam
api ca gabbhesu vasati,
na vā vidvā rūpadravi-
ṇagaṇayutto pi tanayo.
  14. So jāto yena jātena
yāti vaṃso samunnatiṃ,
parivattini saṃsāre
mato ko vā na jāyate?
  15. Guṇigaṇagaṇanārambhe na patati
kaṭṭhiṇi susambhamā yassa
ten' ambā yadi sūtiṇi
vada vañjhā kīdisi bhavati?
-